Болгарска
Граммматіка

Сега

Перво сочинена.

Ѿтъ Неофѵта П. П. сѫщаго изъ священныѧ обители Рылскіѧ, за оупотребленіе на Славеноболгарскитѣ оучилища, а на свѣтъ издана ѿтъ любородныте предстоѧтели за Болгарското просвѣщеніе.

Г. Братіѧ Мѹстакови,

Жители Бѹкорешкіѧ, съ иждивеніето на общото новосоставлено въ Габрово оучилище.

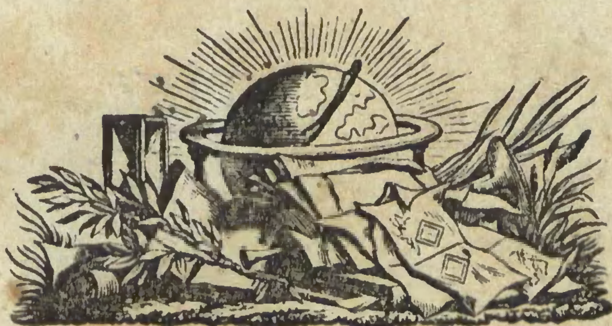

Въ Крагѹевцѣ
Оу Княжеско-Сербской Типографіи,
1835.

4

[illegible]

Почте́ннѣйшїи и҆ люборо́днѣйшїи Г. бра́тїѧ Мȣстако́ви!

Комȣ̀ дрȣго́мȣ по̀ люборо́дномȣ ѿтъ ва́съ прили́чно бы было̀ да се посвѧтѝ настоѧщїй ѻ҆́пытъ на Славеноболга́рската грамма́тїка, коѧ то сега̀ пе́рви пȣ́тъ на свѣ́тъ се пока́зȣва, и҆ съ ва́ше то настоѧ́нїе и҆ побȣжде́нїе се сочинѝ, какво́то и҆ взаимнȣчи́телны те та́блицы; воистиннȣ тї́и нача́тки на ва́ше то ѹ҆́бо горѧщее и҆ ѹ҆се́рдное попече́нїе за свой те є҆динопле́ме́нни, а҆ на-мои те пе́рви трȣ́доѵе, не са̀ прили́чни ни́комȣ дрȣгимȣ кромѣ̀ ва́съ, кои то като дово́лно и҆скȣ́сни во ѹ҆че́нїе то на-свои те є҆динопле́ме́нни. За то̀ и҆ прї́имате на́й пе́рво ѻ҆нї́ѧ сре́дства, кои то са по-тре́бни, (и҆ кои то ѹ҆потреблѧ́ватъ си́чки те просвѣще́нни наро́ди) за нача́ло на просвѣще́нїе то, и҆ спѣши́те всѧ́кими ѻ҆́бразы да ѻ҆бла-годѣтелствȣвате свои́атъ бѣ́дный ро́дъ, за-

щото сте предꙋсмотрѣли че до сега̀ нашите высоотечественницы не са̀ познавали коѧ̀ е҆ была̀ причината на непросвѣщеніето, и҆ защо̀ е҆ требꙋвало понапредъ да се оу҆строѧватъ оу҆чилища а҆ по то́мъ цє́ркви и҆ монастырѝ. По́напредъ да се напечататъ на нашїатъ Болгарски ѧ҆зыкъ потребныте за оу҆ченїето книги, а҆ послѣ ветхїй и҆ новый завѣтъ, (и҆лѝ по реченномꙋ, и҆ сихъ подоба́ше творити и҆ о҆нѣхъ неоставлѧти). Защото каква̀ полза принесоха до сега̀ тїѧ преведены книги на Болгарскїатъ ѧ҆зыкъ, когато и҆ на своитъ ѧ҆зыкъ незнаѧтъ да ги прочитатъ нашите бѣдни е҆диноплеменни; свѧщенното Е҆вангелїе, и҆ на Славенскїатъ ѧ҆зыкъ се разꙋмѣва, кой то може да мꙋ разꙋмѣе разꙋматъ, а҆ нищо не може да разꙋмѣе о҆нзи (о҆свенъ е҆дны рѣчи) въ него, кой то не може да мꙋ вникне въ разꙋматъ, а҆ко и҆ да е҆ преведено на ба́щиныатъ мꙋ простъ ѧ҆зыкъ. Защото разꙋмѣнїе на-едно̀ списанїе не стои въ простыте и҆лѝ въ Славенските рѣчи, а҆ найпаче на-такива книги щото и҆матъ высоки и҆ глꙋбоки разꙋмы, но требꙋва да и҆ма некой о҆нова̀ хꙋдожество, съ кое то се постига разꙋмѣнїето на-всѧкое списанїе на е҆динъ кой былъ ѧ҆зыкъ. Защото и҆ папагалите произносатъ некои рѣчи кой то

йзучуватъ ѿтъ человѣцы те, но й сами неразумѣватъ нищо ѿтъ нихъ. За то вы начинате начало то ѿтъ дѣкато трѣбува, й каквото трѣбува, а не захващате дѣло то, споретъ пословица та ѿтъ дѣкато не трѣбува. Вы сте йзвѣстни добрѣ, защо токмо єдны книги преведены на Болгарскіатъ ѩзыкъ, не приносатъ никоѧ полза на нашы те єдинопле-менни безъ оучєніє, й за то составлѧвате пер-во главно то срѣдство, то єсть оучилище то, й предстоѧвате за сочиненіє то, преведеніє то, й напечатаніє то на-оучилищны те книги, за да се воведѣ оучєніє то порѧдочно й въ на-ше то ѿтечество, й да буде ѡсновательно. За-щото кой є виделъ нѣкаде да се работи кое было художество безъ потрѣбни те й прилич-ни те му ѡрудіѧ; йли може ковачо безъ чукъ й безъ наковалнѧ да йскове й да направи нещо, кое то є най просто тѣлесно художе-ство трѣбува да се работи съ потрѣбни те й прилични те му ѡрудіѧ; дека се є видело оу-чилище безъ оучилищни те въ него книги; й можели да се наречѣ оучилище ѡнова, въ кое то се не предава понѣ грамматическо оучє-ніє, ако не други покысоки науки; познали са ѿтъ части й наши те єдиноплеменни таѧ погрѣшность, сирѣчь, защо са потрѣбни й

оу҆чи́лища та ра́вно ко́лкото и҆ це́ркви те. (Но а҆ко бы ре́клъ нѣ́кой и҆ по́много не бы̀ погрѣ-ши́лъ защо́то богомо́лство то мо́же въ нꙋ́ж-да и҆ на поля́на та, и҆ въ пꙋсты́ня та, и҆ въ кѫ́ща та и҆ на вся́ко дрꙋ́го мѣ́сто, да се со-вершѝ, каквото що се гово́ри, на вся́комъ мѣ́стѣ влады́чество е҆го̀, но оу҆че́нїе то не мо́-же да се оу҆чи на поля́на, нити въ го́ра, нито въ пꙋсты́ня, но то́кмо въ оу҆чи́лище то), и҆ направи́ха се дово́лно оу҆чи́лища по Болгарі́а та, но о҆́ще не мо́жатъ сирома́си те да позна́ятъ, а҆ко и҆ да гле́датъ дово́лны при-мѣ́ры о҆тъ дрꙋ́ги те наро́ды, защо̀ псалти́ре те и҆ часосло́ви те не сѫ̀ шко́лски кни́ги, но цер-ко́вны, и҆ оу҆становле́ны са за богомо́лство въ це́ркви те, а҆ не за оу҆че́нїе во оу҆чи́лища та, и҆ не мо́жатъ и҆ са́ми о҆́ще да се оу҆се́татъ. За ко́й коне́цъ пра́ватъ ті́я оу҆чи́лища съ то́лко голе́ми и҆ждиве́нїя. И҆ защо̀ на оу҆-чи́лище то не е҆ намѣ́ренїе то да е҆ мꙋчи́лище да мꙋчи малолѣ́тный и҆ мя́гкїй во́зрастъ дѣ́тскїй, но да и҆́мъ пода́дѐ рꙋково́дство ко и҆́стинно то просвѣще́нїе, за да позна́ятъ и҆ се́бе, и҆ бо́га и҆ хрїстїа́нски те и҆ человѣ́чески те до́лжности, и҆ да мо́жатъ да проꙋме́ватъ по вре́ме и҆ ті́я неꙋдобопоня́тны свяще́нны кни́ги, съ кои то се мꙋ́чатъ (и҆лѝ по́добре

да речемъ мꙋчатъ ги оучителите и родители те) безъ никаква полза като едни папагали въ младыатъ си и недозрѣлыатъ возрастъ. Тая истина, говоримъ, познали сте вы; и за това настоявате да се напечататъ перво оучилищни те книги, съ кои то можатъ да се просвѣтатъ и предꙋготватъ наши те единоплеменни и за други що се касаятъ до православна та наша вѣра, и до хрїстїански те должности, и до други потребни въ человѣческїатъ животъ знанїа. Того ради (защото почина те мꙋдро и основателно дѣло то) ще да остане ваше то име безсмертно въ Болгарско то потомство. И велегласны те похвалы, благодарности благословенїя, и профщаванїя щоще да прїимате отъ нѣжно то наше юношество, ще да бꙋде побꙋжденїе и на други любородни да послѣдꙋватъ вашїатъ добръ и богоꙋгоденъ примѣръ, и да благодѣтелствꙋватъ и они на свои те единоплеменни, кои съ каквото е возможенъ. Прїимите прочее тихимъ окомъ и благосклоннымъ сердцемъ сей малый мой трꙋдъ по вашемꙋ благомꙋ желанїю, кого то сочинихъ съ ваше то предстоянїе, и приносимъ го вамъ и на сички те наши любезни единоплеменни Болгари, да се не осꙋдимъ съ лѣни-

былтъ Ѿѵангелскій ѻнъ рабъ, щото є закопалъ талантъ господина своегѡ въ землю. Който и желаѧ вамъ всѧкаго благополꙋчїѧ и долгоденствїѧ, пребываю съ почитанїемъ.

Вашего почитаемагомѝ благородїѧ.

Оусерднѣйшїй доброжелатель.

Въ Бꙋкорещъ
10. Сeптемвр. 1834.

Сочинитель.

Фїлологїческо

предѹвѣдомленїе

За Славеннобо́лгарска та Граммáтїка.

Честолю́бїе то ӗ ӗднà голе́ма добродѣтель за ӗди́нъ наро́дъ, й ô со́бно за всѧ́каго человѣка, защо́то съ не́го се придобы́ватъ се́какви до-брѝ ве́щи. Й поне́же товà честолю́бїе начнá-ло ӗ да произни́кнѹва въ настоѧ́щїй вѣкъ й въ на́ше то прелюбе́зно ô те́чество, като не́кой сладкобо́нный крі́нъ ôтъ те́рнїѧ й оу҆до́лїѧ, й показ́ѹваше какко̀ ще процавтѝ про́чее цвѣтъ благобо́ненъ междѹ си́чки те почтѝ на́ши соо-те́чественницы, ко́ито са започе́ли да ôттри́-шатъ долговре́менный со́нъ на невѣжество то й помр[ач]е́нїе то ôтъ свой те ốчи, й да оу҆сво-ѧ́ватъ потре́бни те сре́дства за и҆́стинно то про-свѣще́нїе, Защо́то спѣша́тъ до вообра́затъ без-обра́зї[е] то на-Бо́лгарскїа ѧ҆зы́къ, да бы воз-мога́й по вре́мени да се наслажда́ватъ й на-

пи́ватъ сла́дки и҆ не му́тны во́ды ѿтъ свои́те, а҆ нѐ ѿтъ чу́жди те и҆сто́чницы, какво́то са пра́вили до сега́шно то вре́ме. За то̀ и҆ люборо́дни те предстоѧ́тели не ѿла́гатъ вре́ме да восприи́матъ на́й прили́чни те и҆ потре́бни те за това̀ дѣ́ло сре́дства, чре́зъ кои́то мо́же дасе ѡ҆жида́е и҆ пости́гне жела́емый коне́цъ, и҆ дасе оу҆мно́жи похва́лно то честолю́біе и҆ въ ѻ҆ны́ѧ Бо́лгарски ду́шы, кои́то до дне́шенъ де́нь не са̀ му зна́ѧли ни и҆́мето. Ѻ҆ни̇̀, гово́римъ, прилѣжа́ватъ да се преведа́тъ дово́лны кни́ги потре́бны на ма́терніатъ на́шъ ѧ҆зы́къ, чре́зъ кои́то мо́же да се распространи̇̀ оу҆че́ніе то въ си́чко то на́ше ѻ҆те́чество, но си́чки те тіѧ кни́ги и҆ прево́ди, тре́бува дасе оу҆твержда́ватъ и҆ ѡ҆сно́вуватъ на не́кое добро̀ ѡ҆снова́ніе. Того̀ ра́ди за да бу́де това̀ дѣ́ло добро̀ и҆ ѡ҆снова́телно, тре́бува да се запо́чне какво̀ то тре́бува, и҆ ѿтъ де́то тре́бува. Всѧ́кому є҆̀ про́чее и҆звѣ́стно, защо̀ пи́шемый ѧ҆зы́къ и҆́ма сво́е то ѡ҆снова́ніе на грамматі́чески те пра́вила. И҆ поне́же ни́кой ѧ҆зы́къ не мо́же да пріи́ма сво̀е то благообра́зіе и҆ и҆справле́ніе и҆на́че, ра́звѣ а҆́ко се не подло́жи подъ грамматі́чески пра́вила, того̀ ра́ди, като на́й ну́ждна ве́щь, потре́бна є҆̀ ѿтъ си́чко на́й пе́рво є҆дна̀ грамма́тіка на на́шіатъ ма́терніи и҆ приро́дный ѧ҆-

зыкъ да бы списувалъ сѣкой, кой каквò є҃ возможенъ, на свойатъ ıазыкъ по правила та наѐдна ὂбща, â не помѣстна грамматïка, ôтъ коѧто не происходи друго нищо, токмо безполѣзное крïкïкованïе (порицанïе). Iакно є прочее всѧкому, защò є҃ потрѣбна ѐднà ὂбща граммàтïка за сичка та Болгарïа, по коѧто трѣбува сички да послѣдуватъ свой те списанïѧ, â нè сѣкой да писува по своѐ то помѣстно произношенïе безъ никакво ôснованïе й доказателство, й своѐ то токмо помѣстно нарѣчïе да защищава й да оу̂блажава, â чуждо то, лошо йлй добрò безъ разборъ да оу̂корѧва й оу̂ничтожава. Но товà дѣло не є҃ дѣло на-ѐдинъ человѣкъ, но на множина, защò то сѣкой самъ, йлй по своѐ то ѐстественно самолюбïе не ôщутително влекомъ й прельщаемъ, йлй самомнѣнïемъ взимаѧсѧ, йлй неразсуднымъ къ помѣстному ôтечеству своему люблѣнïемъ й предпочтенïемъ преклонѧемъ, йлй за невѣжество на-различни те во всѧкоѧ странà (держаю рещй й во всѧкомъ градѣ й селѣ) произношенïѧ, лесно може да се оу̂клонй ôтъ правый й прийскреннïй Болгарскïй ıазыкъ, âко не бысе держалъ всегдà крѣпко за неговыатъ йсточникъ. Й каквòто не може никой да се ôтречè защò Болгарскïй ıазыкъ є҃ произтекалъ

като отъ нѣкой неоскудный источникъ отъ Славенскіатъ, тако не може ни да противорѣчи, защо отъ него трѣбува да пріиме и своето исправленіе, и да се дополни во свой те недостатки. Който прочее иска да защищава и да оублажава свойатъ помѣстный язикъ, трѣбува да има всегда готовъ неложенъ свидѣтель славенскіатъ, и твердо дасе держи за него, за да не заслужува порицаніе то на-други те.

Есть прочее любопытное совзысканіе и изслѣдованіе между нѣкои любословцы (філологи), който начинатъ да собиратъ и да слагатъ (да сочинявать) таквая Грамматіка, въ коя ли оубо странà въ Болгаріа та да се говори и произноси най чисто и прийскренно Болгарскій язикъ, и секой е свободенъ и безазоренъ да даде перво свое то мнѣніе за това дѣло, а по томъ по многихъ и различныхъ мнѣніяхъ, да се оупотреби замышленное дѣло, и да се воведе дѣйствително во оупотребленіе въ наше то новоначално на-просвѣщеніе то отечество. „Спасеніе во говори-„се во свѧщенномъ писаніи, во множѣхъ совѣтѣхъ „и ето азъ (като опредѣленъ отъ едно общество) излагаю о томъ свое то (криво или право) мнѣніе. Азъ мысламъ, ако да не грѣшимъ, защо Болгарскій язикъ ако бы

се ѡ̂чистилъ отъ чуждеѧзы́чны те рѣ́чи (а̂ ре-
че́нно ѡ̂тъ Гре́чески те и̂ Ту́рски те) който са
се вкра́ли въ не́го неѡщутително за ради̂ спре-
быва́нїе то и̂ смѣше́нїе то съ тїѧ два̀ наро́ди,
и̂ а̂ко бы се согласи́лъ не́когашъ въ многораз-
ли́чни те члѣ́нове, и̂ въ глаго́лы те, да є̂ най
бли́женъ и̂ прии́скренъ до славе́нскїатъ ѡ̂тъ си́ч-
ки те дру́ги ѩ̂зы́цы който са произишли̂ ѡ̂тъ
не́го. И̂ защо̀ мо́же да се на́йде соверше́нъ
безъ ни́каковъ недоста́токъ по си́чка та Бол-
гарі́а распрѫ́снатъ. А̂ ни́кой да не мо́же да
се похва́ли защо̀ въ є̂дна́ и̂ли̂ въ дру́га стра-
на̀ да се гово́ри и̂ произно́си на́й чи́сто и̂ при-
и́скренно Бо́лгарскїй ѩ̂зы́къ, какво́то се ви́ди
ѡ̂тъ слѣ́дующи те и̂зслѣ́дованїѧ. И̂ а̂ко бы
было̀ возмо́жно да се сове́ре во є̂ди́но си́чкїо,
не бы и̂ма́лъ тога́ва потре́ба веке ѡ̂тъ ни́ка-
ква и̂ноѧзы́чна рѣ́чь (ѡ̂свѣ́нь ма́ло нѣ́кои ко-
и́то са ги совсѣ́мъ и̂згуби́ли Бо́лгаре те, и̂ли̂
и̂ не́матъ ги ни́какви, и̂ оу̂потребля́ватъ ги
и̂ли̂ по Ту́рски и̂ли̂ по Гре́чески, кой то и̂ и̂з-
ложи́хъ на-кра́йатъ на-граммати́ка та, да гѝ
глѣ́да се́кой.) Защо̀ а̂ко є̂дна̀ рѣ́чь се гово́ри
на є̂дно̀ мѣ́сто по Ту́рски, и̂ли̂ по Гре́чески
(и̂ли̂ и̂ по дру́ги не́кой ѩ̂зы́къ, ко́єто є̂ совсѣ́мъ
ма́ло) на дру́го мѣ́сто нахо́ждашъ та́ѧ и̂ста-
та рѣ́чь да се гово́ри чи́сто Бо́лгарски. А̂ на

това̀ ѝсто то мѣсто пáки гдѣто се говóри ѐд-
на̀ та рѣчь чи́сто по Болгарски, тáмо намéрꙋ-
вашъ па дрꙋ́га по Тꙋ́рски ѝли̇̀ по Грéчески,
(ѝли̇̀ по дрꙋ́ги нéкой ѩзы́къ). Като на при-
мѣ́ръ, дéто говóратъ мéрдивенъ лѣ́стница та
(стꙋ̆лба та) тáмо говóратъ нóжница канíа та.
А дéто говóратъ гóздей (то ѐсть гвóздъ)
ѐксéратъ, (ѝли̇̀ паламáръ, ѝли̇̀ пирóнъ, по дрꙋ-
ги мѣста̀) тáмо говóратъ ю́рдéчка пáтица-
та (въ коѧ́то рѣчь пáтица, като ѝзвáдишъ
ѿтъ пéрвыатъ слóгъ а, ѡстáва чи́сто Славéнско
речéніе пти́ца, ѡ̆бщюто на-си́чки те пти́цы ѝ-
ме. А дрꙋ́ги говóратъ шáтица, прилѝчнѣ пá-
ки ѿтъ шатáюсѧ, ѝли̇̀ ѿтъ прóсто то речéніе
шéтамсе, защóто ѝ шáтица та така̀ нéкакво
шатáетѧ въ хóденѣ то си.) На дрꙋ́го мѣсто
пáки говóратъ зи́дъ (ѿтъ зи́ждꙋ слав. при-
ли́чнѣ), на дрꙋ́го стѣна̀, по Славѧ́нски, а на
дрꙋ́го дꙋвáръ. На дрꙋ́го дано̀, а на дрꙋ́го
ѐга̀, а на дрꙋ́го бꙋлáки. Тáко ѝ слѣ́дꙋющи-
те, прозóрецъ ѝ пéнджера, крéтище ѝ чꙋвáлъ,
маша̀ ѝ дïалáвъ, сáджакъ ѝ перꙋстія, ѡджáкъ
ѝ коми́нъ, оўзда̀ ѝ гéмъ, подрꙋ́миче ѝ ла̀й
кꙋ́чка, ѡ̆главъ (ѝли̇̀ ѡглавни́къ) ѝ ю̂ла́ръ, ка-
пꙋны̀ ѝ терезíи, мастíло ѝ мꙋрикéпъ, кала-
мáръ ѝ диви́тъ, кожꙋ́хъ ѝ кю́ркъ, зꙋ̆рцала
(ѿтъ зерцáло) ѝ ѡчи́ла, нáочила (ѿтъ ѡ̆чи) ѝ

гїозаѹцы. Ракла (негли ѿтъ рака слав.) и дѹлапъ и їокаѹкъ, плетъ и читъ, лѹбеница и карпѹсъ, (а дрѹги злоѹпотребително дына, но дына по Славенски значи пепонъ) папѹцы и чехли (а по дрѹги мѣста цревѣ, което се нахожда и въ Їоаннѣ Ѥксархѹ Болгарскомъ на стран. 105 подъ примѣч. 57 тако. Сапогъ — (толковано чревье), ботѹши и чизмы, лїваде и чаиръ, одръ и креватъ (кербетъ) ковчегъ и сендѹкъ, котелъ-мѣдникъ и бакъръ, каѹнъ и пепонъ и пъпешъ, пѹжоль (приличнѣ ѿтъ Славенскїатъ; ползлю-ползоль-пѹлзоль-пѹжоль) пъжокъ-пижокъ-пължокъ, и охаль, и мелчо, и рожко, и шелънгосъ, бобъ и бакла, ременьременикъ и каишъ, тате-тейко и баба, варъ и киречь, глѹпавъ и аджамїа, елень и рогачъ, въглень-въглища и кюмѹръ, огнило-огниво и чакмакъ, разсоль-пресоль и армела, свърделъ и бѹргїа и тибижникъ, топоръ и балтакъ, сѣкира и брадка и балтїѧ, зебгаръ и чифтъ, книга и хартїа, стъкло и сърча, ключарка-ключелка, и браба, катанецъ и кѹфаръ, ключь и анахтаръ, столъ и скемле, свешникъ-светилникъ и шамданъ, ръженъ и шишъ, колакъ и самѹнъ, коло-колело-търкало (ѿтъ търкаламъ) и текерлекъ, трапеза и софра, коларъ и арабаджїа, рало и демалѹгъ, гѹмно и харманъ,

пáвти и҆ чапрáзи и҆ пе́тала, паóча и҆ пе́тало, салáта марꙋлы и҆ бардóквы, рдóкка и҆ ре́па, ѻ҆бѣ́дъ и҆ рꙋчóкъ, зáговезды и҆ поклады и҆ запóшка, пі́кралі́ды и҆ попаді́и, ше́въ и҆ дикишъ, лю́дски и҆ чꙋжды, и҆ дрꙋги такива мно́гое мно́жество. И҆ въ глаго́лы тѣ подо́бнѣ, е҆днѝ гово́ратъ чꙋвамъ, дрꙋги вáрдимъ, дрꙋги пáзимъ, е҆днѝ ѻ҆бѣ́дꙋвамъ, дрꙋги рꙋчамъ, тáко и҆ гово́римъ, хорáтимъ, хортꙋвамъ, сборꙋвамъ, вре́вимъ, бесе́димъ, скóримъ, псꙋвамъ и҆ попѫ́ржамъ, и҆ въ нарѣ́чїѧ та вѫ́рло и҆ стрѫ́вно, скóро и҆ вѫ́рже и҆ чѫврѫ́сто, и҆ дрꙋги такива мно́гое мно́жество, що то мóже се́кой любопы́тенъ да види въ ꙗ҆зы́катъ. А҆ дрꙋги пáки рѣчи̏ въ това̀ и҆сто то произноше́нїе ѹ҆потребла́ватсе въ различенъ рáзꙋмъ. Като н. п. глаго́лъ чꙋвамъ, не́каде се ѹ҆потребла́ва за стрегꙋ (φυλάττω) а҆ не́каде за слышꙋ (ἀκούω чꙋемъ) тáко и҆, не може́хъ да го затече́мъ тáмо, дрꙋги, не можóхъ да го сварим тáмо, тáко и҆, дне́сь ще да же́натъ нивата, вмѣ́сто ще да жнáтъ, и҆ дрꙋги такива мно́го. Кóлко е҆ прóчее различїе междꙋ да го затече́мъ и҆ да го свáримъ, и҆ междꙋ ще же́натъ, и҆ ще жнáтъ! се́кой мóже да позна́е. Тáко за различїе то на-речи̏ те Бóлгарски, и҆ли Гре́чески, и҆ли̏ Тꙋрски, и҆ли̏ дрꙋги не́кои. А҆ за ѻ҆нїѧ рѣ-

чи що се вожемъ сички те по Болгарски говоратъ, що да речемъ, не знамъ! єдни ако говоратъ ще да йда, други говоратъ ше да йда, други ке да йдемъ, други че да йдемъ, други ща да йда, други ша да йда, други жда йда. Єдни некю, други некемъ, други нечемъ, други не щемъ, други нища, други не ща (а други паки нѣща вещи те, τὰ πράγματα, говоратъ) єдни ако выкатъ книга, други выкатъ кинига, єдни тресемъ, други тѫрсимъ, єдни трасимъ, други тражимъ, други тѫрсѧ, єдни блажимъ други мѫрсимъ, єдни дойде, други доде, єдни ще доди (вмѣсто ще дойде) єдни доде (то єсть до гдѣ) а други дорде, други докле, други докадъ. Єдни камень, други камакъ, други камикъ. Єдни петокъ, други петокъ, други петакъ. Єдни песокъ, други пѫсакъ. Єдни хлѣбъ, други лепъ, други лѫпъ. Єдни лакать нокотъ, други лакеть некеть. Єдни разбой, други станъ. Єдни свешь, други свекѫ. Єдни змїѧ, други змѧ. Єдни човекъ, други чилакъ, други чулакъ, други чоекъ. Єдни месецъ, други месечина. Тако й къ глаголы те, єдни говоратъ ходѫ, други ходе, други ходимъ. Єдни тѫрчимъ, други тѫрче, други тичамъ. И други такива много, които

да не изчисля́ваме си́чки те наре́дъ, защо̀ нещѐ да нѝ пости́гне вре́ме. Ту́ка е҆ про́чее достойно да се пожа́лимъ съ негодоба́теленъ гла́съ, и҆ да рече́мъ та́ко. Ѡ҆ ꙗ҆зы́че развраще́нный и҆ невоздѐржный! да лѝ ще и҆мà и҆ въ дру́ги не́кой ꙗ҆зы́къ то́лко развраще́нїе и҆ несогла́сїе! ѿъ предизложе́нни те про́чее приме́ри, мо́же да види се́кой ко́лкоса и҆спо́рчены рѣчи те и҆ въ произноше́нїе то, и҆ въ ѡ҆конча́нїята, и҆ въ ѡ҆ксі́и те, кое то не́ма въ нико́й ꙗ҆зы́къ. Но ще да речѐ не́кой защо̀ съ това̀ тре́бува да се похва́лиме защо̀ ни е҆ бога́тъ и҆ многообра́зенъ ꙗ҆зы́ко, а҆ не да сме оукóрни. Това̀ не е҆ бога́тство но развраще́нїе на ꙗ҆зы́катъ. И҆ коѧ ни е҆ ну́жда да и҆скаме да защища́ваме то́лко развраще́нїѧ на-ꙗ҆зы́катъ ни, и҆ да подтвержда́ваме рѣчи и҆спо́рчены и҆ и҆ноѧзы́чны; не е҆ ли по́добро да прилѣжа́ваме ся́къ по си́лѣ свое́й да ѿбѣгнуваме ѿъ повреде́нны те и҆ и҆спо́рчены те произноше́нїѧ: що щѐ да пи́шеме нѣща̀, не е҆ ли по́добро ве́щи: що щѐ да пи́шеме кини́га, не е҆ ли по́добро и҆ по́право кни́га; и҆ що ще да пи́шеме ка́макъ, не е҆ ли по́право ка́мень; та́ко и҆ пѧ́сакъ песо́къ, и҆ пе́такъ пето́къ, и҆ лѧпъ хлѣбъ, и҆ чиля́къ человѣкъ, и҆ канї́а но́жница, и҆ е҆кее́ръ гвоздь, и҆ кра́къ нога̀, и҆ а҆-

нахта́ръ клю́чь; и̂ про́чаѧ и̂ про́чаѧ; воистинну никогда̀ не бы́хъ дерзна́лъ а҆́зъ да внесе́мъ въ моѐ списа́ніе и̂лѝ въ прево́дъ таквы́ѧ непотре́бны рѣ́чи (а̂ко и̂ да са оу҆потреби́теаны по не́кои мѣста̀ по между̀ про́стыатъ наро́дъ). Като н. п. ту́такси вмѣ́сто а҆́біе, и̂ по́тора и̂ поди́ръ (зашо́то поди́ръ въ свѧще́нно то писа́ніе значи е̂днà до́лга дре́ха, о̂тъ греч. ποδήρης) вм, по́слѣ и̂ пото́мъ, и̂ тѫ́й вм. та́ко и̂лѝ такà, и̂ ту́й о̂ну́й вм. това̀ и̂ о̂нова̀, и̂ кра́къ вм. нога̀ (а) (зашо́то писа́ніе не гово́ри, кра́къ мо́й ста̀ на правотѣ̀, но, нога̀ моѧ̀ ста̀ на правотѣ̀. И̂, свѧза́вше е̂го̀ по ру́ку и̂ по ногу̀, а̂ не по крака̀, и̂, совершаѧ́й но́зѣ мои̂ ꙗ҆́ко е̂ле́ни, и̂ дру́ги таки́ва) и̂ кошу́лѧ вм. ри́за, и̂ хама́мъ вм. ба́нѧ, и̂ бра́два и̂ наджа́къ вм. сѣки́ра, и̂ проч. и̂ про́чаѧ. Зашо́то е̂ди́нъ ѩ҆зы́къ що се преда́ва наро́ду писменно, тре́бува да разли́чествуе о̂тъ о҆́бщіа що се оу҆потребла́ва между̀ мно́жеството. А̂ а̂ко бы ре́клъ не́кой, зашо̀ о̂нова̀ що се пи́ше, тре́бува, да се пи́ше по о̂быкнове́н-

---

(а) Какво́то що сто́й и̂ въ Господи́нъ Сапуно́ко" то е̂ва́нгеліе о̂тъ мат. глава̀ 22 сті́хъ 43. „Рече „Гдь на Гда ми̂: сѣдни̂ о̂десну́ менѐ дѡру̀ тъ́рѧ „враговѐ те твои̂ подкра́чіе на крака̀ та твои̂.

но то про́сто произноше́ніе за да го разумѣва всякій, а̀зъ мыслимъ да се не намѣрува такóвъ человѣкъ де то да не разумѣе що щѐ да се речѐ нога̀, а̂ мнóго мóжатъ да се найдатъ де то да не разумѣатъ кра́къ (защо́то кра́къ се говóри и̂ о̂нова̀ на кое́то то́чатъ корыте за ба́ницата) и̂ за то̀ тре́бува да се предпо́чта нога̀ о̂тъ кра́къ, та́ко и̂ ключь о̂тъ а̂нахта́ръ, и̂ а̂віе о̂тъ тутакси, и̂ ри́за о̂тъ кошу́ля, и̂ та́ко о̂тъ тѫй, и̂ о̂бѣдъ о̂тъ ручо́къ, и̂ про́чая. Но и̂ да са по̀ оудобовразумителны тія рѣчи и̂спо́рченыте о̂тъ пра́выте, па́ки тре́бува да ги о̂тме́таме и̂ да о̂твѣгаме о̂тъ ни́хъ, защо̀ не са̀ пра́вы. И̂ не е̂ ли потре́бно да и̂ма се́кой честолю́біе да нау́чи пи́саныатъ ѩзы́къ различенъ о̂тъ простонаро́дныатъ; и̂ли̂ какво̀ мо́же по не́кое вре́ме да се оукра́си и̂ оурабо́ти ѩзыко ни, за да ста́не и̂ то́й е̂ди́нъ самостоятеленъ и̂ и̂спра́венъ ѩзы́къ, като що е̂ простогре́ческіо и̂ Ру́скіо, не́гли и̂ Се́рбскіо; (какво́то що напра́виха и̂ Вла́сите къ на́шите времена̀ сега̀. Ни́хніо ѩзы́къ мака́ръ и̂ да се состои̂ бо́лшая ча́сть о̂тъ и̂ноязы́чны рѣчи, а̂ о̂со́бно о̂тъ Славе́нски, Гре́чески, Бо́лгарски, Ру́сски и̂ Лати́нски, и̂ о̂тъ дру́ги не́кои, какво́то мо́же да ви́ди всякій о̂тъ слѣдующыте рѣчи, сфя́нта

тро́ицѫ, свѫта́ѧ тро́ица. Чел ве́чнїкъ та́тѫ, вѣ́чный ѻ҆те́цъ. Па́тїмїле до́мнꙋлꙋй, стра́сти госпо́дни. Зїдірѣк, тва́рь. Ра́ю, ра́й. Ӑдъ, а҆́дъ. Ведере, видѣнїе. Вѫздꙋхъ, во́здꙋхъ. Пра́фъ, пра́хъ. Ча́съ, ча́съ. Тѫргъ, то́ргъ. Ѻ҆вѫ́съ, ѻ҆ве́съ. Гѫ́скѫ, гꙋ́сь. Стѫлпъ, сто́лпъ. причи́на, причи́на (ви́нà). Винова́тъ, вино́венъ. Вре́ме, вре́мѧ. Лꙋ́нѫ, мѣ́сѧцъ ил҆и лꙋ́нà. Ѻ҆це́тъ, ѻ҆це́тъ. Смокі́нъ, смо́ква. Масліі́нъ, ма́слина. Грѫдіна, гради́на. Трꙋ́пъ, тѣ́ло. Дꙋ́хъ, дꙋ́хъ. Ва́ѧ, ва́нѧ. Во́їа, во́лѧ. Кастраве́те, кра́ставица. Тако и҆ пла́пома πάπλωμα, кѫлѫмѫ́рїле καλαμάρι, конде́ю κονδύλι. И҆ дрꙋги мно́гое мно́жество. Но со вс҄е това̀, не мари́ха за чꙋжестра́нны те рѣ́чи но оу҆свои́ха ги и҆ и҆справи́ха ѩ҆зы́катъ си съ грамма́тїка, и҆ преве́доха си́чки те на́ꙋки на него, що то наднѣнно то вре́ме, и҆ оу҆́чатъ и҆ преда́ватъ си́чко що е҆ потре́бно за ѻ҆́бщественныатъ живо́тъ человѣ́чески во свои́те оу҆чи́лища, щото мо́же да се наре́че на-сега́шно то вре́ме и҆ то́й е҆ди́нъ ѻ҆тъ самостоѧ́телны те и҆ и҆спра́вены те ѩ҆зи́цы), а҆ко не бы́хме ѻ҆твѣга́ли ѻ҆тъ то́лко разврашѐнїѧ. И҆ кога́то власи те сосъ чꙋ́ждо веще́ство̀ (то е҆́сть со стра́нны рѣ́чи) приве́доха до то́ѧ степе́нь ѩ҆зы́катъ си въ ма́ло вре́ме, коли́мѝ па́че мы̀ мо́жеме да го приведе́ме въ

рѣчи; а кога тако трѣбува да пишатъ (какъвто що мудрствуватъ нѣкои) кое исправлѣние, или коѧ сладость можеме да ожидаеми отъ нашїатъ ѧзыкъ; а кой ли паки нещѣ да разбере що ще да се рече человѣкъ, хлѣбъ, змїѧ, нога, песокъ, вещи, абїе, почасъ, трезвенъ, които са и чисты славенски, и сладостны не токмо въ писуванѣто, но и въ произношенїето; на това ми свидѣтелствува и единъ списатель называемый Павелъ Кенгелацъ архимандрїтъ Сватогеоргїевскїй, който е издалъ едно естествословїе на славенскїй ѧзыкъ и печатано е во 1811. лѣто въ Будимъ въ предисловїето на крайатъ говори тако „аще бы „кто, на прикладъ, нѣмецки онако писалъ „ѧкоже обыкновеннѣ говоритсѧ, оубо бы и „проста нѣмецка баба книги писати могла „и подолу, всѣ народи, и сами ѧзычницы „книги своѧ по грамматїческимъ правилами „списаша, оу насъ по правиламъ бабы смѣшланы пишутсѧ.“ Това се говори за испорченїето на рѣчите, а ако погледнемъ въ окончанїѧта и въ начертаванїето на-глаголи толко различїе ще да видиме! глаголъ Славенскїй, люблю, едни начертаватъ по просто

Настоѧщее

тако, ед.	любѧ любишъ люби	а други тако, ед.	любимъ любишъ люби
мн.	любимъ любите любѧтъ	мн.	любиме любите любатъ

Преходѧщее.

ед.	любѧхъ любѧши любѧше	ед.	любехъ любеше ты любеше онъ, на, но.
мн.	любѧхмы любѧхте любѧха	мн.	любехме любехте любеха

тако и, пиша, ходѧ, пїѧ, знаѧ, четѫ, леѧ, бїѧ, носѧ, водѧ, говорѧ, и проч. Който глаголы други произносатъ тако. Пишемъ (или писѹвамъ) ходимъ, пїемъ, знаемъ (или знамъ), четемъ, леемъ, бїемъ, носимъ, водимъ, говоримъ, и проч. И ако да е перво то начертанїе поправо, чѹдимсе като начертаватъ отъ Славенски те глаголи, пїю, шїю, и знаю, по просто пїѧ, шїѧ, и знаѧ, какво ли не можатъ по това правило да начертаѧтъ и отъ далю далѧ, но начертаватъ давамъ; което окончанїе на амъ второ то положенїе и въ знаю про-

изно́си знамъ, и̂ въ пію̀ піемъ, и̂ въ дамъ да́вамъ, и̂ въ си́чки те глаго́лы сохраня́ва всегда̀ пра́вилно ѡ̂конча́ніе на мъ, и̂лѝ на амъ, като да́вамъ, ду́мамъ, сла́гамъ, и̂лѝ на емъ, като піемъ, мы́емъ, шіемъ, пе́ремъ, и̂лѝ на имъ, като хо́димъ, мо́лимъ, но́симъ, и̂ проч. И̂ ки́дисе тія̀ ѡ̂конча́нія въ пе́рво то лицѐ амъ, емъ, имъ, да се произво́дятъ ѿтъ вто́ри те лица̀ споредъ ѡ̂конча́ніе то и̂мъ, и̂лѝ за пра́вилность, за гла́дкость, и̂ за благогла́сїе са подража́ли вто́ри те и̂ тре́ти те лица̀. Сир. а̂ко вто́ро то лицѐ на-є̂ди́нъ глаго́лъ ѡ̂конча́ва на ашъ, пе́рво то и̂ма амъ, като ду́мамъ, ду́машъ, ду́ма. А̂ко ли вто́ро то ешъ, пе́рво то емъ, като шіемъ, шіешъ, шїе. А̂ко ли вто́ро то ишъ, пе́рво то имъ, като хо́димъ, хо́дишъ, хо́ди. (Та́ко и̂ въ четве́рто то сопря̀же́ніе на ямъ, ба́нямъ, ба́няшъ, ба́ня). И̂ въ страда́телны те глаго́лы ся, като н. п. любля́юся, є̂днѝ го произно́сятъ ся, дру́ги са, дру́ги се, и̂ пола́гатъ го и̂ пре́дъ глаго́латъ и̂ по глаго́латъ, като н. п. а̂ко ся нари́чашъ — а̂ко са нари́чашъ — а̂ко се нари́чашъ Хрістїанинъ. И̂ то́ вы́ва по болшей ча́сти въ сосла́га́телны те, и̂ подчини́телны те глаго́лы, сир. предъ който преди́дятъ не́кои части́цы, като а̂ко, дано, да, кога̀, кога̀то, и̂ мѣсто-

имéнїѧ ѻ҃нъ, ѻ҃нà, ѻ҃нò, и҆ дрꙋ́ги таки́ва (в) тáкожде и҆ по глагóлы те по славéнскомъ ѻ҃-быкновéнїю, като що са слѣ́дꙋющи те, хвáлѧ-сѧ - хвáлѧса - хвáлимсе сáмъ, и҆лѝ вїѧсѧ - вїѧ-са - вїемсе по главá та. И҆ кóлко то за пéр-во то сѧ, тò є҆҆ чи́сто Славéнско, но нѐ мнóго во ѹ҆потреблéнїе въ прóстыатъ ѧ҆зы́къ. Но и҆спы́тꙋвасе за послѣ́дни те двé те са, и҆ се, коѐ да є҆҆ пóправо, и҆лѝ пóблизꙋ до пра́во то. Нѣ́кои ѹ҆твержда́вамъ за са, да є҆҆ тò пóпра-во то и҆ пóближно то до Славéнско то сѧ, но съ є҆днò тóкмо доказа́телство, и҆ тò не тóлко твéрдо. И҆ говóратъ защò понéже двогла́с-но то ѧ, состойтсѧ ѻ҃тъ ї, и҆ ѻ҃тъ а, като се и҆зостáви ї - то, ѻ҃стáва и҆҆́сто то Славéнско а. То добрò, и҆ мóже бы́ти да є҆҆ тáко и҆зостáве-но въ товà сѧ ї - то, и҆ ѻ҃станáло є҆҆ са, но нїе не ви́диме да прáви товà и҆҆́сто то прóстыѧ ѧ҆-зы́къ и҆ въ дрꙋ́ги нѣ́кои рѣ́чи, въ кой то стой ѧ. И҆ а҆ко мóжеше да сѧ и҆звáди въ страдá-телны те глагóлы ѻ҃тъ сѧ ї - то, та да ѻ҃стá-не са, защò да не мóже да се и҆звáди и҆ ѻ҃тъ пѧ́ть, та да ѻ҃стáне пáть, и҆лѝ ѻ҃тъ пѧтà па-тà, и҆лѝ ѻ҃тъ клѧ́тва клáтва; и҆ понéже товà не мóже да бы́де, ꙗ҆вно є҆҆ защò є҆҆ безоснова́-

(в) Затовà, се, въ страдáтел. глагóлы, зрѝ и҆ 39 примѣ́ч.

телно и҆ гнило това мнѣніе, защо то всѧкое мнѣніе трѣбꙋва да се ѹ҆тверждава на нѣкое твердо ѡ҆снованіе, сир. на доволни доказателства, а҆ което нѣщо не може да се подтвердѝ съ доволни и҆ достовѣрни доказателства, то не може да бѫде положеніе, но токмо мнѣніе, и҆ всегда ѡ҆става сомнително. Дрꙋги подверждаватъ защо се, да є҆ поправо, а҆ и҆ посладостно въ произношеніе то ѿтъ слѣдꙋющи те доказателства. Примѣчавасе защо простыо ѩ҆зыкъ є҆ ѿтбѣгнꙋвалъ всегда мѫчно то произношеніе, и҆ гонилъ є҆ лесно то и҆ тенко то, и҆ за тѧ причина є҆ променꙋвалъ всегда ѧ, и҆ ѣ, на е. Защо то на сегашно то време почтѝ не чꙋеме гласатъ на ѧ-та и҆ на-ѣ-атъ въ срѣдъ речи те въ простыатъ ѩ҆зыкъ, а҆ въ старо то време нѣма кой да ни докаже какво є҆ было това произношеніе. Както се види ѩ҆вно ѿтъ слѣдꙋющи те примѣри. Защо то вмѣсто вѧше говори веше, вм. времѧ време, декѧть декеть, десѧть десеть, дѣтѧ детѐ, зѧтъ зетъ, и҆мѧ и҆ме, (г) клѧтва клетва, мѧг-

---

(г) Зрѝ ѡ҆томъ и҆ въ Іѡанне Єксархѣ Болгарскомъ, на стран. 68.

Понеже въ тѧ Грамматіка се приводатъ примѣри и҆ доказателства ѿтъ Іоанна Єксарха Болгарскаго

ко ме́ко, мѧ́со ме́со, пѧ́мѧтъ пѧ́метъ, пле́мѧ пле́ме, прѧдꙋ̀ преде́мъ, пѧ́дь пе́да, пѧта̀ пета̀, пѧто́къ пето́къ, пѧ́ть пе́ть, рѧ́дъ ре́дъ, скѧте́цъ свете́цъ, слѣмѧ сле́ме, срѧ́ща сре́ща, сѣмѧ се́ме, тѣмѧ те́ме, телѧ̀ телѐ, трѧсꙋ̀ тресе́мъ, тѧ́жкїй те́жокъ, и въ глаго́лы те ко вто́ри те и тре́ти те лица̀, като стоѧ́ше стое́ше, ходѧ́ше хо́деше, поѧ́ше по́еше, изѧдѐ изе́де, и дрꙋ́ги мно́го. Или ако да не е отбѣгнꙋва́лъ отъ произноше́нїе то на-ѧ-та и ѣ. а то̀ по не́кое обыкнове́нїе променꙋва́лъ е ѧ и ѣ, на е. Защо̀ то имаме свидѣтелства о-

---

за ста́рыатъ Славе́нски ѧзы́къ, потре́бно е и да зна́е всѧ́кїй какво̀ е тѧ́ѧ кни́га, и кой е то́й Іоаннъ защо̀ то се не нахо́жда се́каде. Она̀ се надпи́сꙋва та́ко: „ІОАННЪ ЕКСАРХЪ БОЛ„ГАРСКІЙ — изслѣдованіе объясняющее исто„рію Словенскаго языка и литературы IX и X „(то есть девятаго и десятаго) столѣтій напи„сано Константіномъ Калайдовичемъ — Мос„ква“. Печатана въ 1824 годѣ: Іоаннъ Ексархъ (какво́ то се изѧклѧ́ва въ тѧ́ѧ иста та кни́га на стра́н. 9.) былъ е совре́менникъ свѧтѣ́мъ Кѵріллꙋ и Мефо́дїю ꙋчи́телѣмъ Славе́нскимъ, кои то са пе́рво изнашли и сочинили Славе́нски те пи́смена̀ и превели на́й напре́дъ мно́го церко́вны книги на Славе́нскіатъ ѧзы́къ. Защо̀ то говори та́ко: „Знаменитый преемникъ славы обра-

то́мъ и҆ ѿъ ста́ро бре́ме. Въ Ї҆ѡа́ннѣ Ѥ҆за́рхѣ Бо́лгарскомъ, на стран. 59. ре́дъ 17. та́ко стоѝ отъ светаго Васи́лі́а. вм. отъ свѧта́го Вас. и҆ на стран. 61. ре́дъ 13. сло́во пе́тое, вм. сло́во пѧ́тое, и҆ на стран. 117. ре́дъ 1. 3. и҆ 4. крещающу ти се, явисе, возлюбленнаго те сына имену́е, явлейсе хрiсте боже. вм. крещѧ́ющꙋ ти сѧ, ѩ҆ви́сѧ, возлю́бленнаго тѧ сы́на и҆менꙋ́ѧ, ѩ҆вле́йсѧ Хрїстѐ Бо́же. и҆ ре́дъ 12. въ примѣч. 97. трудихсе о семъ писанiи. и҆ ре́дъ 16. по̀чесе писатъ. и҆ ни́же а съвршисе. и҆ ни́же въ време то̀. и на стран. 63. ре́дъ 5. къ пе́ркомъ столпѣ. дивитьсе. и҆ ни́же,

---

„зователя книжнаго языка словенскаго, былъ Iоаннъ пресвитеръ (какъ онъ самъ себя называетъ) и Ексархъ болгарскiй, єще жившiй при Меѳодiю и современный отважному побѣдителю Грековъ, Болгарскому князу Симеону.

Те́й є҃ (сир. Ї҆оа́ннъ) преве́лъ богосло́вїю свѧта́го Ї҆оа́нна Дамаски́на, и҆ шестодне́вникъ свѧта́го Васі́лїа вели́кагo, и҆ дрꙋ́ги кни́ги на Славе́нскїй ѩ҆зы́къ.

Та́ѧ книга (сир. Ї҆оа́ннъ Ѥ҆кса́рхъ) весма̀ є҆ любопы́тна и҆ достопа́мѧтна, защо̀ то се́кой любопы́тенъ гле́да въ не́ѧ мно́ги и҆ разли́чны дре́вности като през не́кое ѻ҆гледа́ло, и҆ ви́ди како́въ є҆ бы́лъ Славе́нскїй ѩ҆зы́къ въ са́мо то своѐ нача́ло кога́то є҆ нач на́лъ да се ѡ҆бразꙋ́ва.

чудитьсе. и̂ ни́же, стоеща вм. стоꙗща. и на стран. 64. редъ 4. въ пе́рвомъ столпѣ, чудитъ се имъ пунъ аще се прилучитъ ему и кнеза видѣти сѣдеща. и̂ ни́же, носеща. и̂ ни́же, висещъ. и̂ ни́же, сѣдеще. и̂ ни́же, въ звращашесе. и̂ ни́же, чудитисе. и̂ ни́же, паче се можетъ извѣстьнѣе чудити. и̂ ни́же, сльньцомъ же и мѣсецемъ. и̂ ни́же, и умъ си погублю чюдесе, вм. чꙋда́сѧ. и̂ ни́же, гдѣ ли есть привезанъ. и̂ ни́же, удивисе видѣніе твое мною. и̂ ни́же, возвесели ме Господи. и̂ ни́же, и возрадуюсе, якоже вь звеличишесе дѣла твоя. и на стран. 66. въ пе́рвомъ столпѣ, редъ 5. обрещетъ. и̂ ни́же, редъ 35. преводитъ се. и̂ ни́же, показаетьсе. и на стран. 67. редъ 20. якоже име есть Еллиньскыи. и̂ ни́же, еже се речетъ. и̂ ни́же, ходещіи ми. и̂ ни́же, глаголетьсе. и̂ дрꙋги подо́бни многочи́сленни примѣ́ри въ та́ѧ ѝста та книга се нахо́ждатъ, какво́то мо́же да ви́ди се́кой до са́мыѧтъ кра́й. Та́ко ви́диме и̂ мѣстоиме́ніѧта мѧ, тѧ. да ги произно́си простыо ѩзыкъ ме, те. Като біешъ ме, біемъ те, вмѣсто віеши мѧ, бію тѧ. (Какво́то се ви́ди и̂ ѿтъ по́горніѧтъ ста́ръ примѣ́ръ, возвесели ме Господи.) Това̀ ѝсто то се примѣча́-

ва и за ѣ въ простыятъ ѩзыкъ, каквото и за а-та. Защото вмѣсто вѣгаю, простото произношеніе говори вѣгамъ, вѣда веда, влѣдъ влѣдъ, вѣлъ велъ, вѣхъ вехъ, вѣжди вежди, вѣнецъ венецъ, вѣра вера, вѣтръ ветръ, гнѣздо гнездо, грѣхъ грехъ, дѣло дело, желѣзо железо, звѣзда звезда, колѣно колено, лѣникъ леникъ, лѣто лето, мѣра мера, мѣсто место, мѣсяцъ месецъ, недѣля неделя, нѣкій некой, нѣкогда некога, нѣмъ немъ, плѣнъ пленъ, понедѣлникъ понеделникъ, прѣсенъ пресенъ, пѣна пена, пѣснь песень, пѣшъ пешъ, рѣдко редко, рѣжѫ режемъ, рѣка река, рѣчь речь, свѣтъ светъ, слѣпъ слепъ, смѣхъ смехъ, снѣгъ снегъ, срѣтаю срещамъ, стрѣла стрела, сѣдло седло, сѣжѫ седимъ, сѣкѫ сечемъ, сѣно сено, тѣсный тесенъ, тѣсто тесто, тѣло тело. Тако и въ мѣстоименія та мнѣ, тебѣ, себѣ, мене, тебе, себе. И въ нарѣч. добрѣ, злѣ, добре, зле, и други такива. За ѣ, немаме свидѣтелства отъ старите времена, както за а-та, но доволно ни свидѣтелствува простото и общото произношеніе. (д) А

(д) На това свидѣтелствува и К. Анастасъ Стояновичъ въ цвѣтособраніето си, който говори тако въ предисловіето на стран. XI. „Азъ предъ

притомъ й Сербите непременно тако произносатъ се ѫ не ѧ. Секой прочее види колко свидетелства й доказателства има за се, защо ѥ пременено отъ ѫ на е, защо то го намерꙋваме въ толко речи, ѫ никаде нема въ

„да сѧ расположа въ своето си намереніе, по-
„чꙋвствовахъ й оныѧ трꙋдносты кой то происхож-
„датъ отъ лишеніето на една грамматіка, й
„лексіконъ на нашіатъ ѩзыкъ, за ради това,
„вознамерилсѧ бехъ да ꙋпотребѧ правописаніе
„естественно, какво то въ посвѧтително то писмо
„сѧ вижда, сиречь безъ да ꙋпотребѧ подобно-
„произнесни те слова и, і, ы, О, о, ѡ, Є, є, ѣ,
„ꙋ, й ꙋ. Дето тіе подпадватъ въ тѧжкоза-
„памѧтни правописателни правила, ами щехъ
„да последꙋвамъ, онова произношеніе кое то въ
„насъ натꙋрально въ говоратъ секимꙋ сꙋществꙋ-
„ва“. Кое ѥ прочее това натꙋрално произношеніе, кое то сꙋществꙋва секомꙋ въ говореніето, ѫ не го ѥ ꙋпотребилъ той, но измени́лъ мало натꙋрално то въ притворно, (или подобре да речемъ растленно то въ по ꙋправено); кой то чете въ начало то на-цветособраніе то мꙋ посвѧтително то писмо, ще да види защо въ него никаде не ѥ ꙋпотребилъ негоко словесіе ѣ въ оныѧ речи, кой то правилно требꙋвало ѥ да се написꙋватъ съ ѣ, какво то що гй ѥ написꙋвалъ на дрꙋги места по сичко то цветособраніе. Въ онова писмо стой: „Бедноста, вместо бедность та да содейсвꙋва,

дру́га ре́чь да се проме́ня́ва ѧ на а. Е҆ди́нъ ли е҆҃ про́чее свиде́тель по́достове́ренъ, и҆ли̂ сто̀; „при оу҆сте́хъ во двою̀ и҆ли̂ трі́ехъ свиде́телей, „ста́нетъ вся́къ глаго́лъ“ гово́ри-се во свѧще́нномъ Е҆ѵа́ггелі́и, а҆ не при е҆ди́нъ,

---

„вм. да соде́йствува. Въ де́ломъ, вм. въ де́ломъ. „На бе́дното, вм. на бе́дното. Человеколю́біе, „вм. человеколю́біе. Се́нка, вм. се́нка. Да собесе́„дува, вм. да собесе́двува. Бе́дствіе, вм. бе́д„ствіе. Да после́дуватъ, вм. да после́дуватъ. „Приме́ри, вм. приме́ри. Да оу҆крепя́ва, вм. да „оу҆кре́пля́ва. Благовеству́вамъ, вм. благове́ству́„вамъ. Благодеа́ніята, вм. благоде́а́ніѧ.“ Я҆вно е҆ про́чее и҆ о҆тъ тіѧ К. А҆наста́сови приме́ри, защо̀ натура́лното на-се́кото Бо́лгарско произноше́ніе не о҆бы́ча да произно́си е́, каквото необы́ча и҆ ѧ-та. Но правописа́ніето ги о҆бы́ча. Защо а҆ко напи́шешъ не́ма жена̀ (*ἄλαλος γυνὴ*) со́съ е, ще да ста́не не́ма жена̀ (*δὲν ἔχει γυναῖκα*) та́ко и҆ ле́къ (*ἰατρικὸν*) и҆ ле́къ (*ἐλαφρὸς*) ко́лко е҆ голе́мо разли́чіе между̀ не́ма жена̀, и҆ не́ма жена̀! За това̀ вого́ри и҆ не́гоко слове́сіе по́долу та́ко: „А҆ла по не́койси причи́ни оу҆потреби́хъ „Славе́нското правописа́ніе“. Тіѧ са про́чее причи́ны а҆ нѐ дру́ги. Защо̀то причи́ната на-правописа́ніето (си́ре́чь на-разли́чныте бу́квы) не е҆ за оу҆краше́ніе, но за да разде́ли ре́чь, о҆тъ ре́чь ко́йто и҆матъ е҆дна́ковъ гла́съ, а҆ различно знаменова́ніе.

кой то никогда не є прїатенъ и достовѣренъ. Тако и за непрако то оупотребленїе на-и, де-то нему є мѣсто то. некои пишатъ тако. Ниможи никой да познай, вмѣсто не може никой да познае. Защото и въ Славенско то стой не можетъ, а не ни можитъ, и, да познаетъ, а не да познаитъ, да призамни, вм. да преземе. ще йди, вм. ще йде. да покажи, вм. да покаже. речи, вм. рече. приграденъ, вм. преграденъ. Направини їдшли, вм. направени. Яко ймахмы, вм. Яко ймахме. Можи, вм. може. Да спичелѧ, вм. да спечалимъ. Ни ще ричѐ, вм. не ще речѐ. Кой то придаватъ на мои те рацѣ, вм. кой то предаватъ. Да стани, вм. да стане. рикѐ, вм. рекѐ. Не є мачно да ѧ научи (сир. арїѳметїка та) всакъ оучитель, и да ѧ придадѐ на свои те оученицы, вм. да ѧ предадѐ Прикопаха лозе то петь шесть пути, вм. прекопаха. Єсинь, вм. єсень. Кога йспани, вм. кога йспадне. Като снисѐ ꙗйцѐ, вм. като снесѐ. Правины, вм. правени. Да митатъ, вм. да метатъ. Прискачаше, вм. прескачаше. Като призѣ Мегара, вм. като презѐ. Припираха сѧ єдинъ патъ, вм. препираха се. Кожа та Анаѯарховa бїйшъ, вм, бїешъ. Катадневно свой йспытованїе, вм. свое йспытов. Лукургъ придаде на Лакедемо-

нѫнитѣ йзрѧдны зако́ны, вм. преда́де. При-
да́тъ, вм. преда́тъ. А҆ на́й досто́йно примѣ-
ча́нїѧ є҆́сть слѣ́дꙋющее. Не зна́йхъ чи є҆̀ тво́й:
а҆ то́й мꙋ рѣ́че: а҆ми не зна́й ли чи не є҆̀ тво́й;
вм. не знаѧ́хъ че не є҆̀ твоѐ, а҆ми не знаѧ̀ ли
че не є҆̀ твоѐ; та́ко й въ дрꙋ́ги многочи́слен-
ны рѣчи, а҆ вмѣсто и па́ки е, дѣ́ка́то не мꙋ
є҆̀ мѣсто то. Намѣ́реха, вм. намѣ́риха. Защо̀
нѣ́ма крела̀, вм. крила̀. Йстенско благоро́дїе,
вм. йстинско. Грозненà, вм. грознина̀ (то
є҆́сть грозота̀) ба́щено то мꙋ состоѧ́нїе, вм.
ба́щино то мꙋ. Мысла́й за сѣ́тнената, вм. за
сѣ́тнината. Войстена, вм. войстина. Бѣлена̀
о҆тъ я҆йцѐ, вм. белина̀. Высочена̀, вм. высо-
чина̀. Дохо́де, вм. дохо́ди. Лесненà, вм. лес-
нина̀. Пѧть сто̀тенъ, вм. пѧть сто́тинъ.
Долженà, вм. должина̀. Ко́зена, вм. ко́зина.
Сѣ́чека, вм. сѣ́чика. Е҆ѵропе́ненъ, вм. Е҆ѵро-
пе́нинъ. А҆мерика́ненъ, вм. а҆мерїка́нинъ. И҆
дрꙋ́ги таки́ка многочи́сленны. Та́ко й і ѫ гла-
го́лы те пѣ́рваго лица̀, множест. числа̀, врѣ́ме-
на настоѧ́щаго. Вмѣсто е, ы. дѣ́ка́то не мꙋ
є҆̀ мѣсто то. И҆ за това̀ ы крѣпѧ́тсѧ й под-
твержда́ватъ, защо̀ въ Славе́нски те глаго́лы
вѣ́мы, и҆мы, и҆маммы, е҆смы̀, й проч. Поне́же
сто́й ы. зато̀ й о҆нѝ пи́шатъ ы. но тїи гла-
го́ли са въ Славе́нскїатъ ѧ҆зыкъ непра́вилни,

й ѿтъ неправилното нѣщо можели да бꙋде правило; ѻнѝ ако бы былѝ достойни за правило й за примѣръ, не выше ни нарицали неправилни. Ѥщѐ же ако бы понѐ ймали гласъ тїѧ глаголи на ї да се ѻкончаватъ, ймали бы й тѣхни те защитители нѣкоѧ правда. Но тїи глаголи ни то на ї ймать гласъ во ѻкончанїе то, но на е. Като н. п. дꙋмамы, що пишатъ, прилично є̑ й право є̑ да се пише дꙋмаме. Защо то глаголъ дꙋмамъ не є̑ во ѹ҆потребленїе въ Славенски те писанїѧ, а въ Россійски те є̑ ѹ҆потребителенъ въ дрꙋгъ разꙋмъ, а нѐ за вмѣсто говоримъ. Нїе ѹ҆потреблѧваме дꙋмамъ за вмѣсто говоримъ (λέγω), а Рꙋсси те за вмѣсто мыслимъ (ςοχάζομαι), й произносатъ го дꙋмаю. Каквò было да было прочее да го ѹ҆потреблѧваме, сир. йлѝ за говоримъ, йлѝ за мыслимъ, ꙗвно є̑ защò є̑ Рꙋсски глаголъ. Ѻнѝ прочее такà го начертаваштъ. Дꙋмаю, дꙋмаешъ, дꙋмаетъ. Множ. дꙋмаемъ, дꙋмаете, дꙋмаютъ. Сpoрѣтъ товà нихно начертанїе, мы весмà правилно начертаваеме тако. Дꙋмамъ, дꙋмашъ, дꙋма. Множ. дꙋмаме, дꙋмате, дꙋматъ. Каквò то сирѣчь се йзоставѧ е-то во второ то й въ трето то лицѐ числà єдинственнаго, дꙋмаешъ, дꙋмашъ, дꙋмаетъ, дꙋма.

Тáко и́ въ множественни те дýмаемъ дýмамъ, и́ съ приложéніемъ е, дýмаме, дýмаете дýмате, дýмаютъ дýматъ. А̑ ѿтъ дýмамы сосъ ы, трéбꙋва и́ кторо то лицѐ дасе начертáе дýматы, кóлко е̑ безмѣстно по и̑стинѣ! а̂ а̂ко се напи́ше сосъ и, дýмати, тогáва совпáда съ наклонéніе неопредѣлéнное, дýмати (λέγειν), като твори́ти, стоѧ́ти, ходи́ти, и́ проч. Ꙗ̑вно глéда всѧ́кій ѿтъ товà доказáтелство, кóлко е̑ безпꙋ́тно товà ы, и́ такóва начертáніе. А̑ и́ въ Славéнски те прáвилны глагóлы ни́каде не ви́диме ы въ ѿкончáніѧ та. Сички те тіѧ предречéнни злоꙋпотреблéніѧ нахóждатсе въ Бꙋкварь и́здáденный во 1824 лѣто, на прóстыатъ ꙗ̑зыкъ Бóлгарски, ѿтъ Пéтра Х. Бéровича. Тáко и́ въ дрꙋги многочи́сленны глагóлы безмѣстно пи́шатъ ы. Кóлко то за ы-то защо трéбꙋва дасе написꙋва дéка си и̑ма местó то, като н. п. сынъ (ὑιός) въ разли́чіе си́нь (γαλάζιος) вы́хъ и́ вы́хъ и́ пребѝша е̂мꙋ̀ гóлени, (καὶ κατέαξαν ἀυτȣ̃ τὰ σκέλη), и́ пребы́ша тáмо трѝ днѝ (καὶ διέτριψαν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας) и́ въ вини́телны те падéжи, въ разли́чіе ѿтъ и́мени́телны те, като н. п. зли́ те человѣцы (ὁι κακοὶ ἄνθρωποι,) злы́ те человѣцы (τȣ̀ς κακȣ̀ς ἀνθρώπȣς) и́ дрꙋги таки́ва. На товà нéма ни-

кой да противорѣчи. Ѧко и да искаха нѣкои на сегашното време со всѣмъ да изоставатъ ы, и, ъ, ь, и да начнатъ отъ тука на тамъ да пишатъ токмо сосъ ї, което е со всѣмъ странно оу насъ. Защо ако исключиме тїа писмена, какво можеме да раздѣлиме разуматъ на-слѣдующее слово, Вси живущїи въ мирѣ благоугодни сутъ богу. И, не вси живущїи въ мїрѣ благоугодни суть богу. И други такива. А и сами те Русси и Сербы, който са понапредъ начнали да исправатъ изыкатъ си, не са ги исключили до днесь. И ако бы тїа буквы со всѣмъ былй безполезны въ изыкатъ, Русси те трѣбукаше понапредъ да ги исфърлатъ. Колкото за оксїи те що искатъ нѣкои да ги изоставатъ въ простыатъ изыкъ, има си место то, защото са много несогласни Болгаре те въ оксїи те, а друго защото имаме примѣръ и отъ Русси те и отъ Серби те, и отъ сички те Европейски изыцы. Но коѧ бы щета была намъ, ако бы стоѧли и оксїите, както що стоѧтъ и въ Греческїатъ, и не причинѧватъ му никаковъ вредъ; сосъ оксїи те можеме по да си исправиме изыкатъ, защото ще да мѫчиме всегда по возможности нашей да ги турами дека то трѣбува, и ще да отбѣгнуба-

ме да ги не ту́раме и҆ произно́симе де́като не требу́ва. Като н. п. є҆дни̑ гово́рятъ тре́бува, а҆ дру́гу требу́ва, но въ Славе́нско то стои̑ тре́бует, зато̀ є҆̓ и҆ по́право да се гово́ри и҆ пису́ва тре́бува а҆ нѐ требу́ва. Та́ко и҆, рабо́та, дру́ги гово́рятъ ра́бота, но въ Славе́нското стои̑ рабо́та (а҆́ще и҆ въ другъ ра́зумъ). Та́ко и҆ гумно̀, платно̀, перо̀, четы́ри, не́кои гово́рятъ гу́мно, пла́тно, пе́ро, че́тыри, но пе́рви те са по́прави, защо̀ то та́ко стоя́тъ въ Славе́нскїатъ ѧ҆зы́къ. Не́кои па́ки гово́рятъ гла́ва, но́га, ръ́ка, не́бо, ме́со, оу҆́хо, о҆́ко, дъ́рво, и҆ дру́ги таки́ва, кога́то ги произно́сатъ без членове, а҆ кога̀ ги произно́сатъ совъ члéнове те, тога́ва снéматъ о҆ксі́и те на крáйнїатъ сло́гъ, главá таногá та, ръкá та, небо́ то, месо́ то, оу҆хо̀ то, о҆ко́ то, дърбо́то, и҆ проч. кое́то разкраще́нїе въ о҆ксі́и те не ви́диме да и҆́ма, и҆ въ Гре́ческїатъ ѧ҆зы́къ, кои̑ то є҆сте́ственно и҆́ма чле́нове. Но а҆ко гово́рятъ *κεφάλι, ποδάρι, χέρι, ὀρανός*, безъ чле́нъ, и҆ съ чле́натъ та́ко ги па́ки произно́сатъ. Но това̀ не́гли бы́ва въ на́шїатъ ѧ҆зы́къ, защо́то чле́нове те стоя́тъ по и҆менá та, а҆ нѐ пре́дъ и҆менá та като оу҆ Гре́цы те.

Та́кожде и҆ за а҆́збука та защо̀ тре́бува да прі́йме не́кое сокраще́нїе и҆ преображе́нїе за

простыатъ токмо ѩзыкъ, а не и за Славенскїатъ, въ това нема никое сомнѣнїе. И азъ мыслимъ да се опредѣлй слѣдующата: а. б. в. г. д. е. ж. з. и. ї. к. л. м. н. о. п. р. с. т. оу. ф. х. ц. ч. ш. щ. ъ. ы. ь. ѣ. ю. ѧ. ѫ. ѳ.

За ѿ, да се пише отъ. за ѯ, кс. за ѱ, пс. При тїѧ буквы, потребна ни е още една за некои чужды рѣчи, като що е Влашката џ. н. п. џепъ, џелепъ, хаџїѧ, пенџера ваџа, и други такива. Но да не натовараме паки азбуката съ излишны буквы, за като Влашката џ. добро е да се опредѣлй дж. и да се произносатъ и двете заедно като џ. н. п. джепъ, джелепъ, пенджера, пазарджикъ, и проч. защото и Руссите тако пишатъ джезаиръ, санджакъ, кучукъ кайнарджи, и друг. вм. џезаиръ, санџакъ, кючукъ — кайнарџи, и проч. за новата буква ѫ, коѧто е излезнала отъ употребленїето, и незнаеме какво произношенїе е имала въ древното време, може да рече некой защо е излишна, и не е была нужда да се сочисли въ азбуката. Но азъ говоримъ защо понастоѧщемъ имаме нужда отъ една буква такава да пишеме некои рѣчи сосъ неѧ, декато се не чуе чисто а, като н. п. кѫрпа, вѫркамъ, фѫркамъ, фѫрлѧмъ, мѫрдамъ, и други такива, и за некои чуже-

стра́нны рѣ́чи, като бакꙑ́ръ, катꙑ́ръ, Кꙑ́бръсъ, и҆ дрꙋги такива. Ѿ первы те кои то са Болгарски не можеме да ѿбѣгнеме ѿъ нюдъ, развѣ а҆ко ги и҆зоставиме со всѣмъ ѿъ и҆зыкатъ си, кое то е҆ невозможно. И҆ли а҆ко ги пишеме съ дрꙋга некоꙗ бꙋква, като н. п. що ги писꙋватъ некои тако, ка҃рпа, ма҃рдамъ ба҃ркамъ, и҆ проч. или тако кӑрпа, мӑрдамъ, и҆ проч. или сосъ ъ, тако къ̣рпа мъ̣рдамъ, бъ̣ркамъ. Но перво то е҆ сꙋетенъ трꙋдъ сир. а҃, съ краткаꙗ ѿъ горе, какво то може лесно да се докаже, и҆ секой може самъ да познае безъ доказателство, а҆ второ то сосъ ъ е҆ безпꙋтно, защо то е҆ безгласна (или както ѫ наричатъ стари те грамматїкописатели припрꙗжногласна) и҆ защо е҆дна и҆ таꙗжде бꙋква да бꙋде и҆ гласна и҆ безгласна; а҆ втори те можатъ да ни потребꙋватъ да ги оу҆потребꙗваме за и҆зꙗсненїе на-некои наши необыкновенны рѣчи. Като н. п. мѣдь, по Тꙋрски се выка бакꙑ́ръ (защо то всꙗкїй Болгаринъ знае що ще да се рече бакꙑръ, макаръ и҆ да е҆ чꙋжда рѣчь, а҆ малцына знаꙗтъ мѣдь.) тако и҆ мѣдꙗнъ сосꙋдъ, бакꙑренъ сосꙋдъ. Е҆ще же и҆, ѻ҆стровъ Кѵпрскїй, выкасе по Тꙋрски Кꙑбрꙑсъ. Ѻ҆стровъ Хїосъ, и҆менꙋвасе по Тꙋрски Сакꙑзъ. Черната воꙗ, коꙗ то

се и́менꙋва по Славе́нски коперва́съ и́ли кꙋпоро́съ, по Тꙋ́рски се выка сачѝ кѫ́брѫсъ, и̑ дрꙋ́ги таки́ва. Защо̀ то тíѧ са рѣчи Тꙋрски те о̂быкнове́нны въ Болгарíа та на сега́шно то вре́ме. А̑ ко́лко то за слѣдꙋющи те, що се примѣча́ва защо̀ Бо́лгарскїо ꙗ̑зы́къ о̂бы́ча да промена́ва въ не́кои рѣчи Славе́нски е, о, ꙋ на ѫ. Ни́хъ мо́жеме а̑ко ще́ме да ги о̂твѣгнеме повре́ме, и̑ да ги пи́шеме съ и̑́сты те бꙋ́квы как-во́ то стоѧ́тъ въ Славе́нски те кой то са слѣдꙋющи те.

Верва̀-вѫрва̀.
ве́рвь-врѫ́фь.
вертю̀-вѫрти́мъ.
ве́рхъ-врѫ̀хъ.
вершꙋ̀-вѫ̀ршимъ.
Гре́къ-Грѫ́къ.
греми́тъ-гѫрмѝ.
держꙋ̀-дѫржи́мъ.
дре́во-дѫ́рво.
же́лтый-жѫ́лтъ.
же́лчь-жѫ́лчка.
зе́рно-зѫ́рно
све́рделъ-свѫ́рделъ.
Се́рбинъ-Сѫ́рбинъ.
серди́тъ-сѫрди́тъ.

Кленю́сѧ-кѫлне́мсе.
кре́стъ-крѫ́съ.
креща́ю-крѫща́вамъ.
ме́ртвый-мѫ́ртовъ.
ме́скъ-мѫска̀.
пе́нь-пѫ́нь.
пе́рвый-прѫ́фъ (прѫ́въ).
пе́рстень-прѫ́стень.
пе́рстный-ка́ленъ и̑лѝ прѫ́стенъ.
пе́рстъ-прѫ́съ.
пе́рсть-прѫ́сь.
померза́ю-помрѫ́знꙋвамъ.
горне́цъ-гѫрнѐ.
до́ждь-дѫ́шъ.
ко́снѡ-кѫ́сно.

се́рдце - сѫ́рце.	кро́вь - крѫ́фь.
се́рна - сѫрна̀.	молчу̀ - мѫлчи́мъ.
сле́зы - слѫ́зы.	мо́хъ - мѫ́хъ.
смердю̀-смѫрди́мъ.	поглоща́ю - погѫ́лтамъ.
сме́рть-смѫ́рть.	по́лзаю - пѫлзи́мъ.
соверша́ю - свѫ́ршувамъ.	роже́нъ - рѫже́нъ.
тве́рдый-тврѫ́тъ.	свекро́вь - свекѫ́рва.
те́рнъ - трѫ́нъ.	сноха̀ - снѫха̀.
терплю̀-тѫрпи́мъ.	со́лнце - слѫ́нце.
те́ща - тѫ́ща.	со́нъ - сѫ́нъ.
це́рковь - цѫ́рква.	со́хну - сѫ́хнемъ.
блоха̀ - бѫлха̀.	стопа̀ - стѫ́пка.
во́зъ - вѫ́зъ.	то́лстый - тлѫ́стъ.
Бо́лгаринъ-Бѫ́лгаринъ.	то́нкій - тѫ́нокъ.
бо́рзый - брѫ́съ.	тону̀ - потѫ́нувамъ.
бо́чва - бѫ́чва.	
ко́лкъ - вѫ́лкъ.	торго́вецъ - тѫрго́вецъ.
ко́лна - кѫ́лна.	торгу́ю - тѫргу́вамъ.
ко́нъ - вѫ́нъ.	я́блоко - я́бѫлка.
го́лубь - гѫ́лѫбь.	буду - ще бѫдемъ.
горба́тъ - гѫрба́тъ.	внутрь - вѫ́тре.
го́рбъ - грѫ́пъ.	глубо́кій - длѫбо́къ.
го́рло - гѫ́рло.	гну́сный - гнѫ́сенъ.
гру́ди - грѫ́ди.	му́тный - мѫ́тенъ.

гу́ба-гж́ба.
гу́сеница-гж́се́ница.
гу́стый-гж́сто.
гу́сь-гж́ска.
ду́бъ-дж́бъ.
зу́бъ-зж́бъ.
ку́ды-кждѐ.
купа́юсѧ-кжпемсе.
купинà-кжпи́ны.
ку́ша-кж́ша.
лу́гъ-лж́гъ.
лу́къ-лж́къ.
му́жъ-мж́шъ.
му́чусѧ-мж́чимсе.
наступа́ю-настжпакъ
о҃бручъ-о҃бржчъ.
пру́тъ-пржтъ.
пу́да́ръ-пжда́ръ.
пу́пъ-пжпъ.
пу́ть-пж́ть.
рукà-ржкà.
ску́пый-скж́пъ.
сосу́дъ-сж́дове.
оу҃дица-вж́дица.
оу́же-вж́же.
оу́зо́лъ-вж́зелъ.
оу҃голь-вж́гленъ.

Й въ слѣдующи те дскà джскà, днò джно, лгу́ лжжемъ, лжà лжжà, лжи́ца лжжи́ца, лщу́ лжстимъ, мглà мжглà, ржà рждà, стклò стжкло, тку́ тжче́мъ. Й въ дру́ги не́кои таки́ва.

Въ тіѧ рѣчи що се изложи́ха ту́ка, си́чката Болгарія не промѣня́ва тіѧ три̂ бу́квы е, о, й у, на ж, но то́кмо по не́кои мѣстà, зарò по дру́ги мѣстà гово́ратъ со́нъ, каквò то що си̂ е҃ Славе́нското, та́ко и пе́нь, а нѐ сжнь пжнь. Й во о҃бще въ о҃ніѧ то́кмо рѣ-

чи дѣто се промѣнѧва е-то на ѫ, въ нихъ почтѝ сичката Болгарїа согласува, и въ нѣкои ѿтъ онїѧ що то промѣнуватъ о на ѫ, като н. п. крѫфь, гѫрнѐ, ѿтъ кровь и горнецъ, и други нѣкои. А въ онїѧ дѣто стои у, по нѣкои мѣста̀ въ сичките почтѝ предизложенны рѣчи промѣнѧватъ у, нѐ на ѫ, но на а. Като н. п. груди, говоратъ и пишатъ чисто гради, губа габа, гусь гаска, зуби заби, тако и другите. Въ старото време имали ли са тїѧ двѣте буквы, сир. ъ, (когато стои по согласны буквы въ срѣдъ рѣчите, какво то и сега̀ що го оупотребѧватъ н. п. кръфь, пръсъ, и проч.) и ѫ, такова произношенїе, за което гѝ оупотребѧваме сега̀, или не са̀, незнаеме. Имаме обаче довольны примѣры ѿ томъ, защо̀ и въ старото време са писували тїѧ предизложенны истыте рѣчи, въ които въ сегашнїатъ Славенски ѧзыкъ стоѧтъ е, о, и у, сосъ ъ, и сосъ ѫ какво то може да види сѣкой ѿтъ слѣдующите доказателства. Во Їоаннѣ Ексархѣ Болгарскомъ, на стран. 19. прологъ сътворенъ Іоаномъ презвутеръмъ, Ексархомъ Болгарьскомъ. вмѣсто сотворенъ, пресвѵтеромъ, Болгарскомъ. и подолу. преподобнаго чърноризьця. вмѣсто черноризца. и подолу. еже о плътянѣ бо-

зѣ. и҆ на стра́н. 20. редъ 20. о образѣ божія словеси пріятію и о божъствънуум ему въплъщенію. и҆ по́долꙋ. о вѣрѣ и о кръщеніи. и҆ по́долꙋ. о крстѣ. и҆ по́долꙋ. о кланяніи на въстокъ. и҆ по́долꙋ. о святыихъ, и о мощъхъ ихъ чъсти (вм. че́сти). и҆ по́долꙋ. о въскръсеніи. и на стран. 22. бръніе, българьскомъ, твърдь, въстокъ, лъгокъ, людъмъ, дъждеве, скръжътъ, чръноризъцъ, зълъ, къгда, стрѣлъцъ, слъньце, плътъ, съмъртъ, юнъцъ, егупътъ, пътъмъ, творъцъ, скръбмьми, кръвъ, (вмѣсто вре́ніе, Бо́лгарскомъ, тве́рдь, восто́къ, ле́гокъ, лю́демъ, дожде́ве, скре́жетъ, черно́ризецъ, зо́лъ, когда̀, стрѣле́цъ, со́лнце, пло́ть, сме́рть, ю҆не́цъ, Е҆гѵ́петъ, пото́мъ, творе́цъ, скорбмѝ, кро́вь). И на стр. 107. въ молит. "Отче на́шъ. длъги наша. длъжникомъ нашимъ. (по не́кои мѣста̀ въ Болгаріа та, и҆ до дне́шенъ де́нь вмѣсто до́лгъ т. е. бо́рчъ, χρέος, гово́рисе далжъ) та́може дълги наша. Дължникомъ нашимъ. и҆ на стран. 29. ре́дъ 13. во второ́мъ столпѣ. И пристѫпль. и҆ по́долꙋ ре́дъ 27. Пристѫпль. и҆ по́долꙋ ре́дъ 42. Дано бѫдетъ и избѫдетъ. и 43. бѫдетъ. и 45. ту бѫдетъ плачъ и скръжътъ зѫбовъ. и на

стран. 40. редъ 22. сътвори богъ твърдь. и по́долу. утвърдися. и по́долу. врьху твърди и по́долу. многажды. и на стран. 44. редъ 8. пръвое. и по́долу крыщеніе. и по́долу. вѣруемъ же и въскръсенію мъртвыихъ. и редъ 41. отъ пръсти земныя. и на стран. 46. редъ 34. развѣ мяса въ кръви. и по́долу. и вашу кръвь. и дру́ги мно́го та́мо. и на стран. 54. редъ 10. нъ наго зръно. вмѣсто но на́го зе́рно. та́мо же по́долу, редъ 16. и тънкыя луспы. и на стран. 61. редъ 7. глава пръва. и по́долу. редъ 10. слово четврътааго дне. И дру́ги примѣри мно́гое мно́жество въ та́ѧ истата кни́га се нахо́ждатъ: Отъ кои то се ви́ди я́вно защо̀ ъ е стоя́лъ та́мо, де́ка то сега̀ стои̂ е, и о. Като н. п. кръще́ніе, вм. креще́ніе. Зръно, вм. зе́рно. Кръвь, вм. кро́вь. Плъть, вм. пло́ть. ѫ, де́ка то стои̂ у, като н. п. пристѫпалъ, вм. присту́палъ. Дано̀ бѫдетъ и избѫдетъ, вм. дано̀ бу́детъ и избу́детъ. скръжътъ зѫбокъ, вм. зу́бо́къ. и проч.

а ъ, и ь. Тре́буватъ и они̂ да ги употребля́ваме, не за разли́чно произноше́ніе (какко́то що са̀ были̂ у старо́то вре́ме, защо́то това̀ произноше́ніе що са го има́ли, у

Болгаре те почтисе не чꙋе никаде сега) но като знакове за правописаніе то, за да раздѣлꙗваме рѣчь ѿтъ рѣчь, който ймать єднаковъ гласъ, а двоꙗко знаменованіе. Като н. п. кровъ (σκέπη) ѿтъ кровь (αἷμα). Перстъ (δάκτυλος) ѿтъ персть (χῶμα). Колъ (πάσσαλος) ѿтъ коль (πόσον, ὡς). Оуглъ (γωνία) оугль (ἄνθραξ) йдъ (φαρμάκι) йдь βρῶσις), й дрꙋги такива (є).

Бꙋква щ, като сложена ѿтъ две бꙋквы ш й т, требꙋваше праведно да се йсключи отъ азбꙋка та, каккото се йсключиха й дрꙋги некои йзлишны, но за велико то й старо то й оупотребленіе, ѿстависе паки тако каккото що си є въ стара та азбꙋка. Но азъ быхъ рекалъ защо є добро да се йсфꙋрли да не є ѿсобна бꙋква въ азбꙋка та, а начертаніе то й да се оупотреблꙗва паки като сложена бꙋква за леснота по подражанію Грековъ, който пишатъ тако ς. (вмѣсто στ.) сложено, а

(є) Єровете що йскатъ некои да ги йзоставатъ со всѣмъ, йли токмо малкіатъ да пишатъ за различіе като на-горны те рѣчи. ймаси мѣсто то. Но понеже й Рꙋсси те й Серби те не са ги йсфꙋрлили до днесъ, стыдно бы было й намъ да ги махнеме, ніе понапредъ докле не видиме примѣръ ѿтъ нихъ.

нематъ го особна буква. За тая буква щ, некои говоратъ защо е сложена отъ ш и ч, а не отъ ш и т. И за това Русси те я произносатъ като шч. Но това неправо нихно знаніе доволно се изобличава во Іоаннѣ Ексархѣ Болгарскомъ, на стран. 87. въ 6. примѣч. декато говори. „щ, кажется, не су„ществовала въ азбукѣ Кирилла, будучи „замѣняеми двумя ш и т (примѣч. 55)" това 55. примѣч. на стран. 104. говори тако. „Приведенными примѣрами употре„бленія буквъ ш и т, вмѣсто щ, мож„но доказать составленіе послѣдней изъ „двухъ первыхъ, сокращенное такимъ о„бразомъ: щ. Болгари и Сербы и нынѣ „пишутъ вмѣсто сей буквы шт: свеште„никъ, штедрота; но въ нѣкоторыхъ мѣ„стахъ Сербской земли щ выговарива„ется какъ шч. У насъ Русскихъ слы„шны звуки шч — щека и съ — частіе; „въ простонародіи даже шт, по крайней „мѣрѣ въ слѣдующихъ двухъ словахъ: „шти, ешто, вмѣсто щи, ещо". Такожде и на стран. 23. редъ 27. и на стран. 95. въ 31 примѣч. и на стран. 128 редъ 10.

За предизложенни те до тука това е мое то мнѣніе. И за членоке те, що то ги нема

ма́йката (сир. Славенск.) въ сѹществи́телни те и̂мена̀, а̂ Болгарскїй и̂ма непремѣнно, каквото и̂ Гре́ческїй (ѡ̂тъ не́го мо́же бы́ти да ги є̑ и̂ прїѧлъ) не зна́мъ що да рече́мъ! защо̀ то и̂ ѡ̂нѝ спореть дрѹги те несогла́сїѧ въ ѧ̂зы́кать на всѧ́ко мѣсто различно и̂ несогла́сно се произно́сатъ. И̂ мѹ́жескаго ро́да чле́нъ що то є̑ оу̂ Гре́цы те ὁ. Є̂днѝ произно́сатъ согла́сно съ Гре́ческїатъ на о. Като н. п. человѣкъ безъ чле́нъ, человѣко сосъ чле́нъ. Сто́лъ, сто́ло. Во́лъ, во́ло. А̂ дрѹги на отъ, человѣкотъ, сто́лотъ, во́лотъ. А̂ дрѹги на а, человѣка, сто́ла, во́ла. А̂ дрѹги на атъ, человѣкатъ, сто́латъ, во́латъ. А̂ дрѹги на е, въ ѡ̂нїѧ ѡ̂ба́че и̂мена̀ що се ѡ̂конча́ватъ на не́коѧ ѡ̂тъ двогла́сны те, и̂лѝ на ь, като н. п. ра́е, кра́е, ко́не, ца́ре, и̂ дрѹги таки́ва. А̂ дрѹги на етъ, ра́йетъ, кра́йетъ, деньéтъ, ца́рьетъ. А̂ дрѹги на ѧ, ко́нѧ, ра́йѧ, кра́йѧ. А̂ дрѹги на ѧтъ, ко́нѧтъ, ра́ѧтъ, кра́ѧтъ, сотвори́телѧтъ. И̂ та́ко происхо́датъ ѡ̂смь различни чле́нове на о, отъ, а, атъ, е, етъ, ѧ, ѧтъ. Но то́й чле́нъ що є̑ на ѧ, а̂ко и̂ да се чѹ̑е въ произноше́нїе то като ѧ, не тре́бѹва ѡ̂ба́че да се пи́ше, защо̀ то не є̑ дрѹго ни́що то́кмо пе́рвыѧ чле́нъ що є̑ на а. Защо ра́й, и̂ кра́й, и̂ дрѹги таки́ва, поне́же се ѡ̂конча́ватъ на й, и̂зли́шна є̑

ѧ-тѧ, защо то ѧ-тѧ є ѿтъ ї и ѧ. Но като се тури членъ ѧ, при имена та що се окончаватъ на й, произноси се и чѹе се като ѧ. Н. п. райѧ, крайѧ, свѧтыѧ, моиѧ твоиѧ. Ѿтъ тѹка є ꙗвно, защо въ Болгарскїатъ ꙗзыкъ са господственно три различни члени о, ѧ, е. И злоѹпотребително осмь. Но като исфърлиме на страна етъ членъ, кой то є помѣстенъ токмо, а не общъ (понеже видиме защо онай що го є ѹпотребилъ въ списанїето си (ж) да є ѹпотреблѧвалъ по болшей части ѧтъ, а дето го понѹдила нѹждата, или по мѣстномѹ обыкновенїю ѹпотребилъ є етъ) также и е, оставатъ токмо два различни

(ж) Болгарски списанїѧ що са на свѣтъ издадени до днесь, имаме знаеми слѣдѹющите. Ѿтъ Х. Їоакима три книги, Мытарства, амартолонъ Сотирїа, и различни поѹчителни собранїѧ. Ѿтъ Цвѣтка Панагюрца, календаръ. Ѿтъ Петра Х. Беровича бѹкварь съ различни поѹченїѧ, въ 1824. лѣто. Ѿтъ Анастаса Стоѧновича, свѧщенное цвѣтособранїе, или сто и четыре свѧщенны Їсторїи изъ вехтїатъ и новыатъ завѣтъ, въ 1825. Года, въ Бѹдимъ. Ѿтъ Василїа Н. Неновича, свѧщеннаѧ Їсторїа церковна ѿтъ ветхї-етъ и новыетъ завѣтъ, въ 1825. лѣто, въ Бѹдимъ. Ѿтъ Петра Сапѹнова Трѧвненина, новый завѣтъ, сир. четыри те Євагєлїа, въ 1828. лѣто, въ Бѹкорещъ.

членове о и̂ а. Зашо̀ то между̀ о и̂ отъ, и̂ а и̂ атъ, това̀ е̂ то̀кмо различїе шо се притỳра т. Про̀чее членъ о, по̀много е̂ оу̂потребителенъ о̂тъ отъ. И̂ на против̀ъ атъ по̀ оу̂потребѝтеленъ о̂тъ а. Мо̀жатъ про̀чее тїи два̀ та члѐнове о и̂ атъ да о̂ста̀натъ за пра̀вилни до по̀слѣ, понѐже са ра̀вно оу̂потребѝтелни и̂ два̀ та. Но любопы̀тствувасе и̂ изы̀скувасе тỳка, ко̀й ли да е̂ по̀правъ о̂тъ нѝхъ и̂ да ѝма нѣ̀кое предпочтѐнїе. Азъ за о членъ та̀ко ще да речѐмъ. Бо̀лгарскїо языкъ по е̂стеству̀ не е̂ и̂ма̀лъ члѐнове, зашо̀то е̂ о̂траслъ о̂тъ Славѐнскїа, ко̀йто ги нѐма, какво̀ то шо видиме и̂ въ дру̀ги те я-

---

ʺОтъ Хрỳсанда (ны̀нѣ же Христа̀ки) а̂рїдмѐтїка, въ 1833. лѣто, въ Бѣлиградъ. ʺОтъ Константѝна ʺОгня̀новича Сѐрба, Ї̂сто̀рїа А̂лѐксїа человѣка Бо̀жїа, въ 1833. лѣто, въ Бỳдимъ. Нѐгли и̂ дрỳги нѐкои, който неса̀ ми зна̀ти. Члѐнъ о, мо̀же да вѝди сѐкой въ Хрỳса̀ндова та а̂рїдм. члѐнъ отъ, въ Х. Ї̂оакѝмовы те. Члѐнъ а, въ Цвѐтковыатъ календа̀ръ, и̂ въ Сапу̀но̀во то е̂ва̀нгелїе. Члѐнъ атъ, въ А̂настасовы те, и̂ въ Бѐровыатъ букваръ. Члѐнъ етъ, въ Васѝлїева та (Н. Нѐновича) Ї̂сто̀рїа. И̂ не то̀кмо члѐнове те, но и̂ дрỳги мно̀ги любопытни ра̀боты мо̀же да вѝди нѐкой въ предречѐни те и̂зда̀нїя, и̂ да пра̀ви сравнѐнїе въ Бо̀лгарскїатъ я̂зыкъ.

зыцы, който са проистекли ѿтъ тоѧ йстый йсточникъ Славенскій, като н. п. въ Рускіатъ, Сербскіатъ, й други, да ги нематъ. Но ѿтъ гдѣ ли да ги е землалъ, то е намъ неизвѣстно (з). Но видисе да е подражалъ въ членове те други ꙗзыцы. Сосъ кой про-

---

(з) На Болгарскіатъ ꙗзыкъ немаме ни едно списаніе старо ѿтъ неколко стотины години, йли ѿтъ онова време когато още не е была подпаднала Болгаріата подъ [redacted] иго агарѧнское, ни то рукописно, ни то печатано (може быти й да се нахожда некаде таквая рѣдкость, но Богъ знае въ каковъ ли е глубокъ ровъ закопана, щото вѣчно да остане незнаема, а камо ли мене да е знаема) ѿтъ което бы могли да видиме каковъ е видъ ймалъ въ пострари те времена Болгарскіо ꙗзыкъ, й какви ли му са были нынѣшни те многоразлични членове. Отъ колко то стары рукописны книги самь виделъ, не ми се е случило да видимъ ни една на простъ ꙗзыкъ Болгарски писана, но сички те на Славенски. Й ѿтъ това заключавамъ, защо, понеже музы те (оученіе то) послѣ по Турско то ѡбладаніе оставили са со всѣмъ Болгаріата, зато й не видиме друга некоя внѣшна книга стара, йли на Славенски, йли на Болгарски писана, освень еваггеліе, апостолъ, Ѱалтиръ, октоихъ, й други церковни книги, който са едва сохранили Болгаре те за ради Богослуженіе то.

чее ꙗ҆зы́къ соcѣ́дствѹетъ на́й мно́го Бо́лгарскїй ꙗ҆зы́къ; ꙗ҆́вно є҆́ защо̀ сосъ Гре́ческїатъ и҆ сосъ Тѹ́рскїатъ. Но ꙗ҆́вно є҆ и҆ то̀, за що чле́нове те є҆ прїѧ́лъ ѿтъ Гре́ческїатъ, а҆ не ѿтъ Тѹ́рскїатъ. Гре́цы те про́чее и҆́матъ трѝ чле́нове пра́вилны, мѹ́жескаго ро́да о҆, же́нскаго

Къ вели́комѹ моемѹ̀ сожалѣ́нїю чѹ́лъ самь ѿтъ є҆дного̀ ста́рца, защо̀ на є҆дно̀ ѹ҆дале́но мѣ́сто (то є҆́сть въ є҆ди́нъ ски́тъ подъ є҆ди́нъ монасты́ръ Бо́лгарски) намерѹва́лисе ко́лкото є҆днѝ кола̀ весма̀ ве́тхи кни́ги (Славе́нски ли са ѡ҆ба́че былѝ, и҆лѝ Бо́лгарски, не́ є҆ и҆звѣ́стно. Безъ сомнѣ́нїѧ тре́бѹва да є҆ и҆ма́ло междѹ ни́хъ и҆ не́коѧ на про́стый Бо́лгарскїй ꙗ҆зы́къ писана) ѿтъ ко́йто да се и҆зба́ви рече́нный ста́рецъ да мѹ не доса́ждатъ, и҆скопа́лъ є҆ди́нъ глѹбо́къ ро́въ въ и҆́стыатъ ски́тъ, и҆ закопа́лъ ги та́мо (защо́то ѿтъ вели́ко то благоговѣ́нїе що и҆ма́лъ къ ни́мъ, какво́то са́мъ то́й и҆сповѣ́дѹваше, не смѣ́ѧлъ да ги и҆згорѝ, и҆лѝ да ги фѫ́рли про́сто на пола́на та) ѡ҆ тщета̀ на́шего наро́да! ѡ҆ неви́ннаѧ простота̀ ѻ҆́наго ста́рца! воистинѹ̀ а҆́ко бы зна́ѧлъ ѻ҆́ный ста́рецъ що са̀ вре́дели ѻ҆нїѧ кни́ги, не бы ги ни закопа́лъ, но невѣ́жество то що не чи́ни! Таки́ва а҆нтї́ки (дре́вности) дрѹ́ги те наро́ди съ вели́ки и҆ждиве́нїѧ и҆ трѹ́дове ги трѫ́сатъ въ на́й те́мни те и҆ сокрове́нни те мѣста̀, а҆ на́ши те є҆диноплеме́нни ги зако́пѹватъ, като непо́требни. Та́ко говóри и҆ спи́са-

й, срѣднаго тȏ. Като н. п. ἄνθρωπος человѣкъ, ὁ ἄνθροπος человѣко. γυνὴ женà, ἡ γυνὴ женà та. παιδίον дѣтѐ, τὸ παιδίον дѣтѐ то. Кой то двà члена мȣжескаго и срѣднаго рóда, безъ всѧкое премѣненіе прешлй сѧ и оу насъ, съ товà тóкмо различіе щото оу нихъ стоѧтъ членовете предъ имената та, а оу насъ по имената та. Н. п. ὁ ἄνθροπος, вмѣсто да речеме о человѣкъ, мы говóриме че-

---

тель ꙍный, който е открылъ и на свѣтъ издалъ Іоанна Ексарха Болгарскаго: на стран. 17. „Весьма древній списокъ сего перевода на долго „бы остался погребеннымъ, вмѣстѣ (сир. вкȣпѣ) съ нашимъ Іоанномъ, въ большомъ количествѣ книгъ синодальной Московской библіотеки (именуемой также патріаршею ризницею), которую до селѣ ни одинъ изъ нашихъ Библіографовъ не обозрѣлъ критическимъ окомъ (исключая рукописей Греческихъ), есть ли бы счастливый случай не „воскресилъ Іоанна и не исторгъ неоцѣненныхъ его памятниковъ изъ рукъ забвенія. „Съ услажденіемъ воспоминаю годъ и часъ „(1813. Сентября 19.) въ которой открылъ я „сіе сокровище, собирая остатки нашей Исторіи и языка для изданія Русскихъ достопамятностей, порученнаго мнѣ общесвомъ „Исторіи и древностей Россійскихъ.

ловѣк о, и̂ и̂зоставѧме токмо ъ-атъ. τὸ παιδίον, вмѣсто да речеме то дѣтѐ, мы̀ говориме дѣте то. И̂ женскїй родъ не знамъ какво̀ не е̑ сохранилъ и̂стыатъ Гречески членъ и̂, но вмѣсто него оу̂потреблѧваме та. Като н. п. ἡ γυνὴ, вмѣсто да речеме жена̀ и̂, мы̀ говориме жена та. И̂ то̀ негли защо то нашите и̂мена̀ женскаго рода по болшей части о̂кончаватсе на а, като н. п. жена̀, вода̀, глава̀, рѹка̀, нога̀, и̂ проч. За благогласїе земалъ е̑ членъ та, жена̀ та, вода та, глава та, и̂ проч. Но а̂ко не бы̀ было̀ тако, какво то а̑зъ мню, и̂ може быти (кое то е̑ и̂ по̀ вѣроѧтно) да са о̂тъ свойатъ мѹ и̂сточникъ, о̂тъ Славенските мѣстоименїѧ, той, тѧ, тое, и̂ со оу̂сѣченїемъ, та̀ то̀ токмо женск. и̂ средн. род. н. п. тѧ та̀ жена̀, жена̀ та. Тое то̀ дѣтѐ дѣтѐ то. Но а̂ко бы̀ было̀ тако, защо̀ и̂ мѹжескїй родъ дасе не речѐ той человѣкъ, человѣкъ человѣкъ той. Но человѣко, и̂лй человѣкотъ, и̂лй человѣка, и̂лй человѣкатъ. Голѣмо е̑ воистиннѹ недоѹмѣнїе за тоѧ членъ Но а̑зъ за членъ о, паки тако мыслимъ, да е̑ и̂ той о̂тъ тока̀ и̂сто то начало, о̂тъ дето са и̂ дрѹгите два та та и̂ то. Тако нѐ о̂тъ той мѣстоим. но о̂тъ о̑нъ. Вмѣсто рещѝ человѣкъ о̑нъ, просто то о̂быкновенїе за крат-

кость и за леснота изоставило е буквата н, и говори человѣкъ о. (каквото що видиме и въ други рѣчи да прави сокращеніе.) Вмѣсто прочее да речеме человѣкъ онъ, жена тая, дѣтѐ тое, мы сокративше говориме, человѣкъ о, жена та, дѣтѐ то. За тоя прочее членъ може быти да е тако произышелъ (нека разсуждава секой) но чудно е за атъ членъ отъ де да е па той произышелъ, и влезналъ въ толко употребленіе. Азъ за него выхъ оставилъ да го етимологисатъ (произведатъ) неговите употребители, но понеже го пріимаме въ настоящата граммáтіка като за правиленъ, нужда е да речеме и за него нещо, и да дадеме своето и за него мнѣніе. Азъ мыслимъ защо па той да е произышелъ отъ самите родителни падежи Славенски. Защото и самото простолюдно произношеніе ми свидѣтелствува, което говори человѣка, определенно съ членомъ, вмѣсто ὁ ἄνθρωπος, а человѣкъ ἄνθρωπος, везчленно за неопредѣленъ разумъ. И паки волъ βοῦς, вола ὁ βοῦς. Попъ παππᾶς, попа ὁ παππᾶς. Тако и въ онія существителни имена що се окончаватъ на ь, и на й. Като н. п. конь ἵππος, коня ὁ ἵππος. Царь βασιλεὺς, царя ὁ βασιλεὺς. Рай παράδεισος, рая ὁ παράδεισος. Край

ἄκρα, кра́ѧ ἡ ἄκρα. (и) проч. Ѿтъ предидꙋщи те про́чее примѣри, кой не позна́ва, защо̀ то́й чле́нъ на а, ѝлѝ ѧ, є҃сть ѝстый родителный Славе́нскїй паде́жъ, съ тока̀ то́кмо разли́чїе, що то въ нѣкои ѝмена̀ ѡ҆ксїа та стоѝ на своє̀ то си мѣсто, като человѣкъ человѣка, чле́нъ чле́на, край кра́ѧ, зѧть зѧтѧ (то є҆сть зе́тѧ) а҆ въ нѣкои про́сто то произноше́нїе премѣстꙋва ѧ҃, като во́лъ вола̀, ко́нь конѧ̀, ра́й раѧ̀, ца́рь царѧ̀, ѝ проч. Кой то про́сто то ѡ҆бикнове́нїе во́ла, ко́нѧ, ра́ѧ, ца́рѧ произно́си. Ѿтъ разли́чни те про́чее ѡ҆конча́нїѧ Славе́нски те паде́жи мꙋжескаго ро́да, происхо́датъ ѝ разли́чни два̀ чле́на а, ѝ ѧ. Ѝ про́сто то ѡ҆бикнове́нїе приложи́ло є҃ при ни́хъ ѝ є҆дно̀ т, та са произишлѝ но́ви чле́нове атъ ѝ ѧтъ, като человѣкъ человѣка человѣкатъ, конь ко́нѧ ко́нѧтъ. Какво́то ѝ при о членъ по нѣкои мѣста̀ прила́гатъ т, ѝ происхо́ди помѣстный чле́нъ отъ (какво́то се види ѝ на стран. 43). Дока́зꙋвасе про́чее ѩ҆вно, защо́ ѝ то́й чле́нъ а, (ѝ ѧ) ѝма своє̀ то нача́ло ѡ҆тъ

(и) По то́ѧ приме́ръ є҃ стана́ло ѝ, мо́й *ἰδικός μου*, мо́ѧ ὁ *ἰδικός μου*, тво́й *ἰδικός σου*, тво́ѧ ὁ *ἰδικός σου*. Та́ко ѝ то́й то́ѧ, нѐ пра́вилно но подража́телно.

истаго своегὸ и҆сто́чника безъ ни́какво сомнѣ́-ні́е. До тꙋ́ка се гово́ри то́кмо за є҆ди́нствен-но-то число̀, и҆ за и҆мени́телныѧтъ паде́жъ на-члѣ́нове-те, а҆ за мно́жесвенно-то число̀, и҆ за дрꙋ́ги-те паде́жи се́кой мо́же да ви́ди на ре-дѧ́тъ мꙋ, ко́лко и҆ какві̀ премѣне́нїѧ бываътъ въ ни́хъ. Ко́й ли во высе про́чее ѡ҆предѣли́лъ ѿъ вышепомѧнꙋ́ты-те члѣ́нове за пра́виленъ, то́й є҆҆ до́бръ и҆ прїѧ́тенъ. А҆ безъ члѣ́нове-те ни́що не бы̀ вреде́лъ Бо́лгарскїй ѧ҆зы́къ, ко́й-то съ та́ѧ то́кмо да́рба се оу҆краша́ва по́мно-го ѿъ дрꙋ́ги-те сро́дни не́мꙋ ѧ҆зы́цы. И҆ гле́-даме го защо̀ и҆҆ма не́кое преимꙋ́щество надъ ни́хъ съ тї́ѧ то́кмо ло́ши и҆ли̇̀ добры̀ члѣ́нове. А҆ ко́лко бы былъ недоста́точенъ и҆ оу҆ко́ренъ, а҆ко не бы̀ и҆ма́лъ та́ѧ превосхо́дна да́рба. То-ва̀ добро̀ що го и҆҆ма на́шїо Бо́лгарски ѧ҆зы́къ ѿъ приро́да-та, и҆ли̇̀ ѿъ во́инъ по́слѣ привне́-сено и҆ прїѧ́то, є҆ди́нъ ѿъ ны́нѣшни-те спи-са́тели и҆҆скаше да мꙋ го ѿи́ме разбо́йниче-ски, и҆ да го ѡ҆ста́ви като не́кой го́лъ человѣ́къ, да се стыди̇̀ по́слѣ ѿъ се́кого. Но то́й се ви́ди да не є҆҆ (какво́-то и҆ що не є҆҆) и҆҆скренно ча́до на-Болга́рска-та ма́йка, защо́-то гово́ри та́ко: „Ни є҆ди́нъ Славе́нскїй наро́дъ ги оу҆-„потребла́ва, сир. ни Ро́сси, ни Се́рби, ни Ле́-„хи, ни Че́хи, и҆ проч. Защо бы ги пакъ

„Бо́лгари оупотребля́ли, коги̑ ꙗ҆зыкъ не оу-
„краша́ватъ но па́че по́грозенъ стр҃ꙋватъ, за
„то̀ а҆̏зъ ги за непотре́бни сꙋди́хъ. Ѻ҆ба́че
„това̀ всѐ кога̀ добіеме Бо́лгарска грамма́ті-
„ка ще да се и҆спра́ви и҆ ꙗ҆зыкъ оукраси̑. А҆
„кога̀ ли ще бꙋде не зна́мъ, но вре́ме тре́ба
„да пока́же, и҆̏мали Болга́ріа досто́йныхъ сы-
„но́въ и҆ родолю́бцевъ.“ Но а҆̏зъ пытамъ тако-
ва́го, да ми дока́же съ по́основателни дока-
за́телства какво̀ ли неꙋкраше́ніе и҆ каква̀ гро-
зота̀ произво́датъ тіа не́говы ча́стицы въ
Бо́лгарскіатъ ꙗ҆зыкъ; защо̀ е҆ди́нъ Бо́лгаринъ
не мо́же ле́сно да позна́е то́а недоста́токъ (ка-
кво̀ то се гово́ри, защо̀ се́кой ле́сно позна́ва чꙋ́-
жды те недоста́тки, а҆ свой те и҆ли̑ ѿню́дъ и҆-
ли̑ съ голе́ма мꙋчность) види се защо̀ въ не́-
гови те оу̏ши да произво́датъ грозота̀, поне́-
же (по пра́вда) не е҆̏ сса́лъ (цыца́лъ) млеко̀
ѿтъ та́а ма́йка, но ѿтъ дрꙋга. А҆ въ Бо́л-
гарски те оуста̀ и҆ оу̏ши сла́дко е҆̏ това̀ мле-
ко̀, съ което и҆зъ младе́нства са се воспита́ли,
като ма́йчино (споредъ ѻ҆̏бща та посло́вица
„сла́дко като ма́йчино то мле́ко“). И а҆ко бы
показа́ла Болгаріа та досто́йны сы́нове, да со-
чи́натъ грамма́тіка на сво́йатъ приро́дный ꙗ҆-
зы́къ, такива ли сынове тре́бꙋва да пока́же;
кои́то нѐ да ѻ҆блеча́тъ и҆ оукра́сатъ съ по́до-

вры ѡ̂де́жди и̂ оу̑твари ма́йка си, но да й̂ соблеча́тъ и̂ тї́я гро́зны те (що ги то́й нари́ча) и̂ да ѧ̑ ѡ̂ста́ватъ со всѣ́мъ го́ла; ме́не ми се чи́ни, защо̀ тако́въ досто́инъ (и̂ли̂ по́добре да рече́мъ недосто́инъ) сы́нъ Бо́лгарски не ще́ се поя́вѝ ско́ро. И̂ а̂зъ бы́хъ моли́лъ такова́го попечи́теля за Бо́лгарскї́атъ ѩ̂зы́къ, да совѣ́тѹва по́добре свои́ те соотечественницы да не вы́ се не́кой и̂зпага́лъ да и̂зоста́ви не́що ѿтъ тѣ́хныатъ ѩ̂зыкъ, не́же ли да совѣ́тѹва на́ши те да ѡ̂ста́ватъ това̀ що го̀ й̂матъ, защо́ то й̂мъ не ѡ̂бѣща́ва да й̂мъ дадѐ, това̀ що го не́матъ. Въ то́я подло́гъ весма̀ прили́чно мо́же да се прика́чи такомо́му Е̂сопова та ба́сна, въ ко́ято се представля́ва ѡ̂на́я лиси́ца, щото ѿтъ не́кой слѹ́чай и̂згѹби́ла си ѡ̂па́шка та, и̂ совѣ́товала и̂ дрѹ́ги те лиси́цы да си ѿсеча́тъ ѡ̂па́шки те, защо̀ й̂мъ са сѹ́етна тя́гота̀ на живо́татъ. Но мы̀ и̂скренни ча́да Бо́лгарски никогда̀ да не де́рзнеме да послѹ́шаме то́я злы́й совѣ́тъ, и̂ да ѡ̂бнажи́ме и̂ ѡ̂безобра́зиме красота́ та на-на́шїя Бо́лгарски ѩ̂зы́къ, ко́йто се оу̑краша́ва като съ не́коя драгоцѣ́нна оу̑тварь съ чле́нове те, и̂ да возста́неме (каквото се пи́ше) ѩ̂ко ѿдое́нное на ма́терь свою̀. Ѿтъ вышеизложе́нны те доказа́телства и̂ примѣ́ри, се́кой види ѩ̂вно защо̀ не-

согласїе то между Болгаре те господственно состоитса съ членове те и въ глаголы те, и въ различни те произношенїа и окончанїа на-рѣчи те. Но като се произбере и определи единъ общи членъ, и едно общо начертанїе на-глаголи те, други те мали несогласїа скоро ще да прїиматъ согласїе и исправленїе. А кой ли членъ ще се определи за пишемыатъ iазыкъ, това остава на разсужденїе то и испытанїе то на наши те оучени. Но азъ и за това нещо давамъ свое то мнѣнїе. Добро бы было въ именителныатъ падежъ да оупотребиме о-то, но нераздѣлно отъ име то (какво-то що ги е оупотребилъ и полагалъ Хрусанөъ Павловичъ въ своа та арїөметїка) да не производи смущенїе. Н. п. человѣкъ безчленно, человѣко съ членомъ, тако въ сички те имена що се окончаватъ на дебело ъ, а онїа що се окончаватъ на танко ь, ако му се чуе гласо въ произношенїе то, като конь, оучитель, зеть, камень, они и когато се произносатъ сосъ членатъ пакы требува да имсе не изоставѧ ь-атъ, но требува да се написува, за да се чуе произношенїе то му, като н. п. конь безъ членъ, коньо съ членъ Тако и каменьо, оучительо, деньо, зетьо, и проч. А царь, и други що окончаватъ на рь, требува да го отлагатъ

когáто са сосъ члéнатъ. Н. п. цáрь цáро, а̂ нѐ цáрьо, тако и̂ монастырь монастыро, пáстыро, а̂ не пáстырьо, и̂ проч. Защо̀ се такà и̂ произнóсатъ. (і) Тáко и̂ въ о̂нія сѹществителни и̂менà щосе о̂кончáватъ на й, рáй рáйо, крáй крáйо, слѹчай слѹчайо, и̂ проч. А̂ въ прилагáтелни те и̂менà, понéже о̂нѝ всегдà се о̂кончáватъ на две їи, и̂лѝ ый, въ нѝхъ трéбѹва да се и̂сфърлѧ послѣдно то й всегдà, и̂ на нéгово мѣсто да се полáга о-то н. п. свѧ-

---

(і) Назначѝ защо̀ нѣкои е̂диносложни и̂менà, когáто се произнóсатъ съ члéнатъ, снéматъ о̂ксíата о̂тъ пéрвыатъ слóгъ, и̂ тѹ́ратъ ѫ̑ на втóрыатъ кóй то се произхóди о̂тъ члéнатъ, като н. п. стрáхъ страхо̀, свéтъ свето̀, прáхъ прахо̀, грáдъ градо̀, грѣхъ грѣхо̀, оу̑мъ оу̑мо̀, и̂ дрѹги такѝва. Кóй то и̂ сосъ атъ члéнъ, пáки товà и̂сто то страдатъ, н. п. страхѫ́тъ, светѫ́тъ, прахѫ́тъ, градѫ́тъ, оу̑мѫ́тъ, вълкѫ́тъ. Тáко и̂ сосъ члéнъ а. страхѫ̀, светѫ̀, прахѫ̀, рода̄ (то е̂сть родѫ̀, каквóто щe стои оу̑ Сапѹнóво то е̂вáнгеліе „книга та народа̄ І̂исѹса Хрíстà“) и̂ за ради тáѧ о̂ксíа що не стои на мѣсто то си страда и̂ члéно на ѫ̑тъ, и̂ ѫ̑, но не знáмъ защо̀ тáко бывa, нéка мысли всѣкъ. Но нéгли защо̀ нѣкои о̂тъ нѝхъ въ Славéнскій родит. падéжь снéматъ о̂ксíа та на кончáемыатъ слóгъ, като н. п. грѣхъ грѣхà, а̂ нѐ грѣха, оу̑мъ сѹмà, и̂ дрѹги.

тыо, кроткїо, высокїо, и проч. а не свѧтыйо, кроткїйо, высокїйо. Защо когато се напише името цѣло каквото щоси стой въ Славенското, то тогава си има совершенъ естественъ членъ въ себе (защото сичките прилагателни имена въ Славенскїатъ языкъ кога стоѧтъ безъ оусѣченїемъ въ словото, иматъ непремѣнно тaѧ истата сила, що ѧ иматъ Греческите прилагателни съ членатъ заедно, а когато са оусѣчени тогава держатъ мѣсто за безчленни Гречески. Като н. п. свѧтый ὁ ἅγιος, свѧтъ ἅγιος· Блаженный ὁ μακάριος, блаженъ μακάριος. Каквото що свидѣтелствуватъ и слѣдующите примѣри. μακάριος ἀνὴρ, оу насъ стой блаженъ мужъ, а не блаженный мужъ. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ. а не свѧтый, свѧтый, и проч.) и коѧ нужда да се притура още единъ членъ, или за да стане единъ Болгарски, а други Славенски; тако за именителныатъ падежъ на-существителните и прилагателныте имена мужескаго рода. И за родителныатъ и дателныатъ (к) трѣбува да знаеме,

---

(к) На некои мѣста ако быхме оупотреблѧвали чистыатъ Славенски дателенъ падежъ, много бы было сладостно и прїѧтно дѣло, като н. п. въ

защо̀ ѡ̂нѝ несѐ различа́ватъ съ друго нищо ѿтъ именителныятъ и ѿтъ винителныятъ то́кмо съ частицата на (ко́ято въ то́я случай не є̑ предло́гъ, но почтѝ служи родителенъ и дателенъ, като що са̀ оу̑ Гре́цыте τοῦ, и τῷ) н. п. въ нарица́телни те существителни имена̀ именит. градъ-градо̀. родит. и дат. на градо̀. Та́ко и въ другите на-ко́ньо, на-ца́ро, на ра́йо, и проч. И въ прилага́телни те кога̀ самостоя́телно се пола́гатъ въ сло́во то

со́бственни те имена̀ кога̀ самѝ стоя́тъ, или се спряга́ватъ съ нарица́телни те, и въ други слу́чаи. Преда́доха го Лѵ́кургу, (вм. на Лѵ́курга) да го пока́же какво́ то то́й зна́е. Преда́де го царю̀ Іоа́нну. Преда́дего мѣ́стному кня́зю. Сла́ва Бо́гу. Мо́леше се Бо́гу. Кога̀ то ходѝ да се покло́ни живоно́сному Гро́бу Госпо́дню. Бо́гъ є̑ сотворилъ человѣ́ка по ѡ̃бразу своему̀ и по подо́бію. И въ писма́ та. Отда́тися ку́ръ Іоа́нну. Да вру́чится ку́ръ Димитрію. Благоро́дному и почте́нному. Высокопреосвяще́ннѣйшему: и други та́кика ті́тли. Не є̑ излишно да назна́чиме защо про́стыю ѧ̑зыкъ є̑ сохранилъ и творителни паде́жи, като, ѡ̂станѝ съ Бо́гомъ. Да є̑ съ Бо́гомъ. Съ Бо́гомъ и со здра́віе. Ро́домъ є̑ Гре́къ. Бо́лгаринъ ро́домъ. Не́гли и въ други не́кои. Но и родителенъ чистъ да се оупотребля́ва не́каде добро̀ бы было̀!

йлй й со сѹществйтелни те се сопрѧгáватъ, н. п. на Бóлгарскїо, на Славéнскїо, на высóкїо, на нйскїо. Йлй на Бóлгарскїо нарóдъ, на Славéнскїо ѩзы́къ, на высóкїо дóмъ, на нйскїо о҆́дръ, й проч. Но каква̀ бы благодáть й слáдость ймáло, а҆́ко бы́хме полагáли йстыатъ Славéнски родйтеленъ падéжь безъ нйкакво премѣнéнїе, когáто сѹщеснйтелно то йме, а҆̀ наипáче сóбственно то сопрѧжéно съ прилагáтелно то, сéкой мóже да вйди ѿтъ слѣдѹющи те примѣри. Памѧтьта̀ на-свѧтáго Григóрїа, вмѣсто на-свѧтѝ Григóрїа. Прóповѣди те на-свѧтáго Іоáнна Златоѹстаго, вм. на-свѧтѝ Іоáннъ Златоѹстъ. Повелѣнїе то на высóкаго й держáвнѣйшаго нáшего царѧ̀, вм. на-высóкїо цáрь. Сладость та̀ на - Славéнскаго ѩзы́ка. Крѣпоть та̀, йлй ѩкость та̀ на - Бóлгарскаго нарóда. Йскѹство то на-Россíйскаго вóинства, й въ дрѹги такйва слѹчаи. (Мнóго бы было̀ добро̀ а҆́ко бы́хме послѣдовáли тóѧ примѣръ). Ѧ҆ като са слѣдѹющи те, покрóво на-высóкїо дóмъ. Нозé те на-нйскїо о҆́дръ, й проч. Така̀ да се произнóсатъ пóдобро бы было̀, нéже ли покрóво на-высóкаго дóма, крака́ та на нйскаго ѿдра̀, й проч.

За йменйтелныатъ, родйтелныатъ, й дáтелныатъ падéжи доказáсе ѿтъ чáсти какво̀

мо́жатъ дасе начерта́ватъ. Но да рече́ме и̂ за вини́телнıятъ ма́ло не́що. Вини́теленъ какво́то се пока́зува о̂тъ простолю́дното произноше́нїе не́маме разли́ченъ о̂тъ и̂мени́телныатъ. Но то́й е̂ и̂стый и̂ роди́теленъ, и̂ да́теленъ, и̂ вини́теленъ, и̂ твори́теленъ, и̂ сказа́теленъ, каквото́се ви́ди о̂тъ слѣдующи те примѣри.

Дойдѐ є̂ди́нъ стра́ненъ человѣкъ.	и̂мен.	Безчле́н. за нео-предѣ. ра́зумъ.
Оу̂мре́ло де́тѐ на-є̂ди́нъ человѣ́къ. . . .	родит.	
Да́дохме мі́лостынѫ на є̂ди́нъ человѣ́къ.	да́телн.	
Оу̂би́ли вчера на поле́то є̂ди́нъ челове́къ.	винит.	
Стави́хсе на пѫ́тatъ съ є̂ди́нъ человѣ́къ. .	творит.	
Разгова́рамесе за є̂ди́нъ стра́н. человѣ́къ.	сказат.	

Дойде́си вче́ра о̂тъ пѫ́тъ человѣко́. . . .	и̂мен.	Съчле́н. за о̂предѣлен. ра́зумъ.
Кѫ́щата на-человѣ́ко.	родит.	
Да́доха ми́лостынѫ на человѣ́ко.	дател.	
Вче́ра доведо́ха человѣ́ко.	винит.	
Разговара́хме се дово́лно сосъ человѣ́ко. .	сказат.	
Прика́зуваме за человѣ́ко.	творит.	

(Та́ко и̂ а̂ко бы сосъ дру́ги не́кой чле́нъ быдѝ.) и̂ мо́же да се проуме́ва въ сло́вото то́кмо о̂тъ ра́зуматъ. Като н. п. оу̂би́ли вче́ра на полѐто є̂ди́нъ стра́ненъ человѣ́къ, *ἐφόνευσαν χθὲς εἰς τὸν κάμπον ἕνα ξένον ἄνθρωπον*. Но товà му́чно мо́же да проуме́е є̂ди́нъ новоначя́ленъ оу̂чени́къ, защòто доклѐ не проуме́е кои са глаго́ли преходи́телни кои ни́, не щѐ да мо́же о̂тню́дъ да впеча́ти

понѧ́тїе то на-именителныѧ и на-винителныѧ падѣ́жь. Понѣ́же това̀, дойдѐ еди́нъ человѣ́къ, и оу̑би́ха еди́нъ человѣ́къ, то́кмо о̑тъ два́ та предидꙋ́щи глаго́ли, дойдѐ и оу̑би́ха мо́же да се различа́ва вини́телныѧ о̑тъ именителныатъ. Но ко́лко е̃ мꙋ́чно доклѐ да дока́же нѣ́кой дѣ́йствїе то на-преходи́телни те глаго́ли на едно̀ малолѣ́тно дѣтѐ, на коѐто мꙋ̀чно мо́же да се дока́же и що е̃ глаго́лъ. А̑ а̑ко бы има́ли падѣ́жи те различни о̑конча́нїѧ като Грѣ́чески те *ἄνθρωπος, ἀνθρώπυ, ἀνθρώπῳ, ἄνθρωπον, ἄνθρωπε*. Или понѐ като Славе́нски те, человѣ́къ, человѣ́ка, человѣ́кꙋ, человѣ́ка, человѣ́че, человѣ́комъ, человѣ́цѣ. О̑ни̇̀ бы са́ми возбꙋжда́ли внима́нїе то на-любопы́тныѧ дꙋ́хъ человѣ́чески, или са́ми со се́бе бы доказꙋва́ли, и выка́ли като сосъ нѣ́кой гла́съ, человѣ́къ (а̑зъ са́мъ имени́т.) человѣ́ка (а̑зъ родител. защо̀ то се о̑конча́вамъ не на ъ но на а.) человѣ́кꙋ (а̑зъ да́теленъ, защо̀ и̇́мамъ на кра́йатъ ꙋ) человѣ́ка (а̑зъ вини́теленъ, а̑ко и да самъ подо́бенъ съ роди́телныатъ) человѣ́че (а̑зъ зва́теленъ, защо кто се промѣнѧ́ва на че) человѣ́комъ (а̑зъ твори́теленъ) человѣ́цѣ (а̑зъ сказа́теленъ). И о̑тъ тї́а разли́чни о̑конча́нїѧ не о̑щꙋти́телно се наꙋ̀чꙋва дѣтѐ то, не то́кмо на различни те падѣ́-

жи, но и на различното знаменованіе на-разуматъ. Мы прочее въ неопредѣленныатъ разумъ, сирѣчь когато се произносатъ имената безчленно, понеже немаме различни окончанія въ падежи те, нема ни що да чиниме тогава, и требува да подклонявами скоята кыя и неколею подъ неизбѣжната нужда. Но когатосе произносатъ съ членовете за определенъ разумъ, защо баремъ тогава да не облегчиме (облесниме) знаменованіето наразуматъ въ слово то; като н. п. въ следующіи примѣръ, съ единъ или съ другіатъ членъ. Какко се именува това животно попыта, стражатъ, или попыта стражо. Който стражатъ и стражо въ той случай несе познаватъ именителни ли са или винителни, защо можатъ да содержаватъ и два та разумы, кижди отъ Гречеко то. *Πῶς ὀνομάζεται τȣ̃το τὸ ζῶον; ἠρώτησεν ὁ φύλαξ.* Именит. Който не е, а истинный разумъ е следующіи. *Πῶς ὀνομάζεται τȣ̃το τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησε τὸν φύλακα.* И понеже благовременно ни се представляватъ три членове различни въ мужескіатъ родъ въ единственното число, а и три те равно употребителни въ Болгаріа та, мене ми се чини да е добро да се расположатъ тія три те членове, ка-

то що сà рáвно оу҆потребѝтелни въ трѝ различны падéжи, и҆ да се оу҆потребля́ватъ въ пи́шемыятъ ꙗ҆зыкъ, кой то бéзъ вся́каго сомнѣ́нїя ще ни слу́жатъ за пóголемо и҆зяснéнїе въ рáзуматъ, и҆ защò да се невоспóлзуваме ѿтъ ни́хъ; и҆ вся́комꙋ ще да бꙋде оу҆гóдно, защò то се неꙋничтожáва на-ни́кого помѣ́стныю члéнъ, но съ товà тóкмо разли́чїе, защò є҆ди́нъ ще се оу҆потребля́ва въ и҆менѝтелныятъ падéжъ, а҆ дрꙋгъ въ винѝтелныятъ, а҆ трéтїй въ роди́телныятъ. И҆ кóлко то за настоя́щата Граммáтїка, а҆́зъ, каквó то що вѝди сéкои, оу҆потребѝхъ въ и҆менѝтелныятъ о, като нáй прии́скренъ и҆ прáвиленъ, и҆ ѿтъ и҆менѝтеленъ падéжъ ѿтъ мѣстоимéнїе то ѻ҆́нъ (и҆лѝ ѿтъ Гречес. ὁ) произышéлъ, каквò то що се доказà прострáнно и҆ вѣ́рно на стран. 43. а҆ ла, и҆ лтъ, като що сà ѿтъ кóсвенны те падéжи Славéнски произышлѝ, ла, оу҆потребѝхъ въ родѝтелныятъ, ꙗ҆́коже прили́чно є҆́сть, а҆ лтъ въ винѝтелныятъ и҆ въ дáтелныятъ. И҆ като земáхъ тїя трѝ различны члéна, когà трéбꙋва да преведéмъ слѣ́дꙋющее ѿтъ Грéчески на Бóлгарски, πῶς ὀνομάζεται τȣ̃το τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησεν τὸν φύλακα. Такà го превóдимъ. Каквò се и҆менꙋва товà любéзно живóтно; попытà стрáжатъ. Каквò

то и҆ що го и҆мамъ преве́дено во взлимноꙋ-чи́телны те (а҆ллилодїдактíчески те) та́блицы. И҆ сле́дꙋющее, тако̀. *Πῶς ὀνομάζεται τῦτο τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησεν ὁ φύλαξ.* Как-во̀ се и҆менꙋва това̀ любе́зно живо́тно; попы-та̀ стра́жо. и҆ проч. и҆ та́ко въ мꙋ́жескаго ро́-да и҆мена̀ совъ о-то ѻ҆тличáвамъ и҆мени́тел-ныатъ паде́жь ѿтъ дрꙋ́ги те, а҆ совъ а, роди́-телныатъ (л) ѿтъ да́телныатъ и҆ ѿтъ кини́-

---

(л) Поне́же на дрꙋ́го ме́сто (то е҆́сть въ пе́рво то примѣча́ніе, и҆ зри̇ та́мъ) ре́кохъ, защо̀ роди́тел-ныо паде́жь въ бездꙋ́шны те ве́щи ра́венъ е҆ съ да́телныатъ, а҆ то́кмо во ѻ҆дꙋшевле́нны те ѻ҆конча́-васе на а. Въ таки́ва слꙋ́чаи, за да се разли-ча́ка родителныо ѿтъ да́телныатъ, а҆ не́когашъ, и҆ ѿтъ кини́телныатъ, кога́то стои̇ съ предлогъ на, ѹ҆потреби́хъ го се́каде съ черти́ца (пра́чица) междꙋ частíца та на, и҆ междꙋ и҆́ме то. Като н. п. *ἐκεῖνο τὸ μέρος τῦ ὀρανῦ, ὅπυ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὀνομάζεται ἀνατολή.* Ѻ҆на́ѧ стра-на̀ на-небо́ то, де́то и҆згре́ва со́лнце то, и҆менꙋва се восто́къ. Това̀ кога́се речѐ и҆ тако̀ по Грече-ски, *ἐκεῖνο τὸ μέρος εἰς τὸν ὀρανὸν, ὅπυ ἀνατέλλει,* и҆ проч. ѹ҆ на́съ па́ки и҆́сто та́ко се прекóди, ѻ҆на́ѧ страна̀ на небо́ то, и҆ проч. и҆ пе́р-во то и҆ вто́ро то, на небо́ то, не мо́же про́чее да се разꙋмѣ́е, кое̇ е҆ *τῦ ὀρανῦ,* кое̇ *εἰς τὸν ὀρανὸν.* За това̀ ѹ҆потреби́хъ та́ѧ черти́ца се́каде да се

телныатъ ѿтъ дрꙋгите. Въ мꙋжескїатъ прочее родъ не ѿстава ни єдинъ падежъ да совпада съ дрꙋги, и да се не распознава, защо именит. има членъ о. родит. междꙋ частицата на, чертица. Дателныо има на, безъ черта. Винит. само атъ, а на нема, по което се различава ѿтъ дателныатъ. Звателн. всегда є различенъ. Тако и въ множеств. число. Именителныо се различава сосъ правописанїето,. защото се всегда пише съ и. а винит, (декато ѡбаче се прїима ы) сосъ ы. родит. съ чертицата. Дател. съ на. Звателн. ѿтъ разꙋматъ. И въ дрꙋгите двата рода, (като оупотребихъ чертицата въ родит.) ѡстава токмо винит. и звател. да се различаватъ по разꙋмꙋ ѿтъ именит. (м). Това є

познава родителныо падежь да не производи сомненїе въ разꙋматъ. Но вижди и дрꙋгъ єдинъ родит. падежь въ к. Анастасовото цветобранїе. На стран. ді. редъ 10. „Двамата тейзи братьѧ принесли Богꙋ жертва, сиречь, Каинъ ѿ плодовети на землѧта“ то єсть *ἀπὸ τὸς καρπὸς τῆς γῆς.* Това є могло ды се преведе и тако, ѿтъ земните плодове, за да ѿтбегнеме ѿтъ тоѧ родит. падежь.

(м) Членовете или са ѿтъ дрꙋги некой ꙗзыкъ по подражанїю прїѧти, или ѿтъ истите Славенски

про́чее мое́то мнѣ́ніе за си́чките преизло́жни, но мнѣ́ніе то́кмо, а̂ нѐ непрело́жно о̂предѣле́ніе, (защо̀то дрꙋ́ги мо́же да разсꙋжда́ва по́ добре ве́щите, и̂ мо́же да и̂зло́жи и̂ по́добро мнѣ́ніе.) а̂ кога́то и̂ дрꙋ́ги и̂зло́жатъ свои́те мнѣ́нїѧ, и̂ пока́жесе дрꙋ́го по́добро и̂ по̀ о̂снова́телно, гото́въ са́мъ и̂ а̑зъ да подкло́нимъ шіѧ́та си по́дъ пра́вдата (но нѐ подъ самомнѣ́ніето) и̂ да послѣ́дꙋвамъ по́доброто и̂ по́правото. (н)

мѣстоиме́нія претворе́ни (какво́то що и̂зложи́хъ въ предвари́вшемъ простра́нно свое́то о̂то́мъ мнѣ́ніе), какво̀ были́ да были́, по настоѧ́щемъ пріѧ́ли са въ ѩзы́катъ тако́ва е̂стество̀ да са чле́нове, непремѣ́нно като що са на Гре́цыте ни́хните, а̂ не мѣстоиме́нія. За то и̂ мы̀ тре́бꙋва да ги и̂маме и̂ оу̂потреблѧ́ваме като за чле́нове, а̂ нѐ ни за мѣстоиме́нія, ни за части́цы.

(н) О̂тъ о̂смьтѐ ча́сти сло́ва що гѝ и̂ма ма́йката Славе́нскій ѩзы́къ, на Бо́лгарскіатъ не достае́тъ е̂ди́на, сир. прича́стіето, защо́то го не́ма. (и̂ зрѝ о̂то́мъ въ 27. примѣ́ч.) а̂ вмѣ́сто не́го и̂ма дрꙋ́га е̂днà, чле́натъ, щото а̑ не́ма Славе́нскій, и̂ бы́ватъ па́ки о̑смь ча́сти сло́ва и̂ въ Бо́лгарскіатъ. Христа́ки Па́вловичъ, притвори́лъ е̂ прича́стіе въ Бо́лгарскіатъ ѩзы́къ, нѐ оу̂потреби́телно, но за нꙋ́жда и̂змы́шлено по подража́нію на Славе́нските прича́стіѧ, какво́то що се ви́ди ѩв-

Ча́сть простра́нна за правописа́нїето, и раздѣле́нїе на-писмена́та, и дру́го що се о̑бикнове́нно оу҆потребля́ват въ се́коѧ грамма́тїка като н. п. и҆зъясне́нїѧ на-се́коѧ ча́сть сло́ва, раздѣле́нїѧ, подраздѣле́нїѧ, параграфы, пе́рво, вто́ро, тре́то, и҆ проч. (Който са по́ много до́лжность на-оу҆чи́телите, не́жели на-

---

но въ А҆рі́дме́тиката мѹ, надписа́ніето та́ко „кой-„то и҆ на свѣтъ сега̀ пе́рво и҆зда́ва ѧ҆, по́мощь „зема́в о̑т любоѹче́нныте е҆динородны, и҆ на „стран. 4. ре́дъ 4. „начнав о̑т де́сната стра-„на̀ и҆ да́в се́комѹ чи́нѹ по трѝ ци́фры„ и҆ на „стран. 57. ре́дъ 2. и҆ма́ющи е҆дна́квы знамена́-„тели“ и҆ на стран. 111. ре́дъ 3. тѹри́в о̑нова̀ „число̀ на вѣрх а“ и҆ по́долѹ ре́дъ 9. и҆ скача́ѧ „о̑т вѣрх на вѣрх„ и҆ на стран. 112. ре́дъ 21. „притѹри́в и҆ недѣлите„ и҆ на стран. 113 ре́дъ „8. „по́сле и҆зкади́в и҆з І҆ѹл.“ и҆ дрѹги мно́ги таки́ва примѣри мо́же се́кой да ви́ди въ не́ѧ. Но а҆зъ не може́хъ да се согла́симъ да поло́жимъ ча́сть сло́ва въ ѧ҆зыкатъ, коѧ̀то нито̀ въ простолю́дното произноше́ніе се оу҆потребля́ва на сега́шното вре́ме, нито̀ дрѹгъ не́кой списа́тель ѧ҆ е҆ оу҆потреби́лъ. При-ча́стіето да и҆маме въ ѧ҆зыкатъ, а҆ко нѐ въ гла-го́лемыатъ, понѐ въ пи́шемыатъ, се́кой зна́е ко́лко е҆ добро̀ и҆ потре́бно. Но а҆ко послѣдѹватъ и҆ дрѹ-ги не́кои по́вышши о̑тъ ме́не то́ѧ Христа́кіевъ примѣръ, и҆ привнеса́тъ това̀ подража́телно и҆ притво́рено прича́стіе въ своите списа́ніѧ и҆ въ

5*

граммáтіка та) не ѝзложи́хъ за двѣ̀ причи́ны: пѐрво, защо́то настоѧ́щее моѐ состоѧ́нїе не допꙋщáва ми да се простирамъ по́много, а҆ вто́ро, защо̀то взаимноꙋчи́телно то оу҆че́нїе предѝде пре́дъ граммáтіка та, ѝ разꙋмѣ́вася защо̀ тáмо полꙋчáватъ новоначáлни те доволно понѧ́тїе за писменà та, ѝ за раздѣле́нїе то

граммáтіки те (каквѝто що сочинѧ́ва совре́менно ѝ словéсный кѵ́ръ А҆настáсъ Стоѧ́новичъ е҆днà граммáтіка да ѝздадѐ скóро на Бóлгарскіатъ ѧ҆зыкъ) мóже по врéмени да се ѡ҆предѣлѝ ѝ прилóжи ѝ тáѧ чáсть грамматі́ческа въ граммáтіки те, ѝ да ѡ҆стáне за послѣдорóдны те. Кóлко то за причáстїѧ та що произхóдатъ ѿ чи́сти Славе́нски глагóли, каквóто ѝ нихъ що е҆ оу҆потребла́валъ Христáки въ А҆рїѳмéтіка та си, като ѡ҆кончавáющъ-ща, начинáющъ, стоѧ́щъ, скачꙋ́щъ, ѝ на ѧ, полагáѧ, собирáѧ, претворѧ́ѧ, ѝ дрꙋ́ги таки́ва, добрò е҆ да ги оу҆потребла́ваме. Ѝ а҆́зъ ѡ҆бѧвла́вамъ защò, макáръ ѝ да не положи́хъ тáѧ чáсть въ граммáтіка та си, ще да ги оу҆потребла́вамъ се́каде, дéкато е҆ нꙋ́жда нéгли бы, ѝ дрꙋ́ги нéкои подражáли нáшіатъ софъ Христáки примѣ́ръ, ѝ вовéло бы се по врéме ѝ причáстїе то прáвилно въ пи́шемыатъ ѧ҆зыкъ, нéгли ѝ въ глагóлемыатъ, за да ѝзбѣ́гнеме ѿ непрїѧтностьтà, ѝ ѿ многообикалѧ́телно то писꙋвáнѣ ѝ говорéнѣ.

ймъ, и за просо́дїата (гласоударе́нїе то), и за други потре́бни що се каса́атъ до та́а часть грамматі́ческа. И при то́мъ и правописа́нїе-то на-Бо́лгарскїа язы́къ ви́дисе да е весма̀ кра́тко и ма́ло, що то мо́жатъ новонача́лни-те почтѝ съ еднò то́кмо обыкнове́нїе и оу-потребле́нїе на-склоне́нїата, да научатъ да правопи́шатъ. За то и изложи́хъ то́кмо коре́нны те рѣчи щосе пи́шатъ съ ы, и други по́нуждни пра́вилца. За и́сты те двѣ̀ причи́ны остави́хъ и сочине́нїе то (коне́чна та часть грамматі́ческа, Су́нтаξїсъ) поне́же настоа́ща-та грамма́тїка не обѣща́ва соверше́нна грамма́тїка, но то́кмо еди́нъ о́пытъ на Бо́лгарска та грамма́тїка. И ако прїи́ме до́бръ оуспѣхъ, мо́же вто́ри пу́ть и да се допо́лни и попра́ви. Грамматі́чески те рѣчи остави́хъ какво́то що са въ Славе́нски те грамма́тї-ки без да ги прево́димъ и толкуваме на про́сто (какво́то що мы́слатъ не́кои), за мно́ги благосло́вны причи́ны. Защò, каквò, илѝ за коа̀ причи́на да проме́нимъ паде́жь, илѝ склоне́нїе, илѝ нарѣчїе, илѝ мѣстоиме́нїе; и проч.

Въ про́чемъ азъ и́махъ неизбѣжна до́лжность да се потрудимъ по возмо́жности мое́й да изло́жимъ настоа́щи те грамматі́чески

правила, собравъ ѿтъ различны новы и ветхи Славенски грамматїки, за да можатъ наши те єдиноплеменни да разумѣватъ перво на свойатъ природный ѩзыкъ що є граммати̇ка, и дасе ѡпознаватъ и содружатъ съ музы те, каквото що правятъ сички те народи на сегашно то време. И потомъ да поступуватъ во изученїе и на-чужди ѩзыцы, който тогава лесно се научуватъ, когато разпознае некой перво на свойатъ ѩзыкъ правилата, сир. ѡнова художество, съ кое то се лесно и ѡсновательно оучи секой ѩзыкъ. И вы, ѡ любезнїи єдиноплеменни Болгари, прїимите малый сей мой трудъ со оусердїемъ, и подражайте други те народи въ науки те. За да ѡбодрите и мое то, и на-други те наши єдиноплеменни сочинители и списатели оусердїе, да се простре и на други полезны и потребны за нашїатъ родъ списанїа и преводы. Стига веке да се оуноси наше то име Болгарско съ велико поношенїе посички те народи. Каквото що говори и сочинитель на-житїе-то на-святаго Алексїа человѣка Божїа, въ предисловїе то. „Сички народи Славенскаго „потомства, днесь въ цѣла Єѵропа и въ слово и въ дѣло са славни, кромѣ васъ Болгаровъ, който сте со все назадъ ѡстанали.“

Не є̃ ли воистинну великъ стыдъ на́мъ да о-ста́немеме ніе на́й наза́дъ; нѐ ѿтъ дру́га не́коѧ возбрани́телна причи́на, но то́кмо ѿтъ на́ше то нелюбоучѐніе. Въ това̀ ѝсто то владѣ́ніе, ѝ по́дъ това̀ ѝго живе́ѧтъ ѝ Гре́цы те, защо̀ да не придоби́ваме ѝ ніе това̀ оуче́ніе на своѧ́тъ приро́дный ѩзыкъ въ на́ше то си ѿ-те́чество, коѐ то придоби́ватъ ѡнѝ; ко́й ни возбраня́ва; до кога̀ заблужде́ніе! До кога̀ невѣ́жество! До кога̀ со́нъ глубо́кій! Єти́-га то́лкова спава́ніе, що є̃ спава́ла на́ша та Болга́ріѧ дово́лни вѣ́кове. Єовуде́тесе понѐ ѿтъ ту́ка на та́мъ. Подража́йте все́й до́брый при́мѣръ на-тіѧ родолю́бцы що настоѧ́ватъ за просвѣще́ніе то свои́хъ єдиноплеме́нныхъ, ѝ прилѣжа́ватъ за напеча́таніе то на-потре́б-ни те книги, съ кой то тре́бува да бу́де на-ча́ло то. Тѣ́хно то намѣ́реніе не є̃ да се оу-стро́и то́кмо єдно̀ оучи́лище, ѝ да се внесѐ оуче́ніе то то́кмо въ ни́хно то ѿте́чество, но ѝматъ велико люборо́діе да се распро́стре ѝ по си́чка та Болга́ріа това̀ добро̀ дѣ́ло. За-то̀ ѝ ѝзда́ватъ на свѣ́тъ пе́рво взаимноучи́-телны те та́блицы, кой то оупотребля́ва днесь си́чка почтѝ Єуро́па, ѝ си́чка Гре́ціѧ, пото́мъ ѝ настоѧ́ща та, грамма́тіка, а̀ слѣдователно ѝ дру́ги потре́бны книги. Воистинну ни́хна-

та пáмѧть ще да остáне безсмéртна въ нá-
ши те послѣдорóдны, защóто бы́ватъ ви-
нóвни и предводи́тели на-това̀ добро̀ и свѧ́-
то дѣло.

Здрáвствуйте.

1834. Августа 20.

Граммати́ка Болгарска.

ЧАСТЬ ПЕРВАѦ.

За е̑ти́мологі́а та и̑ли̑ х8дожносло́віе то.

Вст8пле́ніе.

Е̑ти́мологі́а е̑сть на8ка, коѧ то ны оу́чи да позна́ваме разли́чіѧ та на-рѣчи те, и̑ е̑дна̀ ѿтъ др8́га пра́во да ги раздѣлѧ́ваме, и̑ се́коѧ на своѧ́ та и̑ ча́сть съ разс8жде́ніе да ѿно́симе.

Глава Перваѧ

За ча́сти те на-сло́во то.

Ча́сти на-сло́во то въ Славенобо́лгарскіатъ ѧ̑зыкъ са ѻ̑смь.

скланѧемы.	и́мѧ, чле́нъ, мѣстоимéніе, глаго́лъ.

нескланѧемы.	нарѣ́чіе, предло́гъ, сою́зъ, междумéтіе.

За и́ме то.

Послѣ́дуватъ на и́ме то пéть. Ро́дъ, ви́дъ, начертáніе, числò, и́ падéжь.

ро́дове са трѝ.	му́жески, человѣ́къ (до́бръ) жéнски, женà — (добрà) срéденъ, дѣтѐ — (добрò)
ви́ди двà.	первообрáзенъ дрéво. произво́денъ древя́нъ (дъ́рвенъ).
начерт. двѐ.	про́сто слáвенъ. сложéнно прослáвенъ.
числà двѐ.	є҆ди́нственно человѣ́къ. мно́жественно человѣ́цы.

Падѐжи пе́ть.	Имени́теленъ.
	Роди́теленъ.
	Да́теленъ.
	Вини́теленъ.
	Зва́теленъ.

За чле́натъ.

Послѣдꙋватъ на чле́натъ ро́дъ, число̀, и падѐжъ.

Число единственно.

	Мꙋж.	Жен.	Сред.
Имени́теленъ:	о	та	то.
Роди́теленъ:	а и́лй атъ.	—	—
Да́теленъ:	атъ.	—	—
Вини́теленъ:	атъ.	—	—

Число множественно.

	Мꙋж.	Жен.	Сред.
Имени́т.	те. .	те (а) . .	та (б)

Та́ко и въ си́чките падѐжи, какво́то са и въ единственното число̀ же́нскій, и сре́дній ро́дъ.

(а) Членъ те, въ же́нскіатъ родъ, не́кои го пи́шатъ сосъ ѣ тѣ, да разли́чествꙋва ѿтъ мꙋ́жескіатъ ро́дъ, но поне́же не сѐ чꙋ́е ѣ въ наро́дното про-

За склоне́нїе то на-йменá та.

Славенобо́лгарска та граммáтїка йма четыри то́кмо склоне́нїѧ.

Склоне́нїе пе́рвое.

На пе́рвото склоне́нїе се кло́натъ си́чки те йменà мꙋ́жески й же́нски, кой то се ѡ҆кончáватъ на а, й ѧ.

Примѣ́ри.

на-пе́рво то склоне́нїе.

Пе́рвый.

Число́ є҆ди́нственно.

и.	Воево́да та.	и.	Водà та.
р.	на-воево́да та.	р.	на-водà та.

изноше́нїе, ӑзъ го ѡ҆ставѝхъ й ѹ҆потребѧвáхъ каквѡ́ то се произно́си. Тáко го є҆ ѹ҆потребѧвáлъ й Христáки Пáвловичъ. А Пе́тръ Х. Бе́ровичъ є҆ ѹ҆потребилъ й въ три́ те ро́дове тѣ. А К. Анастáсъ Стоѧ́новичъ ти, каквѡ́ то се вѝди въ цвѣ́тообрáнїе то мꙋ, на стран. 1. Їсто́рїа а҃. „Въ пѧ́тыатъ день (т. є. направѝлъ Богъ) животнити, й фарковáтити: сирѣ́чь рыбыти й „птицы ти. Въ ше́стыатъ си́чки ти земне́нни „живо́тни.“

(б) Назначѝ защо̀ чле́нъ та въ прилагáтелны те йменà сре́днѧго ро́да рáвенъ є҆ съ мꙋ́жескїатъ й же́нскїатъ, н. п. дѣцáта, добри́те дѣцà, а нѐ добри̂ та дѣцà.

д.	на воевóда та.	д.	на водà та.
в.	воевóда та.	в.	водà та.
з.	воевóдо.	з.	водò.

Число множественно.

и.	Воевóды те,	и.	Водỳ те,
р.	на-воевóды те,	р.	на-водỳ те,
д.	на воевóды те,	д.	на водỳ те,
в.	воевóды те,	в.	водỳ те,
з.	воевóды.	з.	водỳ.

Примѣръ вторый.

Число ѐдинственно.

и.	Землѧ̀ та,	Пꙋсты́нѧ та,
р.	на-землѧ̀ та,	на-пꙋсты́нѧ та,
д.	на землѧ̀ та,	на пꙋсты́нѧ та,
в.	землѧ̀ та,	пꙋсты́нѧ та,
з.	землѐ.	пꙋсты́не.

Число множественно.

и.	Землѝ те,	Пꙋсты́ни те,
р.	на-землѝ те,	на-пꙋсты́ни те,
д.	на землѝ те,	на пꙋсты́ни те,
в.	землѝ те,	пꙋсты́ни те,
з.	землѝ.	пꙋсты́ни.

Примѣръ третїй.

Число единственно.

и.	Стїхїа та,	Сѹдїѧ та,
р.	на-стїхїа та,	на-сѹдїѧ та,
д.	на стїхїа та,	на сѹдїѧ та,
в.	стїхїа та,	сѹдїѧ та,
з.	стїхїе.	сѹдїе.

Число множественно.

и.	Стїхїи те,	Сѹдїи те,
р.	на-стїхїи те,	на-сѹдїи те,
д.	на стїхїи те,	на сѹдїи те,
в.	стїхїи те,	сѹдїи те,
з.	стїхїи.	сѹдїи.

1. По пéрвыатъ примѣръ се клóнатъ слѹгà, велмóжа, владыка, сатанà, пáпа, пїѧница, познáнница, юноша, чичà, стрикà, (й вáрварски те пашà, вашà,) и дрѹги таквыѧ.

„Тáко й, рыба, бáба, жáба, колыба, главà, травà, грúва, копрúва, ногà, дѹгà, влáга, талúга, бѣдà, рѹдà, жáжда, ягода, кóжа, мрéжа, грыжа, госпожà, козà, рúза, рѣкà, рѹкà, мѹка, мотыка, пилà, метлà, жúла, могúла, зимà, момà, йма, бáлсама, женà, лѹнà, рáна, годúна, лúпа, рѣпа, кѫрпа, горà, корà, мѣра, сѣкúра, росà, косà, клюса, забѣса.

пѫта̀, (брата̀, ꙋста̀, който са ꙋпотребителни и҆ є҆динственно и҆ множественно, ѿносатсе и҆ на третото склоненїе) лопата, бѫха̀, снѫха̀, мꙋха̀, пазꙋха, ѡ҆вца̀, птица, лисица, ластовица, лꙋча̀, тꙋча, дꙋша̀, гꙋша, сꙋша, череша, пища, кѫща, леща, кѫлчища.

„Тако и҆ ѿ ѻ҆нїѧ некои щосѐ ѡ҆кончаватъ въ Славенското на ь, а҆ по просто на а. н. п. церковь церква, свекровъ свекѫрва, дщерь дщерка, (и҆лѝ дѫщера̀) кокошь кокошка, сѣнь сѣнка басни басна, негли (белкимъ) и҆ дрꙋги некои такива.

„Тако и҆, бꙋка, ботꙋша, маймꙋна (който по некои места̀ се произносатъ мꙋжески родъ, бꙋкъ, ботꙋшъ, маймꙋнъ, и҆ тогива принадлежатъ второмꙋ склоненїю) негли и҆ дрꙋги некои що̀ и҆змѣнѧватъ родоке те.

„Отъ кѫща, множественно кѫщи споретъ правило то, а҆ кѫща̀ по места̀ неправилно.

„Мома̀ звателныатъ и҆ма моме, а҆ нѐ момо. Негли и҆ дрꙋго некое.

„Отъ рꙋка̀ и҆ нога̀, множественно рѫце, нозе, ѿ двойственно то число̀ Славенско, а҆ нѐ рꙋки, ноги, но правилно можатъ и҆ така̀ дасѐ клонатъ.

„Така̀ и҆ сички те собственни и҆мена̀, щосѐ ѡ҆кончаватъ на нечисто а, н. п. ї҆ꙋда, лꙋка̀,

ѳома̀, мі̂на̀, сосана, ѐлена, варвара, роксандра, богородица, марѳа, кой то не прі́ймат членъ.

„Дружина, токмо въ ѐдинственното число ѐ употребително, за множественъ ôбаче разумъ (като що выкаме, ймамъ си вѣрны дружина, то ѐсть другаре), й прі́йма членатъ та на-женскіа родъ. н. п. дружина та ми ôтидоха, такова ѐ й, брата та ми (такива са негли й тіа прилагателни малцына, множина) назначи̂ ôбаче, зашо̀ дружина й брата, когатосе произносатъ съ прилагателните ймена̀, ôставатъ ѐдинственныатъ членъ та на-женскіа родъ, й прі́йматъ множественныатъ те на-мужескіа правилно, каквото що ймъ значи й разумо, н. п. вѣрни те ми дружина, любезни те ми братіа (брата) кое̂ то бы̀ было̀ поправо, а̂ко высе рекло̀ вѣрна та ми дружина, любезна та ми братіа (като що свидѣтелствува й стара та пѣснь, коа то говори ѐдинственно „дружино вѣрна зговорна“) защо̀ то Славенски се произноси, братіа, ѐдинственно така̀, любезнаа моа̀ братіа, за множественъ разумъ, а̂ множественно, любезніи мои̂ братіе, й гласъ й разумъ множественъ.

2. По вторыатъ примѣръ се клонатъ ваніа, дыніа, сабла, бурѧ (кое то се говори по просто й бура) кола, врона̀, свина̀ (кое то ймa

звательныатъ на нѧ, свинѧ, споретъ первыатъ примѣръ, а не свине споретъ вторыатъ).

„Тако и благостына, гордына, милостына, свѧтына, (коѐ то окончанїе на ына, не е йко оупотребително въ простыатъ ѧзыкъ, а вмѣсто него въ нѣкои имена се оупотреблѧва окончанїето на ь, благость, гордость, свѧтость).

„Тако и богинѧ, Влахинѧ, Гркинѧ, Кнѧгинѧ, Сербкинѧ, рабынѧ, и дрѹги такива.

3. По третїатъ примѣръ се клонатъ Астрономїа, Географїа, канцеларїѧ, скинїа, фїлософїа, и дрѹги такива.

„Така и сички те собственни щосе окончаватъ на чисто, захарїа, исаїа, Їеремїа, марїа, софїа, Болгарїа, Германїа, Їталїа, Россїа, Сербїа (кои то не прїиматъ членъ).

„Така и, вѣтїѧ, молнїѧ, скорпїѧ, шїѧ, змїѧ (коѐто по места се говори замѧ неправо, или сокращено отъ змїѧ змѧ, и приложено л замѧ).

На перко то склоненїе принадлежатъ и слѣдѹющи те имена, кои то са токмо въ множественното число оупотребителни, гащи, грѫди, (грѹди, или перси Славенски) гѹслы, клещи, мощи, ношви, ножицы, сани, (или шайни) сажды. А броеницы и ѧслы, по некои ме-

ста се ѹ҆потребля́ватъ и҆ є҆ди́нственно броени́ца, ꙗ҆сла.

На това̀ склоне́нїе принадлежа́тъ и҆ ѻ҆ні́я нарица́телни и҆мена̀, щосѐ ѽконча́ватъ въ Славе́нско то на ей, и҆ ѣй, а҆ по про́сто на а, и҆лѝ на я, и҆ зна́чатъ нѣ́кое достои́нство, н. п. а҆рхїере́а, ї҆ере́а, фарїссе́а, саддѹке́а, (Назоре́й не мо́же да се речѐ Назоре́а) злодѣ́я, прелюбодѣ́я, чародѣ́я, вмѣ́сто а҆рхїере́й, ї҆ере́й, фарїссе́й, саддѹке́й, злодѣ́й, прелюбодѣ́й, чародѣ́й, и҆ прїи́матъ чле́натъ на-же́нскїа ро́дъ, а҆ко и҆ да са со всѣ́мъ мѹ́жески, н. п. кога́то дойдѐ а҆рхїере́а та (коѐ то дѹмаме и҆, влады́ка та) да слѹ́жи лїтѹргї́а. Кога́то дойдѐ ї҆ере́а та (коѐ то дѹмаме по́по) да вѣ́нча. Кога́то се похвалѝ фарїссе́а та (коѐ то є҆ҋ по́право а҆ко бы́се дѹма́ло и҆ писѹка́ло, кога́то се похвалѝ фарїссе́й) и҆, злодѣ́я та не мы́сли що щѐ да го сре́тне, но бе́зъ размышле́нїе ѻ҆ти́ва на своѐ то злодѣ́анїе. И҆, въ ста́рыатъ зако́нъ побива́ха съ ка́менье прелюбодѣ́я та, си́чки те тї́я споретъ примѣ́ратъ на воево́да та и҆ сѹдї́я та, а҆ко и҆ да са ѻ҆нѝ ѻ҆ҋбщи ро́дъ, сир. мо́жатъ да са и҆ же́нски и҆ мѹ́жески, н. п. то́й и҆ та́я воево́да, то́й и҆ та́я сѹдї́я, а҆рхїере́й, фарїссе́й, и҆ ї҆ере́й, не мо́жатъ ни́когашъ да бѹ́датъ же́нски ро́дъ. А҆ злодѣ́й, и҆ прелюбодѣ́й и҆ дрѹ-

ги те, пра́ватъ же́нски те злодѣ́йца ѝли злодѣ́йка, прелюбодѣ́йца ѝлѝ прелюбодѣ́йка, ѝ про́чаѧ. Ті́ѧ ѻба́че мо́жатъ по́правилно да се кло́натъ на вто́ро то склоне́ніе като со́бственни те ѝмена̀ безчле́нно, сир. като̀ матѳе́й, і̂ероѳе́й, мардохе́й, ѝ про́чаѧ. Не представлѧ́ватъ ѻба́че това̀ ѝзѧсне́ніе кога́то са безъ чле́нъ, кое́то представлѧ́ватъ кога́то са съ чле́натъ (како́въ ви́лъ да ви́лъ) н. п. дру́гъ ра́зумъ представлѧ́ва това̀, ἦλθεν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ, ὁ ἱερεὺς, καὶ, ὁ φαρισσαῖος, καὶ, ὁ κακοῦργος ѝ про́чаѧ, а̂ дру́гъ, ἦλθεν ~~ὁ~~ ἀρχιερεὺς, καὶ, ~~ὁ~~ ἱερεὺς, καὶ, ~~ὁ~~ φαρισσαῖος, καὶ, ~~ὁ~~ κακοῦργος, ѝ проч. за това̀ є̋ ну́ждно да пріи́матъ є̂ди́нъ чле́нъ, ко́й то мо́же да ни ѻ̂предѣлѧ́ва ра́зуматъ, ѝ да представлѧ́ва ѻ̂нова̀ що мы́слиме, та ѝлѝ же́нски ѝлѝ му́жески вы́лъ, не тре́бува да ма́риме, защо́то а̂ко вы́хмесе смуща́вали за то́ѧ чле́нъ че є̋ же́нски а̂ нѐ му́жески ро́дъ, тре́буваше пра́ведно да се сму́тиме по́напредъ за влады́ка та, за воево́да та, за паша̀ та, за су́дїѧ̀ та, за влща̀ та, ѝ за дру́ги таки́ва (кои́то, совсѣ́мъ що са̀ му́жески, не то́кмо, що пріи́матъ же́нскїатъ чле́нъ, но понѣ́кои мѣ́ста̀ въ Болгарі́а та сопрѧга́ватсе ѝ съ прилага́телни на-же́нскїа ро́дъ, като н. п що гово́ратъ, Тѫ́рновска та войво́да, Би́динска та

паша̀, Лóвченската влады́ка, кое́ то е̃ весма̀ противно на грамматі́чески те правила) та послѣ за а̂рхїере́ата, фарїссе́ата, злодѣ́ата, и̂ за дрꙋги таквы́ѧ. А̂ щò да рече́ме за слѣдꙋющи те; тї́ѧ, совсѣ́мъ щоса̀ и̂ о̂нѝ мꙋже-ски, прїи́матъ члéнатъ на срéднїа рóдъ; край-ща та, градища та, пѫтища та, трапища та, и̂ проч. А̂ не ви́диме ли о̂ще защò па на противъ това̀, прилагáтелни те на-срéднїа рóдъ когáто се сопрѧгáватъ со сꙋществи́телни си, прїи́матъ члéнатъ на-мꙋжескїа рóдъ, като н. п. высóки те древеса̀, крóтки те дѣца̀, и̂ въ числит. четыри тѐ, петь тѐ чꙋвства тѣлéсни, вмѣсто высóки та древеса̀, крóтки та дѣца̀; тї́ѧ са сѐ противни на грамматі́чески те правила, но щò мóжеме да чи́ниме когáто е̃ ѩ̂-зыко ни въ неизвѣстни времена̀ самъ прїѧ́лъ такива неправилности, кои̂ то не прїи́матъ и̂с-правлéнїе, и̂лѝ а̂ко прїи́матъ и̂справлéнїе въ грам-мáтїка та, тї́ѧ тогáва не щѐ да бꙋ́де веке грам-мáтїка на-Бóлгарскїа ѩ̂зыкъ, но граммáтїка на-новоизмы́сленъ и̂ неꙋпотреблѧ́емь ѩ̂зыкъ.

Склонéнїе втóрое.

На втóро то склонéнїе се склонѧ́ватъ си́ч-ки те и̂мена̀ на мꙋ́жескїа рóдъ, щосѐ о̂канчá-ватъ на ъ, ь, й, и̂ о.

Примѣри.

на-второто склоненїе.

Первый.

Число єдинственно.

и.	Ἀпостоло,		Потоко,
р.	на-апостола, (1) (*)		на-потокатъ,
д.	на апостолатъ,	на	потокатъ,
в.	апостолатъ-ола,		потокатъ,
з.	апостоле.		поточе.

Число множественно.

и.	Ἀпостоли те,		Потоцы те,
р.	на-апостоли те,	на-	потоцы те,
д.	на апостоли те,	на	потоцы те,
в.	апостоли те,		потоцы те,
з.	апостоли.		потоцы.

(*) Потребни те примѣчанія (назначенія) щосе изискуваха да се положатъ неизбѣжно въ таа граматіка секое на приличното си мѣсто, не положихасе на редѫтъ за двѣ причины, перво да не смущаватъ зреніето и умѫтъ на-новоначални те, а второ, понеже са много, щеха да произведатъ големо безчиніе въ чинныатъ редъ граматически, и за това се положиха на крайатъ съ прилични те нумера, който обича да ги гледа тамо.

Примѣръ вторый.

Число единственно.

и.	Старецъ,	домъ,
р.	на-старца-реца,	на-доматъ,
д.	на старецатъ,	на доматъ,
в.	старецатъ,	доматъ,
з.	старче.	доме.

Число множественно.

и.	Старцы те,	домове те,
р.	на-старцы те,	на-домове те,
д.	на старцы те,	на домове те,
в.	старцы те,	домове те,
з.	старцы.	домове.

Примѣръ третій.

Число единственно.

и.	Крайъ,	Григорій,
р.	на-крайатъ,	на-григоріа,
д.	на крайатъ,	на григоріа-григорію.
в.	крайатъ,	григоріа,
з.	краю.	григоріе.

Число множественно.

и.	Крайове те, =	(Крайща та) (2)
р.	на-крайове те, =	— —

д. на крайове те,	=	—	—
в. крайове те,	=	—	—
з. крайове.		(краища).	

Число единственно.

и.	Мат.ѳ.ей,	Марко,
р.	на-мат.ѳ.еа,	на-марка,
д.	на мат.ѳ.еа-мат.ѳ.ею.	на марка-марку.
в.	мат.ѳ.еа,	марка,
з.	мат.ѳ.ее.	марко.

1. По первыатъ примѣръ се клонатъ аггелъ, діаволъ, разумъ, шаранъ, (шафранъ единств. токмо) риторъ, потиръ, обржчъ, соборъ, потопъ поасъ, совѣтъ, кївотъ, и други такива.

„И собственни те Богъ, Господь, Римъ, Океанъ, ѳаворъ, Сіонъ, Дунавъ, Египетъ, Нилъ, и други такива (единственно токмо и безчленно.

„Тако и учитель учители, мучитель, избавитель, мытарь, крастель, и други такива.

„Тако и пророкъ, мученикъ, свѧщенникъ, четвертокъ, пѧтокъ, (песокъ единствен. токмо) облакъ, повлакъ, урокъ, данокъ, волкъ, ракъ, (множеств. рацы, а не раки, като щосе употреблява по некои мѣста неправо).

„Вѹ́къ вѹ́ки неправилно (и҆ требѹваше и҆-ли ѿтъ вѹ́ка да се произведѐ множеств. чи-слѡ̀ вѹ́ки, и҆лѝ да сѐ речѐ вѹ́къ вѹ́кове, като лѹ́къ лѹ́кове, а҆ не́ вѹ́ки като ра́ки, защо́то не́ма примѣ́ръ за него).

„Та́ко и҆ кожѹ́хъ кожѹ́си, пастѹ́хъ пастѹ́-си, мето́хъ мето́си, патрїа́рхъ-рси, їера́рхъ-рси, по́прагъ по́прази, воздѹ́хъ, за́дѹхъ, пердѹ́хъ, жени́хъ (негли и҆ дрѹ́ги некои) не са оу҆потре-бителни въ множественното числѡ̀.

„Такà и҆ близне́цъ близнецы̀, жре́цъ жре-цы̀, шве́цъ швецы̀ (не́гли и҆ дрѹ́ги некои та-ки́ва на ецъ).

2. По вто́рыатъ примѣ́ръ се кло́натъ тво-ре́цъ, пѣве́цъ, коне́цъ, коле́цъ, лове́цъ, чете́цъ, (четцы̀, а҆ко и҆ да стои въ Славе́нското чте-цы̀ ѿтъ чте́цъ, мо́же ѡ҆ба́че и҆ такà дасѐ оу҆-потребла́ва), свѧте́цъ, ю҆не́цъ, теле́цъ, за́ѧцъ за́йцы (коѐто се гово́ри поме́стà и҆, за́ѧкъ за́ѧцы, катѡ̀ ѻ҆блакъ ѻ҆блацы) пе́рвенецъ, мла-де́нецъ, брата́нецъ (коѐто се гово́ри по Сла-ва́нски брата́ничъ) се́стринецъ, самоде́ржецъ, и҆ дрѹ́ги таки́ва.

„Та́ко и҆ ѻ҆ні́ѧ щосѐ не ѡ҆ка́нчаватъ на ецъ, а҆ принадлежа́тъ на то́ѧ примѣ́ръ, коте́лъ котлѝ, пете́лъ-тлѝ, ѻ҆ре́лъ-рли, копе́нъ-пнѝ, ръже́нъ-жнѝ, свъ́рделъ свъ́рдли (и҆лѝ сврѣдли), шъ́р-

колъ цѫркли (или црѫкли), лакоть-кти, ноготь-гкти, левъ лви, ѡремъ-рми, ровъ рви, коверъ-ври, и другиі такива. (ѻвесъ токмо единств).

„Тако и сички те единосложни, волъ волове, ѻдръ ѻдрове, градъ градове, ѩдъ ѩдове, столъ столове, сватъ сватове, братъ братове, носъ носове, лостъ лостове, трупъ трупове, клинъ клинове, млинъ млинове, членъ членове, богъ богове (погански) врагъ врагове, (или врази) прагъ прагове, рогъ рогове, сынъ сынове (кое то въ звател. единств. е оупотребително и сыне, и сынко), брегъ брегове, ножъ ножове, ежъ ежове, врѫхъ врѫхове, грѣхъ грѣхове, духъ духове, прахъ прахове, пухъ (то есть пердухъ, единственно токмо) пѫхъ (мышъ големъ) пѫхове, грошъ грошове, кошъ кошове, брошъ (не е оупотребително множественно) лукъ лукове, ѻсень перстъ персти (или прѫстъ прѫсти по просто) негли и други некои такива. Назначи, защо ѿтъ тіѧ некои въ множественното число имать двоѧко ѻкончаніе като градове и градища, транове и трапища, а пѧтъ (токмо пѧтища множ. (негли и други некои. Назначи и това, защо въ некои имена ѿтъ тіѧ, въ множественното число некои снемать ѻк-

сїи те на пóдолныатъ слóгъ, като щоса слѣдующи те, ѽдръ ѽдрове ȏдрóве, столóве, ластóве, ножóве, грошóве (а҆ дрꙋги нѣкои говóратъ, ножéве, грошéве, кошéве) нéган и҆ въ дрꙋги нѣкои.

„На втóрыатъ (и҆ на пéрвыатъ) примѣръ принадлежáтъ и҆ слѣдꙋющи те неправи́лни, мꙋ́жъ мꙋ́жїе (и҆лѝ мѫжѣ, и҆лѝ мѫжѣ̀) трѫ́нъ трѫ́нѣ (ȏтъ тéрнїе сокращéнно, и҆ сосъ члéнъ трѫ́нѣ то, като былїе то былѣ то є҆ди́нственно) ли́стъ, ли́стїе и҆лѝ, ли́стье, и҆лѝ ли́стове (коé-тò є҆̑ ѹ҆потреби́телно, и҆, листò, множ. листѝ, и҆ зрѝ въ трéто то) стрáжъ стрáжїе и҆лѝ стрáжове, прѫ́тъ прѫ́тїе (и҆лѝ прѫ́тье) кóлъ кóлїе (и҆лѝ кóлье) мы́шъ мы́шїе (и҆лѝ склонен.) мы́шье) и҆лѝ мы́шове, и҆лѝ мы́шки (ȏтъ мы́шка, коѐ то се ȏтнóси на пéрво то склонéнїе въ жéнскїатъ рóдъ). И҆ брáтъ брáтїѧ (и҆лѝ брáтьа) и҆лѝ брáтове.

„Тáко и҆ ȏтъ ȏнїѧ нѣкои щосѐ ȏкончáватъ на ь, цáрь цáрове (и҆лѝ цáрїе, ȏтъ коѐ то є҆̑ произишлò царѣ̀ сокращéнно, и҆ по нѣкои тóкмо местà є҆̑ ѹ҆потреби́телно) пáстырь пáстыри, и҆лѝ пáстырїе (и҆лѝ пасты́ре по прóсто) монасты́рь монасты́ри, и҆лѝ монасты́ре, кнѧ́зь кнѧ́зове, и҆лѝ кнѧ́зи, зѣ́ть зѣ́тьове (и҆лѝ зѣ́тове) ѻ҆́гнь ȏгнїóве, дóждь дóждове (и҆лѝ дѫждовѐ) фíль (слóнъ) фíльове, гóлꙋбь гóлꙋбїе

(ѝлѝ гљ́лжвь гљ́лжвье) ка́мень ка́менїе (ѝлѝ ка́менье) ко́рень ко́ренїе (ѝлѝ ко́ренье) а̑ пла́мень пла́мени, ма́ло е҃ оу҆потреби́телно мно́жественно.

„Таки́ва са ѝ слѣ́дꙋющи-те кокоша́ръ (ѝлѝ кокошка́ръ) свинѧ́ръ, говеда́ръ, конѧ́ръ, волова́ръ, ѡ̑вча́ръ, телча́ръ, ꙗ҆бꙋка́ръ, череша́ръ, крꙋша́ръ, слива́ръ, грозда́ръ, клеца́ръ, лоза́ръ, пѫда́ръ, краставича́ръ, воденича́ръ, грѫнча́ръ, ѝ дрꙋги таки́ва, кой-то мо́жатъ да ѝ҃матъ двоѧ́ко ѡ̑конча́нїе въ мно́жественно-то число̀, сир. кокоша́ри ѝ кокоша́ре, свинѧ́ри ѝ свинѧ́ре, говеда́ри ѝ говеда́ре, ѝ проч. (като Бо́лгари ѝ бо́лгаре, ѝ проч.).

„Назначѝ во ѡ҃бще, защо̀ Бо́гъ, Госпо́дь, Дꙋ́хъ свѧ́тый, свѧта́ѧ Тро́ица, свѧта́ѧ Богоро́дица, ѝ си́чки-те со́бственни ѝмена̀ нико́гашъ не прїи́матъ чле́нъ, но склонѧ́ватсе като по Славе́нски, съ това̀ то́кмо разли́чїе, щото роди́телный ѝ҃ма части́ца на, н. п. имени́теленъ Бо́гъ, Госпо́дь, Дꙋ́хъ свѧ́тый, свѧта́ѧ Тро́ица, свѧта́ѧ Богоро́дица, ї̑ѡа́ннъ, пе́тръ па́велъ, григо́рїй. Роди́теленъ на-бо́га, на-го́спода, на-дꙋ́ха звѧта́го, на-свѧта́ѧ тро́ица, на-свѧта́ѧ богоро́дица, на-ї̑ѡа́нна, на-пе́тра, на-па́вла, на-григо́рїа. Да́теленъ (непремѣ́нно като роди́телнымъ по про́сто, ѝлѝ) бо́гꙋ, го́-

сподꙋ, дꙋхꙋ свѧтомꙋ, свѧтѣй троицѣ, свѧтѣй богородицѣ, ї҆ѡаннꙋ, петрꙋ, павлꙋ, григорїю. Винителенъ бога, господа, дꙋха свѧтаго, свѧтꙋю троицꙋ, свѧтꙋю богородицꙋ, ї҆ѡанна, петра̀, павла, григорїа.

„Нарицателни те кога̀ то стоѧтъ заедно со собствени те въ слово то, тогава ни то ѻни̇̀ прїимать членъ, като н. п. кога̀ то прати̇̀ Богъ а҆ггела своего̀ Гаврїила да благовѣсти̇̀ пречистѣй дѣвѣ, Марїи. Когато ѹ҆бѝха пророка Захарїа. царь Александръ говореше на конни те си. Зинонъ фїлософъ поꙋчаваше. Въ тїѧ примѣри не можеме правиано да речеме а҆ггелатъ свой Гаврїила, пророкатъ Захарїа, царо Александръ, фїлософо Зинонъ, грѣшатъ прочее кой то ги ѹ҆потреблѧватъ така̀.

„Богъ, когато значи є҆динаго и҆стиннаго Бога, токмо въ є҆динственно то число̀ се клони, а҆ кога̀ є҆ллинскаго нѣкоего, като Дїа, Крона, Є҆рмїа, и҆ дрꙋги, и҆ множественно се клони, и҆ прїима членъ въ множественно то число̀, н. п. богове те ѧ҆зически, лъжливи те є҆ллински богове, тако и҆ дꙋхъ, когато значи дꙋха свѧтаго, а҆ и҆наче и҆ множ. дꙋхове.

„А҆ собствени те и҆мена̀, щото представлѧватъ вещи бездꙋшны, като Ѳаворъ, Дꙋнавъ, Ѡ҆кеанъ, Римъ, Вїенна, Парижъ, є҆дни̇̀ ѿтъ

ни́хъ не́когашъ пріи́матъ чле́нъ, а̂ не́когашъ нѐ, защо́то мо́жеме да рече́ме и̂, кога́ то преминна́хме, ні́е, Дꙋнако бе́шесе разигра́лъ, и̂ Дꙋнакъ, бе́шесе разигра́лъ, и̂ въ вини́теленъ паде́жь та́ко, кога́то премина́хме Дꙋнакатъ, и̂ Дꙋнакъ, и̂, Океа́но е̂ е̂днѝ простра́нно мо́ре, и̂, Океа́нъ е̂, кои́ то и̂ли̂ сосъ чле́нъ, и̂ли̂ безъ чле́нъ се произно́сатъ, всегда и̂стыатъ ѡ̂предѣле́нъ ра́зꙋмъ и̂матъ, но не мо́жеме по то́мъ примѣ́ръ да рече́ме и̂, Ри́мо е̂ е̂ди́нъ ста́ръ голе́мъ гра́дъ, и̂ли̂ Біе́нна та се вы́ка по Тꙋрски Бе́чь, и̂ли̂ Ѳа́воро е̂ е̂днà высо́ка горà, но Ри́мъ е̂, Біе́нна се вы́ка, Ѳаво́ръ е̂, и̂ товà вы́ка не́гли, защо́то ті́ѧ по бо́лшей ча́сти ѡ̂предѣлѧ́ватъ се сосъ нарица́телни те и̂менà, Ри́мъ Біе́нна сосъ гра́дъ, Океа́нъ сосъ мо́ре, Дꙋнакъ сосъ рѣкà, Ѳаво́ръ сосъ горà, Па́тмосъ сосъ ѡ̂стровъ, и̂ проч. и̂на́че же мо́жеха да пріи́матъ не́гли, си́чки те чле́нъ. Та́ко и̂слѣ́дꙋющи те прилага́телни (и̂ли̂ прича́стіѧ) въ е̂ди́нственно то число̀ насре́дніа ро́дъ не пріи́матъ про́стіатъ чле́нъ, но Славе́нски се произно́сатъ безъ оу̂сѣче́ніе, кое́то и̂ма и̂ста та си́ла на-чле́натъ. Н. п. слѣ́дꙋющее, предидꙋ́щее, бꙋ́дꙋщее, преше́дшее, настоѧ́щее, грѧдꙋ́щее, защо́то, не мо́жеме да рече́ме добрѐ, слѣ́дꙋюще то, предидꙋ-

ще то, бу́дуще то и проч. а въ множественно то число̀ и въ три те ро́ды говориме добрѐ, слѣдующи те, и проч. тако и въ единственно то число̀ на-му́жескїа и же́нскїа ро́дъ, слѣдующїй или-щїо, слѣдующа та, настоящїй или-щїо, настояща та, и проч.

„Ту́ка принадлежѝ да рече́ме и за слѣдующи те да́телны паде́жи, кои то ще да употреблякаме чи́сто по Славя́нски. Като̀, такà выва по бо́лшей ча́сти, ὅτω γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖϛον, по кра́йнѣй мѣрѣ τὸ ὀλάχιϛον, по та́мошнему обы́чаю, κατὰ τὴν συνήθειαν τȣ̃ τόπȣ, по во́ли твоей да бу́де, κατὰ τὸ θέλημά σȣ νὰ γένῃ. И въ други такива слу́чаи.

3. По тре́тїятъ примѣръ се склоня́ватъ гно́й гно́йове, ро́й ро́йове, зно́й зно́йове, ло́й ло́йове (кое то се гово́ри по мѣста̀ и, лой та̀ жен. род.) зме́й зме́йове. (ра́й, и и́ней, и поко́й, и жре́бїй, не́гли и дру́ги некои, то́кмо, еди́нственно са употреби́телни). А и́рой, поро́й, прибо́й, побо́й, слу́чай, у́лей, ли́шай, мно́жественно и́рои, поро́и, прибо́и, побо́и, слу́чаи, у́леи ли́шаи. Сла́вїй или сла́вей или сла́вїйче, множ. сла́вїи, или сла́вїйчета (кое то по нѣкои мѣста̀ се ду́ма и сла́вякъ сла́вяцы).

„Тако и собствени те Георгій, Григорій, Васілій, Димитрій Іулій (кесарь) Іулій (мѣсяцъ) Іаннуарій, Февруарій (и други те мѣс.) Філоѳей, Матѳей, Андрей, Моисей, Марко, Петко, Стойко, Христо, и други такива.

„Назначи во обще защо простолюдно то обыкновеніе произноси собственни те имена въ множественно то число така, Григоріевцы, Васіліевцы, Георгіевцы, Марковцы, Петковцы, Іовановцы, но това употребленіе не требува даса пріима за правило безъ нужда, а въ нужда, можатъ даса употреблявать, споретъ пословица та „нужда законъ измѣнява“.

Склоненіе третіе.

На трето то склоненіе се клонатъ сички те имена на-женскіа родъ, кой то се окончаватъ на ь, и насредніа родъ на е, и на о.

Примѣри.

на-трето то склоненіе.

Первый.

Число единственно.

н. Радость та, (3) Поле то,
р. на-радость та, на-поле то,

д.	на радость тà,	на полѐ то,
в.	радость тà,	полѐ то,
з.	рáдосте.	пóле.

Число множественно.

и.	Рáдости те,	Полéта та, (4)
р.	на-рáдости те,	на-полéта та,
д.	на рáдости те,	на полéта та,
в.	рáдости те,	полéта та,
з.	рáдости.	пелéта.

Примѣръ вторый.

Число единственно.

и.	Лицѐ то,	Брéтище то,
р.	на-лицѐ то,	на-брéтище то,
д.	на лицѐ то,	на брéтище то,
в.	лицѐ то,	брéтище то,
з.	лицѐ.	брéтище.

Число множественно.

и.	Лицà та,	Брéтища та,
р.	на-лицà та,	на-брéтища та,
д.	на лицà та,	на брéтища та,
в.	лицà та,	брéтища та,
з.	лицà	брéтища

Примѣръ третїй.

Число є҆динственно.

и.	Зна́менїе то,	Ꙗ́денѣ то, (5)
р.	на-зна́менїе то,	на-ꙗ̆денѣ то,
д.	на зна́менїе то,	на ꙗ̆денѣ то,
в.	зна́менїе то,	ꙗ̆денѣ то,
з.	зна́менїе.	ꙗ̆денѣ.

Число множественно.

и.	Зна́менїѧ та,	Ꙗ́денѣта та,
р.	на-зна́менїѧ та,	на-ꙗ̆денѣта та,
д.	на зна́менїѧ та,	на ꙗ́денѣта та,
в.	зна́менїѧ та,	ꙗ̆денѣта та,
з.	зна́менїѧ,	ꙗ̆денѣта.

Примѣръ четвертый.

Число є҆динственно.

и.	Є҆стество̀ то,	Дѫрво̀ то-или́	дре́во то,
р.	на-є҆стество̀ то,	на-дѫрво̀ то, на	— —
д	на є҆стество̀ то,	на дѫрво̀ то, на	— —
в.	є҆стество̀ то,	дѫрво̀ то,	— —
з.	є҆стество̀.	дѫ́рво.	дре́во.

Число множественно.

и.	Є҆стества̀ та,	дѫрва̀ та-или̂	древеса́ та,
р.	на-є҆стества̀ та,	на-дѫрва́ та. на	— —

Д. на ѥстества̀та,	на д́ѫрва̀та,	на	— —
В. ѥстества̀та,	д́ѫрва̀та,		— —
З. ѥстества̀.	д́ѫрва		древеса̀.

1. По пѐрвыатъ примѣ́ръ се склонѧ́ватъ ми́лость, кро́тость, бла́гость, свѧ́тость, го́ресть, коры́сть, болѣ́знь (кое то се гово́ри по про́сто бо́лесть) ко́сть, ле́сть, ѻ҆́сь, жа́лость, мла́дость, ста́рость, хꙋ́вость, че́сть, вла́сть, мы́сль, лѣ́торасль, ве́щь, пе́щь, но́щь, де́брь, далнь, рѫ́шь, про́лѣть, ѥ҆́сень, стꙋ́дь, кро́вь, множ. кро́ви (и҆ли̇̀ крѫ́вь кѫрви). Пе́рсть, и҆ па́мѧть (па́меть) и҆ любо́вь, и҆ за́рахь, то́кмо ѥ҆ди́нственно са ѹ҆потреби́телни, не́гли и҆ дрꙋ́ги не́кои.

„Про́сто то ѻ҆быкнове́ніе мно́го и҆мена̀ ѥ҆ промени́ло ѻ҆тъ това̀ склоне́ніе, сир. ѻ҆тъ ь на а, и҆ склонѧ́ка ги по примѣ́рꙋ на-пѐрво то склоне́ніе н. п. це́рковь гово́ри це́рква, (и҆ли̇̀ че́рква, и҆ли̇̀ цѫ́ркка) свекро́вь свекѫ́рва, ма́терь ма́йка, ва́снь ва́сна (и҆ли̇̀ ва́снѫ) сѣ́нь сѣ́нка (и҆ли̇̀ се́нкѫ) во́шь вѫ́шка, ко́кошь коко́шка, дще́рь дще́рка, (и҆ли̇̀ дщера̀), не́гли и҆ дрꙋ́ги не́кои. Ꙗ҆ на проти́въ ѻ҆тъ пѐрво то склоне́ніе ѻ҆тъ а на ь н. п. ѻ҆тъ свеща̀ свѣ́щь, не́гли и҆ дрꙋ́ги не́кои.

„Тꙋ́ка принадлежа́тъ и҆ не́кои сомни́телни въ ро́дове те. Ка́кто н. п. ка́лъ, пе́пелъ, ва́ръ,

прахъ, вечеръ, защото по єдни мѣста се произносатъ женски родъ, а по други мужески. н. п. калъ та и кало (или калѣтъ спореть по мѣстныатъ членъ) пепелъ та и пепело, варъ та и варо, прахъ та и прахо, вечеръ та и вечеро, негли и други некои, а поть та секаде женски родъ.

„Тако и средни те муле, теле, шуле, пиле, море, ѧре, магаре, ждребе, слеме, орле, момче, момиче, внуче, куче, отроче, птиче (фтиче) каче, царче, грѫнче, врабче, скорче, (и варв. парче) светче, голубче, прѫстенче, и Гѫрче, Болгарче, Сръбче, Турче, Єврейче, Єрменаїче, кои то са купно и оумалителни и ѧзычески.

„Тако и слѣдующи те, що то иматъ множественно то число различно отъ предидущи те, време времена, вреле времена, племе племена, име имена, а не времета, времета, племета, имета, негли и други некои такива.

2. По творыатъ примѣръ се склонѧватъ, сердце, (сѫрце) ѧйце, солнце (слѫнце) и други.

„И оумалителни те словце, крилце, колце, перце, селце, дрѫвце, пиленце, теленце, ждребенце, ѧгненце, ѧренце, детенце, и други такива.

„Тáко и сокрóвище, пóприще, сóнмище, влагáлище, тóржище, вмѣстúлище, оучúлище, сѫдúлище, мѫчúлище, огнúще, пладнúще, ленúще, бѫнúще, и оуничижúтелни те, женúще детúще, рачúще, носúще, главúще, ножúще (отъ нóжъ) ножúще (отъ нога̀, като книжúще отъ кнúга), тѣлúще и дрѫги.

3. По третíатъ примѣръ се склонѧ́ватъ копíѐ, крещéнíе, вознесéнíе, оуспéнíе, богоѧвлéнíе, срѣтенíе, влаговѣщенíе, прощéнíе, прошéнíе, люблéнíе, стоѧ́нíе, ꙗдéнíе, ходéнíе, спавáнíе, отъ кои то прóсто то обыкновéнíе произнóси нéкои сокращéнно на ѣ, вмѣсто íе. н. п. люблéнíе любéнѣ. Стоѧ́нíе стоѧ́нѣ, бѣганíе бегáнѣ, поѧ́нíе поѧ́нѣ, (а отъ пѣнíе пéние по мѣста̀) ꙗдéнíе ꙗ́денѣ, пíéнíе пíенѣ, питíѐ питѣ̀, (като що говóриме ꙗстѣ̀ и питѣ̀, отъ ꙗ́стíе и питíѐ) ходéнíе ходéнѣ, спáнíе (или спавáнíе) спанѣ̀ или спавáнѣ, а грóздíе грóзде (или грóздѣ прáвилно).

4. По четвéртыатъ примѣръ се склонѧ́ватъ божество̀, рождество̀, торжество̀, сѫровство̀, господство, содрѫжество, человѣчество, мѫжество, старѣйшинство, владычество, цáрство, мѫчúтелство, домострóйтелство, отéчество, прелюбодѣйство, бѫйство, искѫство, вдовство̀,

робство̀, кꙋмство̀, побра́тимство, мꙋжи́чество, и̂ дрꙋги.

„Та́ко и̂ крило̀, блю́до, число̀, чре́во, бѫрдо, бла́то, жа́ло, жи́то, мѣсто, тѣсто, мони́сто, точи́ло, гнѣздо̀, зе́рно, ребро̀, село̀, чело̀, реше́то, а̂ карми́ло, и̂ зла́то, и̂ сребро̀, то́кмо ѐди́нственно са оу̂потреби́телни, не́гли и̂ дрꙋги не́кои.

„Та́ко и̂ слѣдꙋющи те, кои́ то мо́жатъ да и̂матъ по двѐ о̂конча́нїѧ въ мно́жественното число̀, н. п. тѣло тѣла и̂ тѣлеса̀, сло́во слова̀ и̂ словеса̀, не́бо не́ба и̂ небеса̀, чꙋ́до чꙋ́да и̂ чꙋдеса̀, (а̂ о̂тъ ко́ло то́кмо колеса̀, а̂ нѐ и̂ кола̀, защо́то кола̀ зна́чи по про́сто колесни́ца, или̂ колело̀ колела̀ по мѣста̀).

„Та́ко и̂ слѣдꙋющи те непра́вилни о̂ко о̂чи, оу̂хо оу̂ши, а̂ не о̂ка оу̂ха, (слав. и̂ о̂чеса̀ оу̂шеса̀ пра́ватъ, като сло́во словеса̀) ра́мо ра́мена а̂ не ра́ма, перо̀ пе́рѧ (и̂ пера̀ по мѣста̀) листо̀ листа̀ (коѐ то е̂ прешло̀ въ сре́денъ ро́дъ о̂тъ ли́стъ мꙋж. ро́дъ) не́гли и̂ дрꙋги не́кои таки́ва.

„На това̀ склоне́нїе принадлежа́тъ и̂ слѣдꙋющи те, кои́ то са то́кмо во мно́жественното число̀ оу̂потреби́телни, оу̂ста̀, врата̀, кола̀, не́гли и̂ дрꙋги не́кои. Назначѝ о̂ба́че защо̀ по не́кои мѣста̀ и̂ ѐди́нственно се оу̂потре-

вља̀ватъ та́ко, брата̀ ѥдинств. бра́ты мно́жественно. кола̀ ѥдинств. колы̀ множ. (а҆ по мѣ́ста неправилно кола̀ ѥ҆ди́нств. кольѧ̀ па́ки множ.) а҆ оу҆ста̀, та́ѧ и҆ тї́ѧ оу҆ста̀ ѥ҆динств. и҆ множ. и҆ кога́то кола̀ и҆ брата̀ се склонѧ́ватъ ѥ҆динств. и҆ множ. принадлежа́тъ пе́рвомѹ склоне́нїю, а҆ оу҆ста̀, въ ѥ҆ди́нств. число̀ пе́рвомѹ, а҆ въ множ. тре́тїемѹ.

Глава втораѧ.

За прилага́телни те и҆мена̀.

Склоненїе четвертое.

На четве́рто то склоне́нїе се склонѧ́ватъ си́чки те прилага́телни и҆мена̀, кои̇ то по Сла́венски се ѡ҆кончава́тъ во ѻ҆́бще на ый и҆ їй съ разли́чны предидѹ́щи бѹ́квы, и҆ со оу҆сѣче́нїемъ на ъ, а҆ по про́сто претва́ратъ послѣ́дна бѹ́ква и҆ на о.

Примѣри.

на-четве́рто то склоне́нїе.

Число единственно.

мѹж.	жен.	сред.
и. свѧтыо, (6)	свѧта̀ та,	свѧто̀ то,
р. на-свѧты́а,	на-свѧта́ та,	на-свѧто́ то,

д.	на свѧты́атъ,	на свѧта́ та,	на свѧто́ то,
в.	свѧты́атъ,	свѧта́ та,	свѧто́ то,
з.	свѧты́й.	свѧта́ѧ.	свѧто́е.

Число множественно.

и.	свѧти́ те,	свѧты̀ те,	свѧтѝ те,
р.	на-свѧтѝ те,	на-свѧты̀ те,	на-свѧтѝ те,
д.	на свѧтѝ те,	на свѧты̀ те,	на свѧтѝ те,
в.	свѧты̀ те,	свѧты̀ те,	свѧтѝ те,
з.	свѧті́и.	свѧты́ѧ.	свѧта́ѧ.

Со оусѣче́нїемъ.

Єдинственно.

и.	свѧ́тъ и́лѝ светѝ,	свѧ́та-светà,	свѧ́то-светò,
р.	на-свѧ́тъ-светѝ,	на-свѧ́та-светà,	на-свѧ́то-светò,
д.	на свѧ́тъ-светѝ,	на свѧ́та-светà,	на свѧ́то-светò,
в.	свѧ́тъ-светѝ,	свѧ́та-светà,	свѧ́то-светò,
з.	свѧты́й-светѝ.	свѧта́ѧ-светà.	свѧто́е-светò.

Множественно.

и.	свѧ́ти-светѝ,	свѧ́ты-светы̀,	свѧ́ти-светѝ,
р.	на-свѧ́ти-светѝ,	на-свѧ́ты-светы̀,	на-свѧ́ти-светѝ,
д.	на свѧ́ти-светѝ,	на свѧ́ты-светы̀,	на свѧ́ти-светѝ,

к. свѧ́ты-светы̀, свѧ́ты-светы̀, свѧ́ти-светѝ,
з. свѧтíи-светѝ, свѧты́ѧ-светы̀, свѧта́ѧ-светѝ.

„Така̀ се склонѧ́ватъ си́лный, ми́рный, слѣ́пый, ста́рый, мла́дый, тру́дный, бо́лный, го́рдый, тве́рдый, пра́здный, то́лстый, досто́йный, прѣ́сный, тѣ́сный, черве́ный, же́лтый, че́рный, бѣ́лый (а̑ си́ній изе́млетсѧ ѿтъ ту́ка, защо́то въ оу҆сѣче́ніе то се пи́ше совъ ь н. п. си́нь, си́нѧ, си́ньо, като що говориме си́нѧ та или си́ньо то цвѣ́тье цавте́ше.) Голе́мый, дебе́лый, го́лый, бо́сый, и҆ дру́ги.

Та́ко и҆ на ій, като благíй, оу҆бо́гій, драгíй, дру́гій, нагíй, до́лгій, мно́гій (7) бо́жій, вра́жій, ри́жій, кро́ткій, крѣ́пкій, вели́кій, ма́лкій, тѧ́жкій, глубо́кій, те́нкій, ца́рскій, Бо́лгарскій, Славе́нскій, Се́рбскій, Гре́ческій, Ту́рскій, лю́дскій, ку́чешкій, и҆ оу҆малителните ни́сечкій ни́сечокъ, высо́кій высо́чокъ, мале́чкій мале́чокъ, ху́бавечкій ху́бавечокъ, те́нечкій те́нечокъ, (и҆ дру́ги таки́ва мно́го.) Ѻ҆́вчій, ло́вчій, ло́шій, (кое то се гово́ри по мѣста̀ и҆ ло́шавый, и҆ со оу҆сѣче́ніемъ ло́шавъ, а̑ лоша́въ по мѣста̀ вмѣ́сто болна́въ) ни́щій, су́хій, глу́хій, ве́тхій, ти́хій, ли́хій, и҆ дру́ги таки́ва.

„Та́ко и҆ ѻ҆́нія що са̀ неправили въ Славенс. защо́то пра́ватъ роди́телныатъ паде́жь

на ѫ, а̑ не на а. Н. п. го́рнїй го́рнѧго, до́лнїй до́лнѧго, вне́шнїй вне́шнѧго, и̑ про́чаѧ, кой то про́сто то ѻ̑быкнове́нїе не различа́ва ѿтъ пе́рви те що сѐ ѻ̑конча́ватъ на ый, но правилно си́чки те приꙋ̑подоблѧ́ва на е̑ди́нъ приме́ръ, а̑ не́кои ѿтъ ни́хъ разли́чно произно́си, н. п. вне́шнїй, гово́ри во́нкашнїй, внꙋ́треннїй вѫ́трешнїй йли внѣ́трешнїй, и̑ про́чаѧ. (8)

„По то́ѧ приме́ръ се склонѧ́ватъ и̑ разсꙋди́телни те (сравни́телни те) и̑ превосходи́телни те и̑мена̀, кой то се различа́ватъ ѿтъ положи́телни те то́кмо со слѣ́дꙋющи те части́цы по̀, и̑ на́й. Н. п. дебе́лый-дебе́лыо, по́дебелыо, на́йдебелыо, бе́лыо по́белыо, на́йбелыо. Та́ко и̑ со оу̑сѣче́нїемъ, бе́лъ, по́белъ, на́й бе́лъ (9) мо́жеме ѻ̑ба́че не́когашъ да ꙋ̑потреблѧ́ваме и̑ чи́сти те Славе́нски превосходи́телни, н. п. пе́рве́йшїй, вмѣ́сто на́й пе́рвый, выso ча́йшїй, вмѣ̀. на́й высо́кїй, и̑ про́чаѧ.

„Тꙋ́ка принадлежа́тъ и̑ ѻ̑те́чественни те и̑ притѧжа́телни те прилага́телни. Н. п. Петро́въ, Па́вловъ, Попо́въ, Сїмоновъ, кой то не са̀ дрꙋго ни́що, то́кмо оу̑сѣчени ѿтъ совершени те прилага́телни притѧжа́телни. Н. п. Петро́вый Петро́въ, Па́вловый Па́вловъ, Попо́вый Попо́въ, и̑ про́чаѧ. И̑ и̑ма́тъ разли́чїе то́кмо по това̀, защо́то тїѧ прїи́матъ чле́нъ и̑ кога́то се

оу̑сѝчатъ, н. п. ѿтъ Петро́вый-Пе́тровыо, и̂ со оу̑сѣче́нїемъ Пе́тровъ Пе́трово ко́нь. Па́вловый-Па́вловыо, и̂ Па́вловъ Па́влово, та́ко и̂ Стоѧ́новъ-Стоѧ́ново, и̂ Їова́новъ-Їова́ново, и̂ проч. И̂ ко́лко то ѿпредѣлѧ́ва ра́збмать, Пе́тровыо и̂ Па́вловыо безъ оу̑сѣче́нїемъ, то́лкова и̂ Пе́трово и̂ Па́влово (ко́нь) со оу̑сѣче́нїемъ. Таки́ва са и̂ ѿнї́ѧ що сѐ ѿканча́ватъ на евъ и̂ на инъ. Н. п. ѿтъ А̂ле́ѯїй-А̂ле́ксїевъ, Гео́ргїевъ, Васі́лїевъ, Дими́трїевъ, Матѳе́евъ, предте́чевъ, царе́въ, ѿтце́въ, стрѣлце́въ, и̂ проч. и̂ ѿтъ Ѳеодо́ра-Ѳеодо́ринъ, А̂нна-А̂ннинъ, варва́ра-варва́ринъ, сестра̀-се́стринъ, те́та те́тинъ (при̑тѧжа́телно, сир. ὁ τῆς θείας. А̂ тети́нъ, коѐто по мѣста̀ се гово́ри и̂ лѣльи́нъ ὁ θεῖος) лѣлѧ̀ лѣльинъ, стри́на-стри́нинъ, на́на-на́нинъ, ба́ба-ба́бинъ, и̂ дрбги таки́ва. А̂ отъ чича̀ тре́ббваше да се начерта́е чи́чинъ (коѐто е̑ и̂ оу̑потреби́телно по мѣста̀) а̂ не чи́човъ, ки́дисе да се произхо́ди ѿтъ чи́чо, като ма́рковъ ѿтъ ма́рко, та́ко и̂ ѿтъ влады́ка влады́ковъ и̂ влады́чинъ, и̂ пр. Нѣкои начерта́ватъ злоупотреби́телно и̂ ѿтъ Пе́тровъ Пе́тревъ, Па́вловъ Па́влевъ, и̂ проч.

„Та́ко и̂ же́нски те, и̂ сре́дни те по примѣрб начеткѐрто то склоне́нїе се склонѧ́въ н. п. Пе́трова та, Па́влова та жена̀. множ. Пе́тро-

Пе́тровы те Па́вловы те жены̀. Пе́трово то Па-вловото дѣтѐ, й пр. Та́ко й Васі́лїева та, Матѳе́ева та, й Се́стрина та, Ӑннина та, Ва-сі́лїево то, Матѳе́ево то, се́стрино то, Ӑннино то, й про́чаѧ.

Примѣри.

За три те ȏконча́нїѧ на-му́жескїа ро́дъ.

Число ȇдинственно.

и.	Пе́трово,	Ӑле́ксїево,	Ӑннино,
р.	на-Пе́троватъ,	на-Ӑле́ксїеватъ,	на-Ӑннинатъ,
д.	на Пе́троватъ,	на Ӑле́ксїеватъ,	на Ӑннинатъ,
в.	Пе́троватъ,	Ӑле́ксїеватъ,	Ӑннинатъ,
з.	Пе́тровъ.	Ӑле́ксїевъ.	Ӑннинъ.

Число множественно.

и.	Пе́трови те,	Ӑле́ксїеви те,	Ӑннини те,
р.	на-Пе́трови те,	на-Ӑле́ксїеви те,	на-Ӑннини те,
д.	на Пе́трови те,	на Ӑле́ксїеви те,	на Ӑннини те,
в.	Пе́тровы те,	Ӑле́ксїевы те,	Ӑннины те,
з.	Пе́трови.	Ӑле́ксїеви.	Ӑннини.

„Ӑ ȏнї́ѧ що се ȏконча́ватъ на ичъ, тї́ѧ са по бо́лшей ча́сти несклонѧ́еми въ Бо́лгарскїатъ ӑзы́къ. И поне́же всегда̀ стоѧ́тъ со со́бствен-ни те (сир. сосъ ȏте́чески те си) ӥмена̀ въ сло́-во то, за то̀ й мно́го рѣ́дко прїи́матъ чле́нъ,

н. п. Геѡ́ргїй Васїлїевичъ, Васїлїй Геѡ́ргїевичъ, Стоѧнъ Іѡва́новичъ, Іѡва́нъ Стоѧновичъ, и̂ про́чаѧ.

„Но когато се слꙋ́чи, да се склонѧ́ватъ, тогà послѣдꙋватъ примѣ́ратъ на-со́бственни те и̂менà, н. п.

н. Геѡ́ргїй Васїлїевичъ,

р. на-Геѡ́ргїа Васїлїевича,

д. на Геѡ́ргїа Васїлїевича, и̂лѝ Геѡ́ргїю Васїлїевичꙋ,

в. Геѡ́ргїа Васїлїевича,

з. Геѡ́ргїе Васїлїевичъ. Та́ко и̂ Іѡва́нъ Стоѧновичъ, и̂ Стоѧнъ Іѡва́новичъ, и̂ проч. А̂ въ же́нскїатъ ро́дъ со всѣ́мъ не сà ꙋ̂потреби́телни. (10)

„А̂ ѻ̂нı́ѧ же́нски и̂менà що се ѻ̂кончáватъ на ца, като Па́вловица, Геѡ́ргїевица, Стоѧновица, Іѡва́нновица, Пе́тковица, тı́ѧ не знáчатъ дщéрь па́влова, и̂ геѡ́ргїева, и̂ стоѧнова, но женà.

„Та́ко и̂ ѻ̂нı́ѧ що се произхо́датъ ѻ̂тъ землѝ те, ца́рства та, е̂пархı́и те, градѝща та, и̂ селà та, и̂лѝ се нари́чатъ ѧ̂зы́чески, склонѧ́ватсе се́кое на прили́чно то мꙋ склоне́нїе, н. п. ѻ̂тъ Россı́а рꙋссı́анинъ, ѻ̂тъ А̂фрı́ка а̂фрїка́нинъ (и̂лѝ а̂фрїка́нецъ) ѻ̂тъ Е̂вро́па е̂вропе́анинъ (и̂лѝ е̂вропе́ецъ) ѻ̂тъ Іта́лїа італїа́нинъ (и̂лѝ

їталїа́нецъ) ѿтъ Немціа не́мецъ, ѿтъ Ри́мъ ри́млѧнинъ, ѿтъ Мо́ска моско́вецъ, ѿтъ Венє́цїа венецїа́нецъ, ѿтъ Болга́рїа бо́лгаринъ, ѿтъ Се́рвїа се́рвинъ, ѿтъ Влахїа вла́хъ, ѿтъ Бѣлигра́дъ бѣлигра́децъ, га́бровецъ, те́рновецъ, тре́вненецъ, самоко́вецъ, кестенди́лецъ, ко́тлѧнецъ, казанлѫ̀чанинъ, пазарджи́чанинъ, ѿтъ кой то про́сто то ѡбыкнове́нїе по бо́лшей ча́сти и по Тꙋ́рски произно́си. н. п. стамболаі́а, фїлїбелаї́а, єдренелаі́а, пазарджиклаі́а, га́бровалаї́а, казанлѫклаі́а, бꙋкорешлаі́а, со́фїалаї́а, самоковлаі́а, и проч. (11).

Примѣ́ръ за ѡнїѧ що се ѡконча́ватъ на инъ.

ЄДИНСТВЕННО.

и. Бо́лгаринъ,
р. на-бо́лгарина,
д. на бо́лгаринатъ, или бо́лгаринꙋ,
в. бо́лгаринатъ,
з. бо́лгарине.

МНОЖЕСТВЕННО.

и.	Бо́лгари те,	или =	ре те,
р.	на-бо́лгари те,	— =	ре те,
д.	на бо́лгари те,	— =	ре те,
в.	бо́лгари те,	— =	ре те,
з.	бо́лгари.	— =	ре.

Тако и Россіанинъ, Персіанинъ, Албанинъ, Европеанинъ, селянинъ, боляринъ, Христіанинъ, а Турчинъ, множеств. има турцы (като отъ туркъ, а не турчи), и варварски те душманинъ, бахчеванинъ, пехливанинъ, и проч. който сички те можатъ да се клонатъ правилно на второ то склоненіе, а женски те, Болгарка, Россіанка, Европеанка, селянка, христіанка и проч. на перво то, а средни те, Болгарче, Гърче, Сръбче, Италіанче, французче, селянче, христіанче градинарче и проч. на трето то.

„Отъ предизложенны те прочее примѣры, показувасе явно, защо каквй былй да былй имена та въ Болгарскіатъ языкъ, относатсе токмо въ четыри те предположени склоненія, а не въ помного, и всякое име може да се клони правилно и лесно по оніа примѣры.

За числителни те имена.

Число единственно.

	м.	ж.	ср.
и.	единыю инъ,	една та,	едно то,
р.	на-единыа,	на-една та,	на-едно то,
д.	на единыатъ,	на една та,	на едно то,
в.	единыатъ.	една та.	едно то.

звателный лишаетсѧ.

Число множественно.

Ѻбщо и на три те родове.

и.	Ѐдни те, *)	—	—	—
р.	на-ѐдни те,	—	—	—
д.	на ѐдни те,	—	—	—
в.	ѐдны те.	—	—	—

Звателный лишаетсѧ.

м. И со оускѣченїемъ.

и. Ѐдинъ,
р. на-ѐдного,
д. на ѐдного, или ѐдному,
в. ѐдного, тако и ѐдна, ѐдно, като перви те.

множ. Ѻбщо и на три те родове.

и.	Ѐдни,	—	—	—	—
р.	на-ѐдни,	—	—	—	—
д.	на ѐдни,	—	—	—	—
в.	ѐдны.	—	—	—	—

---

*) Ѐдни, злоупотребително се оупотреблява множественно, но разумо му ѐ за вмѣсто некои. Като н. п. това, ѐдни ѿтъ нихъ ѿтидоха, а други ѿстанаха, може да се рече правилно и, некои ѿтъ нихъ, и проч.

Тáко й

	мѹж.	жен.	сред.
и.	Двà та, (12)	двѣ̀ те,	двѐ те,
р.	на-двà та,	на-двѣ̀ те,	на-двѐ те,
д.	на двà та,	на двѣ̀ те,	на двѐ те,
в.	двà та.	двѣ̀ те.	двѐ те.

звáтеленъ нéма.

		жен. й сред. рóдъ.
и.	Трѝ те = тройца та, (13)	три тѐ,
р.	на-трѝ те = тройца та,	на-три тѐ,
д.	на трѝ те = тройца та,	на три тѐ,
в.	трѝ те = тройца та.	три тѐ.

	мѹж.	Й на трѝ те рóди ѻбщо.
и.	Четвóрица та,	четыри тѐ,
р.	на-четвóрица та,	на-четыри тѐ,
д.	на четвóрица та,	на четыри тѐ,
в.	четвóрица та.	четыри тѐ.
	Тáко й	тáко й
и.	Петѝна та,	петь тѐ,
р.	на-петѝна та,	на-петь тѐ,
д.	на петѝна та,	на петь тѐ,
в.	петѝна та.	петь тѐ.

Тáко й шестѝна та, седмѝна та, ѻсмѝна-та, й деветѝна та въ мѹ́жескïатъ тóкмо рóдъ

а҆ десети́ната не мо́жеме да рече́ме. А҆ шесть тѐ, седмьтѐ, о҆смьтѐ, деветьтѐ, десетьтѐ и҆ до стò и҆ на три̇̀те ро́ди о҆́бщо, та́ко и҆ сто тѐ, двѣ́стете, три́стата, четыри тѐ сто́тинъ, петьтѐ сто́тинъ, шестьтѐ сто́тинъ, до хїла́да. Та́ко и҆ хїла́дата, двѣ̀те хі́лады, до сто тѐ хі́лады, хїла́дата хі́лады (сир. мїлаї́онъ) си́чките ті́а са о҆́бщи и҆ на три̇̀те ро́ди.

За чинни те числителни.

Кои то се склонꙗ́ватъ непремѣ́нно по примѣ́ратъ на-прилага́телни те.

мѹж.	жен.	сред.
Пе́рвый-ыо,	пе́рваѧ-ва та,	пе́рвое-во то,
вторы́й-ыо,	втора́ѧ-ра та,	второ́е-ро то,
тре́тїй-їо,	тре́тїѧ-та та,	тре́тїе-то то,
четве́ртый-ыо.	четве́ртаѧ-рта та.	четве́ртое-рто то.
пѧ́тый-ыо,	пѧ́таѧ-та та.	пѧ́тое-то то,
шесты́й-ыо,	шеста́ѧ-та та,	шесто́е-сто то,
седмы́й-ыо,	седма́ѧ-дма та,	седмо́е-дмо то,
о҆смы́й-ыо,	о҆сма́ѧ-сма та,	о҆смо́е-смо то,
девѧ́тыо-ыо,	девѧ́таѧ-та та,	девѧ́тое-то то,
десѧ́тый-ыо,	десѧ́таѧ-та та,	десѧ́тое-то то,
є҆дина́десетый-ыо,	— —	— —
двана́десетый-ыо.	— —	— —

двáдесетыю, трúдесетыю, четыридесáтыю, пѧтдесáтыю, шестдесáтыю, седмдесáтыю, ѻсмдесáтыю, девѣдесéтыю, сóтый - сотыю, двѹсóтый-тыю, — —
тристóтныю, — —
четыристóтныю, петстóтныю, шестъстóтныю, и҆ проч. ты́сѧщный, и҆лѝ хїлѧ́дныю, двехїлѧ́дныю, трихїлѧ́дны́ю, и҆ проч. мїллїóнный-ыю, двѹмїллїóнный-ыю петмїллїóнный-ыю и҆ проч.

Глава третїѧ.

За склонéнїето на-мѣстоимéнїѧта.

Мѣстоимéнїѧта въ Бóлгарскїатъ ѩ҆зы́къ сѫ разли́чни, какво̀то и҆ въ Славéнскїатъ, ѡ҆ сѹ́ть слѣ́дѹющи те.

Ѧ҆зъ, ты̀, ѻ҆́нъ, сéбе, сáмъ, сáмъ сéбе, самúчакъ, самсамненéчакъ, кóй, кóй то, нéкой, нéкойси, нúкой, сéкой, кóй да ѐ, кóй былъ, кóй бы́лъ да былъ, що, щото, що далѐ, що было̀, що было̀ да было̀, нéщо, нéщоси, нúщо, тóй, тóйзи, тóзи, мóй, мóйси, твóй, твóйси, свóй, свóйси, чі́й, чі́й то, нéчїй, нúчїй, нáшъ, вáшъ, ѻ҆́ный (и҆лѝ ѻ҆́най и҆лѝ ѻ҆́нзи), ѻ҆ногóвый-оногóвъ, нéговый-нéговъ, тогóвый-тогóвъ, нúхный-нúхенъ, тѣ́хный-тѣ́хенъ.

Послѣдѹватъ на мѣстоименїето родъ, видъ, начертанїе, число, падежь, лице, и склоненїе.

Лични мѣстоименїа.

на-ѡбщїа родъ.

Число единственно.

и.	Азъ или а, (14)	ты,	— —
р.	на-мене, (15)	на-тебе,	на-себе,
д.	мене, ми,	тебе, ти,	себе, си,
в.	мене, ме,	тебе, те,	себе се, (16)

звателенъ лишлет.

Число множественно.

и.	Мы или ніе, (17)	вы, или віе,	— —
р.	на-насъ,	на-васъ,	— —
д.	намъ, ни,	вамъ, ви,	— —
в.	насъ, ны,	васъ, вы,	— —

звателенъ лишлет.

Ѡнъ.

	м.	ж.	ср.
и.	Ѡнъ,	она,	оно,
р.	на-него,	на-неа,	на-него,
д.	на него, немѹ, мѹ,	на неа, ней, й,	на него, немѹ, мѹ,
в.	него, го. (18)	неа, а.	него, го.

множественно.

и.	Ѡни̂,	ѡ̂ны̀,	ѡ̂ни̂,
р.	на-ни́хъ,	на-ни́хъ,	— —
д.	на ни́хъ, ни́мъ, и̋мъ,	на ни́хъ, ни́мъ, и̋мъ,	— —
в.	ни́хъ, ги.	ни́хъ, ги.	— —

Число единственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Ѡ̂ный, (19)	ѡ̂на́ѧ,	ѡ̂нова̀ (или ѡ̂-но́ва.)
р.	на-ѡ̂ного́ва,	на-ѡ̂на́ѧ,	на-ѡ̂нова̀,
д.	на ѡ̂ного́ва,	на ѡ̂на́ѧ,	на ѡ̂нова̀,
в.	ѡ̂ного́ва.	ѡ̂на́ѧ.	ѡ̂нова̀.

Число множественно.

и.	Ѡ̂ні́ѧ,	ѡ̂ны́ѧ,	ѡ̂ні́ѧ,
р.	на-ѡ̂ні́ѧ,	на-ѡ̂ны́ѧ,	на-ѡ̂ні́ѧ,
д.	на ѡ̂ні́ѧ,	на ѡ̂ны́ѧ,	на ѡ̂ні́ѧ,
в.	ѡ̂ны́ѧ.	ѡ̂ны́ѧ.	ѡ̂ні́ѧ.

Са́мъ.

Число единственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Са́мъ-мыо,	сама̀-та,	само̀-то,
р.	на-са́мъ-мыа,	на-сама̀-та,	на-само̀-то,
д.	на са́мъ-мыатъ,	на сама̀-та,	на само̀-то,
в.	са́мъ-мыатъ.	сама̀-та.	на само̀-то.

Число множественно.

и.	Са́ми-те,	са́мы-те,	са́ми-те,
р.	на-са́ми-те,	на-са́мы-те,	на-са́ми-те,
д.	на са́ми-те,	на са́мы-те,	на са́ми-те,
в.	са́мы-те.	са́мы-те.	са́ми-те.

„Та́ко и҆ самсами́чкїй, самсамнене́чкїй, непремѣнно като прилага́телни те въ четве́рто то склоне́нїе.

Ко́й.

Число е҆динственно.

	м.	ж.	ср
и.	Ко́й,	коѧ̀,	коѐ,
р.	на-кого̀,	на-коѧ̀,	на-коѐ,
д	на кого̀, комꙋ̀,	на коѧ̀,	на коѐ,
в.	кого̀.	коѧ̀.	коѐ.

Число множественно.

и.	Кои̂,	кои̂,	кои̂,
р.	на-кои̂,	на-кои̂,	на-кои̂,
д.	на кои̂,	на кои̂,	на кои̂,
в.	кои̂.	кои̂.	кои̂.

„Та́ко и҆ ко́й то, коѧ̀ то, коѐ то, кои̂ то, съ това̀ то́кмо разли́чїе що ѡ҆ста́ва то-то и҆ въ три̂ те ро́дове, и҆ въ двѣ̀ те числа̀ непремѣня́емо. Назначѝ и҆ това̀, защо̀ тꙋ̂ка то-то

не є̃ чле́нъ, но части́ца коѧ́то се ѹ̆потреблѧ́ва въ возноси́телни те мѣ́стоиме́нїѧ и̃ и̃мена̀, като н. п. кога́то пы́та не́кой, та ѿтгова́ралѫе, чі́й; чі́йто, ко́й; ко́йто, що; щото, дѐ, и̃ли гдѣ̀, и̃ли де́ка; де́то, де́като, какво̀: какво́то, ко́лкавъ; ко́лкавъто, защо̀; защо̀ то и̃ проч. (*)

„Та́ко и̃ сложе́нни те, койдаѐ, койбы́лъ, койбылъдабы́лъ, не́кой, не́койси, секой, и̃ проч.

(*) Сапѹ́новъ се ви́ди да не є̃ позна́лъ че въ то́ѧ слѹ̆чай това̀ то не є̃ чле́нъ, но части́ца несклонѧ́ема. И̃ поне́же є̃ мысли́лъ да є̃ чле́нъ, за да го сохранѝ пра́виленъ и̃ въ мно́жеств. число̀, та́ко го є̃ ѹ̆потреби́лъ въ є̃ва́нгелїе то си, въ глава̀ 21, сті́хъ 12. ѿтъ матѳ. „И̃ и̃зго́ни си́чките койте прода́ваха, и̃ кѹ̆пѹ̆ваха въ че́ркова“ вмѣ́сто който прода́ваха. Въ та́ѧ и̃стата глава̀ мо́же да ви́ди не́кой дово́лны таки́ва примѣ́ры, и̃ дрѹ̆ги любопы́тны прево́ды, като що̀ є̃ преве́дено и̃ въ глава̀ 9. сті́хъ 8. а̃ като ви́дѣха наро́ды те чѹ̆дѣхасѧ, и̃ просла́виха бо́га, кого́то да́де таква́сь власть на человѣ́цы те. Вмѣ́сто, и̃ просла́виха бо́га, ко́йто да́де власть“ и̃ проч. така̀ є̃ преве́дено, не́гли защо̀ въ Гре́ческо то стои, *καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην.* Но и̃ да стои та́ко въ Е̃ллинско то, въ про́стыатъ Гре́чески прево́дъ стои, *ὁ ὁποῖος ἔδωκε*, а̃ не *τὸν ὁποῖον ἔδωκε.*

Тóй.

Число єдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Тóй, тóꙗ,	тáꙗ,	това̀,
р.	на-тогóва, —	на-тáꙗ,	на-това̀,
д.	на тогóва, — й томꙋ́ва,	на тáꙗ,	на това̀,
в.	тогóва. —	тáꙗ.	това̀.

Число множественно.

и.	Тíи, йлй тíꙗ,	тíꙗ,	тíꙗ,
р.	на-тíꙗ,	на-тíꙗ,	на-тíꙗ,
д.	на тíꙗ,	на тíꙗ,	на тíꙗ,
в.	тíꙗ.	тíꙗ.	тíꙗ.

Мóй.

Число єдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Мóй (й сосъ члéнъ) йо,	моꙗ̀ та,	моѐ то,
р.	на-мóйа-óйатъ,	на-моꙗ̀ та,	на-моѐ то,
д.	на мóйатъ,	на моꙗ̀ та,	на моѐ то,
в.	мóйатъ.	моꙗ̀ та.	моѐ то.

Число множественно.

и.	Мой̀ те,	—	—	—
р.	на-мой̀ те,	—	—	—
д.	на мой̀ те,	—	—	—
в.	мой̀ те.	—	—	—

Тáко й въ дрꙋ́гите родове.

„Та́ко и мо́йси, тво́й, тво́йси, сво́й, сво́йси.

Чі́й.

Число единственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Чі́й,	чїѧ̀,	чїѐ,
р.	на-чі́й,	на-чїѧ̀,	на-чїѐ,
д.	на чі́й,	на чїѧ̀,	на чїѐ,
в.	чі́й.	чїѧ̀.	чїѐ.

Множественно чїѝ и на трѝ те ро́дове. Тàко и чі́й то, не́чїй, ни́чїй.

На́шъ.

Число единственно.

	м.	ж.	ср.
и.	На́шъ-їо,	на́ша та,	на́ше то,
р.	на-на́шїа-атъ,	на-на́ша та,	на-на́ше то,
д.	на на́шъ-їатъ,	на на́ша та,	на на́ше то,
в.	на́шъ-їатъ.	на́шата.	на́ше то.

Число множественно.

и.	На́ши те,	— —	— —
р.	на-на́ши те,	— —	— —
д.	на на́ши те,	— —	— —
в.	на́ши те.	— —	— —

„Та́ко и ва́шъ, а̂ дрꙋ́ги те тоговыю, о̂но-го́выю, ни́хныю, тѣ́хныю, склонѧ́ватсе пра́вила-

но по примѣратъ на-четвѣрто то склоненіе на-прилагателни те имена.

„Тука принадлежатъ и вопросителни те и отвѣщателни те, каковъ, каква, какво. Таковъ, таквая, (или такава) такова (кое то е неправилно но оупотребително, и требуваше да се рече таково) множ. таквія (или такива) общо и на три те родове. Онаковъ, онакава, онаково. И сложенни те некаковъ, никаковъ, секаковъ, и колкавъ, колкава, колкаво, толкавъ, толкава, толкаво, и колкавечокъ, колкавечка, колкавечко, и проч. що, що е да е, що было, що было да было, нещо, нещоси, нищо. и проч.

Глава четвертая.

за Глаголатъ.

Глаголо е часть слова склоняема (или лучше рещи начертаваема) и изявлява дѣйствіе или страданіе, или средно нещо. Послѣдуютъ же глаголу, наклоненіе, залогъ, родъ, видъ, начертаніе, число, лице, время, и сопряженіе.

„Понеже сѹществителныо глаголъ есмь, оупотреблявасе по болшей части сосъ други те глаголи въ прешедши те времена, и нарича се спомогателенъ, (както и глаголъ щемъ,)

защо́то пома́га на дру́гите глаго́ли да начерта́ват не́кои времена̀, затова̀ се ӣзлага́е пе́рво то́й, като ну́жденъ, а̂ по то́мъ на ре́дъ дру́гите.

Сопряже́ніе.

На спомога́телныятъ глаго́лъ е̏смь (20.)

Наклоненіе ӣзявително.

Врема настоящее.

Число единственно.	Число множественно.
е̏смь-самъ,	е̂смы̀-сме (ӣлѝ смы̀,)
е̂сѝ-си,	е̂стѐ-сте,
е̏сть-е̏ (21),	су́ть-са (22).

Прешедшее несовершенное.

ве́хъ (23),	ве́хме,
ве́ше ты̀,	ве́хте,
ве́ше о̏нъ-на̀-но̀,	ве́ха.

Врема прешедшее.

Ч. е.	Ч. м.
бы́лъ, ла̀, ло̀ самъ,	былѝ сме,
бы́лъ, ла̀, ло̀ си,	былѝ сте,
бы́лъ, ла̀, ло̀ е̏,	былѝ са.

Непредѣлное совершенное.

быдо́хъ,	быдо́хме,
быдѐ ты̀,	быдо́хте,
быдѐ о̏нъ, на̀, но̀.	быдо́ха.

Времѧ бꙋдꙋщее.

многокра́тное.

Ч. е.	Ч. м.
ще (24) самъ (25),	ще смѐ,
ще сѝ,	ще стѐ,
ще е̃,	ще сѧ̀.

Бꙋдꙋщее еднократное.

ще бы́демъ-бѫ́демъ (26),	ще бы́деме-бѫ́деме,
ще бы́дешъ-бѫ́дешъ,	ще бы́дете-бѫ́дете,
ще бы́де-бѫ́де,	ще бы́датъ-бѫ́датъ.

Наклоненїе повелителное.

Времѧ настоѧщее.

не́ка самъ,	-не́ка сме,
бы́вай - не́ка си,	бы́вайте-не́ка сте,
да бы́ва- не́ка е̃,	да бы́ватъ-не́ка сѧ.

Бꙋдꙋщее.

бѫ́ди-бꙋ́ди,	бѫде́те-быде́те,
да бѫ́де,	да бѫ́датъ-бы́датъ.

Наклоненїе сослагателное.

Времѧ настоѧщее.

а҆́ко самъ, и҆, а҆́ко да самъ,	а҆́ко сме-а҆́ко да сме,
а҆́ко си, — — —	а҆́ко сте, — —
а҆́ко е̃, — — —	а҆́ко сѧ. — —

Наклоненїе неопредѣленное.

Бы́ти (ѹ҆потребит. то́кмо, мо́же бы́ти.)

Преходѧщее и прешедшее.

Ч. е.	Ч. м.
ако бѣхъ,	ако бѣхме,
ако бѣше ты,	ако бѣхте,
ако бѣше онъ, на, но,	ако бѣха.

Давнопрошедшее.

ако самъ былъ, ла, ло,	ако сме были,
ако си былъ, ла, ло,	ако сте были,
ако е былъ, ла, ло.	ако са были.

„Тука може да причисли нѣкой, и, ако бѣхъ былъ, и, ако быхъ былъ.

Бѹдѹщее.

ако бѫдемъ-бѹдемъ,	ако бѫдеме-бѹдеме,
ако бѫдешъ-бѹдешъ,	ако бѫдете- —
ако бѫде-бѹде.	ако бѫдатъ- —

Дрѹго бѹд.

ако щемъ бы,	ако щеме бы,
ако щешъ бы,	ако щете бы,
ако ще бы.	ако щатъ бы.

Причастїе (75.)

Общо на сички те родове.

Бѹдѹки (по Сербски) или бѹдѹчи (по Рѹсски.)

„Дрѹгите глаголи сичките са почти правилни въ Болгарскїатъ ѩзыкъ, и относатсе въ четыри токмо различни сопрѧженїѧ, на

амъ, емъ, имъ, и́ ѧмъ, н. п. да́вамъ, біемъ, хо́димъ, ва́нѧмъ (*) на-кой то вто́ро то лицѐ весма̀ пра́вилно и́ ле́сно се начерта́ва а̂ко проме́нишъ мъ ô тъ пе́рво то лицѐ на шъ, н. п. да́вамъ, да́вашъ, біемъ, біешъ, хо́димъ, хо́дишъ, та́ко и́ тре́то то се начерта́ва а̂ко и́зоста́вишъ то́кмо мъ ô тъ пе́рво то лицѐ, н. п. да́вамъ-да́ва, біемъ-біе, хо́димъ-хо́ди, ва́нѧмъ-ва́нѧ, (28) и́ про́чаѧ.

Примѣръ первый.

Сопрѧженїе первое.

За сички те ô ніѧ глаго́лы ще се ô конча́ватъ на амъ, на-кой то вто́ро то лицѐ начерта́ва на ашъ, а̂ тре́то то на а.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненїе и́звѧвително.

Времѧ настоѧщее.

ед.	ду́мамъ, ду́машъ, ду́ма.	ви́гамъ (29), ви́гашъ, ви́га.

(*) Та́ко и́ Се́рбинъ Ву́къ Стефа́новичъ въ свôѧ та Се́рбска Грамма́тіка, и́зда́ннаѧ оу̂ Віе́нна въ 1814. лѣто. То́кмо три сопрѧже́ніѧ и́ма на амъ, ем, имъ, карамъ, ѕремъ, творимъ.

мн.	дꙋ́маме,	вди́гаме,
	дꙋ́мате,	вди́гате,
	дꙋ́матъ.	вди́гатъ.

Време преходяще.

ед.	дꙋ́махъ,	вди́гахъ,
	дꙋ́маше ты̀,	вди́гаше ты̀,
	дꙋ́маше ô҃нъ, нà, нò.	вди́гаше ô҃нъ, нà, нò.
мн.	дꙋ́махме,	вди́гахме,
	дꙋ́махте,	вди́гахте,
	дꙋ́маха.	вди́гаха.

Прешедшее.

ед.	дꙋма́лъ, ла, ло (30) самъ,	вдига́лъ, ла, ло самъ,
	дꙋма́лъ, ла, ло си,	вдига́лъ, ла, ло си,
	дꙋма́лъ, ла, ло е҃.	вдига́лъ, ла, ло е҃.
мн.	дꙋма́ли сме,	вдига́ли сме,
	дꙋма́ли сте,	вдига́ли сте,
	дꙋма́ли са.	вдига́ли са.

Давнопрешедшее.

ед.	дꙋма́лъ, ла, ло, бе́хъ,	вдига́лъ, ла, ло, бе́хъ,
	дꙋма́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	вдига́лъ, ла, ло, бе́ше ты̀,
	дꙋма́лъ, ла, ло бе́ше ô҃нъ, на, но.	вдига́лъ, ла, ло бе́ше ô҃нъ, нà, нò.

мн.	дꙋма́ли бе́хме, дꙋма́ли бе́хте, дꙋма́ли бе́ха.	вдига́ли бе́хме, вдига́ли бе́хте, вдига́ли бе́ха.

Непредѣлное первое (оу҆чащáтелное.)

ед.	дꙋма́хъ (31), дꙋмà ты̀, дꙋмà ѻ҆́нъ, нà, нò.	вдига́хъ, вдигà ты̀, вдигà ѻ҆́нъ, нà, нò.
мн.	дꙋма́хме, дꙋма́хте, дꙋма́ха.	вдига́хме, вдига́хте, вдига́ха.

Непредѣлное второе (є҆днокра́тное.)

ѐд.	продꙋма́хъ (32), продꙋмà ты̀, продꙋмà ѻ҆́нъ, нà, нò.	вдигна́хъ, вдигнà ты̀, вдигнà ѻ҆́нъ, нà, нò.

Непредѣлное третїе.

ед.	продꙋма́лъ, ла, ло самъ, продꙋма́лъ, ла, ло си. продꙋма́лъ, ла, ло є҆̀.	вдигна́лъ, ла, ло самъ, вдигна́лъ, ла, ло си. вдигна́лъ, ла, ло є҆̀.
мн.	продꙋма́ли сме, продꙋма́ли сте, продꙋма́ли са.	вдигна́ли сме, вдигна́ли сте, вдигна́ли са.

Непредѣлное четвертое.

ед.	продꙋма́лъ, ла, ло бе́хъ, продꙋма́лъ, ла, ло бе́ше ты̀, продꙋма́лъ, ла, ло бе́ше о̏нъ, на̀, но̀.	вдигна́лъ, ла, ло бе́хъ, вдигна́лъ, ла, ло бе́ше ты̀, вдигна́лъ, ла, ло бе́ше о̏нъ, на̀, но̀.
мн.	продꙋма́ли бе́хме, продꙋма́ли бе́хте, продꙋма́ли бе́ха.	вдигна́ли бе́хме, вдигна́ли бе́хте, вдигна́ли бе́ха.

Бꙋдꙋщее первое (многокра́тное.)

ед.	ще да дꙋ́мамъ, ще да дꙋ́машъ, ще да дꙋ́ма.	ще да вди́гамъ, ще да вди́гашъ, ще да вди́га.
мн.	ще да дꙋ́маме, ще да дꙋ́мате, ще да дꙋ́матъ.	ще да вди́гаме, ще да вди́гате, ще да вди́гатъ.

Бꙋдꙋщее второе (еднокра́тное.)

ед.	ще да продꙋ́мамъ, ще да продꙋ́машъ, ще да продꙋ́ма.	ще да вди́гнемъ, ще да вди́гнешъ, ще да вди́гне.
мн.	ще да продꙋ́маме, ще да продꙋ́мате, ще да продꙋ́матъ.	ще да вди́гнеме, ще да вди́гнете, ще да вди́гнатъ.

Бȣдȣщее третїе (многокра́тное.)

ед.	дȣма̀ щемъ (33),	вдига̀ щемъ,
	дȣма̀ щешъ,	вдига̀ щешъ,
	дȣма̀ще.	вдига̀ ще.
мн.	дȣма̀ щеме,	вдига̀ щеме,
	дȣма̀ щете,	вдига̀ щете,
	дȣма̀ щатъ.	вдига̀ щатъ.

Бȣдȣщее четвертое (еднокра́тное,)

ед.	продȣма̀ щемъ,	вдигна̀ щемъ,
	продȣма̀ щешъ,	вдигна̀ щешъ,
	продȣма̀ ще.	вдигна̀ ще.
мн.	продȣма̀ щеме,	вдигна̀ щеме,
	продȣма̀ щете,	вдигна̀ щете,
	продȣма̀ щатъ.	вдигна̀ щатъ (34) й (35.)

Наклоненїе повелително,

Времѧ настоѧщее.

ед.	дȣ́май,	вди́гай,
	да дȣма.	да вди́га.
мн.	дȣ́майте,	вди́гайте,
	да дȣматъ.	да вди́гатъ.

Времѧ непредѣлное.

ед.	продȣ́май,	вдигнѝ (36),
	да продȣма.	да вди́гне,

мн.	продꙋ́майте, да продꙋ́матъ.	вдигне́те, да вди́гнатъ.

Наклоненїе желателное (или сослагателное) и подчинителное (37.)

Времѧ непредѣлное.

ед.	дано̀ продꙋ́махъ, дано̀ продꙋ́маше ты̀, дано̀ продꙋ́маше о҆́нъ, на̀, но̀.	дано̀ вди́гнехъ, дано вди́гнеше ты̀, дано̀ вди́гнеше о҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	дано̀ продꙋ́махме, дано̀ продꙋ́махте, дано̀ продꙋ́маха.	дано̀ вди́гнехме, дано̀ вди́гнехте, дано̀ вди́гнеха.

„Тáко и въ подчини́телното, а̂ко продꙋ́махъ, а̂ко вди́гнехъ непремѣ́нно.

По то́й примѣ́ръ се начертáватъ зи́мамъ (или зе́мамъ) дáвамъ, познáвамъ, плю́вамъ, писꙋ́вамъ, минꙋ́вамъ, разꙋмѣ́вамъ, ле́гамъ, прощáвамъ, кáзꙋвамъ, вѣнчáвамъ, ѿтвáрамъ, затвáрамъ, свръ́шꙋвамъ, наре́дꙋвамъ, послѣ́дꙋвамъ, ѡ̂сѣдлꙋвамъ, ѡ̂стáвамъ (или ѡ̂стáнꙋвамъ) помáзꙋвамъ, соби́рамъ, изби́рамъ, заби́рамъ, проби́рамъ, преби́рамъ, разби́рамъ, ѿби́рамъ, приби́рамъ, тáко и ѿ чи́сти те Славе́нски не́кои, кои то мо́жатъ да и҆матъ двой-

но окончанїе въ простыатъ ıазыкъ, н. п. отъ раздробліаю раздробліавамъ или раздробувамъ, премѣнліаю премѣнліавамъ, или променувамъ, раздѣліаю раздѣліавамъ, склоніаю склоніавамъ или склонувамъ, оскорбліаю оскорбліавамъ или оскорбувамъ, обжбліаю обжбліавамъ или обжбувамъ, озлобліаю озлобліавамъ или озлобувамъ, и други такива многое множество. Изваждатсе отъ тука, знамъ и ıамъ, кой то се относатъ на второ то спряженїе, защото второ то и трето то лице прáватъ на ешъ, и е, знамъ, знаешъ, знае, ıамъ, ıадешъ, ıаде, затова се думатъ и, знаемъ, ıадемъ, за ради второ то и трето то лице.

„Тако и средни те, сир. кой то неса употребителни въ страдателныатъ залогъ, н. п. лѣтувамъ, зимувамъ, знамъ, бывамъ, бегамъ, почивамъ, умирамъ, воскресувамъ, ставамъ, падамъ, сѣднувамъ, и други такива що принадлежатъ здѣ (38.)

Залогъ страдателный.

Страдателни те глаголи (въ Болгарскïатъ ıазыкъ) начертаватсе непремѣнно въ сички те времена, какво то и дѣйствителни те, съ това токмо различïе що имъ се притура едно се (39) или предъ нихъ или по нихъ споретъ

потрέба та. Н. п. глаго́ли дѣйствительнїи ду́мамъ, вдигамъ, сла́гамъ, като прїимать при сέбе се, ду́мамсе, вдигамсе, сла́гамсе, бываͣтъ страда́телни. И затова́се неизложи́ха ѻсо́бни ѻбрази за ни́хъ, защо сέкой мо́же да ги начерта́ва лέсно безъ ни́каква погрѣшность ако притура, каквото що рέкохме, при вса́кое лице, и число́, и врέме се, н. п. ду́мамсе, ду́машсе, ду́масе, и множ. ду́мамесе, ду́матесе, ду́матсе, тако и въ преходащее, ду́махсе, ду́машесе ты̀, ду́машесе ѻнъ, на̀, но̀. Ду́махмесе, ду́мáхтесе, ду́махасе. Тако и думáлъ самъ се, и дума́лъ бехъ се, (или дума́лъ се самъ, дума́лъ се бехъ, или и предъ глаго́латъ, азъ самъ се дума́лъ, азъ бе́хъ се дума́лъ) по то́й на́чинъ и други те сички те времена̀ се начерта́ватъ. Та́ко и вдигамсе, и сла́гамсе, и проч. (40)

„Така́ се начерта́ватъ и ѻнїа глаго́ли що ги нари́чатъ Грамматїкописа́тели те возвра́тни (μέσα ῥήματα) ѻгле́дувамсе, преме́нувамсе, срамувамсе, поми́нувамсе, и други такива що принадлежа́тъ на това̀ сопраже́нїе.

„Та́ко и ѻнїа що ги нари́чатъ ѻбщи (ἐπίμεσα) расхо́ждамсе, на́дамсе (надѣюса) и други.

Примѣръ вторый.

Спряженїе второе.

За сичкитѣ онїѧ глаголи що сѐ окончаватъ на емъ, на-който второто лицѐ се начертава на ешъ, а третото на е.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненїе изѧвително.

Времѧ настоѧщее.

ед.	пишемъ, пишешъ, пише.	бїемъ, бїешъ, бїе.
мн.	пишеме, пишете, пишатъ.	бїеме, бїете, бїѧтъ.

Времѧ преходѧщее.

ед.	пишехъ, пишеше ты̀, пишеше онъ, нà, нò.	бїехъ, бїеше ты̀, бїеше онъ, нà, нò.
мн.	пишехме, пишехте, пишеха.	бїехме, бїехте, бїеха.

Прешедшее.

ед.	писа́лъ, ла, ло самъ,	би́лъ, ла, ло самъ,
	писа́лъ, ла, ло, си,	би́лъ, ла, ло си,
	писа́лъ, ла, ло, е̏.	би́лъ, ла, ло е̏.
мн.	писа́ли сме,	би́ли сме,
	писа́ли сте,	би́ли сте,
	писа́ли са.	би́ли са.

Давнопрешедшее.

ед.	писа́лъ, ла, ло бе́хъ,	би́лъ, ла, ло бе́хъ,
	писа́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	би́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,
	писа́лъ, ла, ло бе́ше о̏нъ, нà, нò.	би́лъ, ла, ло бе́ше о̏нъ, нà, нò.
мн.	писа́ли бе́хме,	би́ли бе́хме,
	писа́ли бе́хте,	би́ли бе́хте,
	писа́ли бе́ха.	би́ли бе́ха.

Непредѣлное первое.

ед.	писа́хъ, (41)	би́хъ,
	писà ты̀,	бы̀ ты̀,
	писà о̏нъ, нà, нò.	бѝ о̏нъ, нà, нò.
мн.	писа́хме,	би́хме,
	писа́хте,	би́хте,
	писа́ха.	би́ха.

Непредѣлное второе.

ед.	написа́хъ,	—	—	—
	написа̀ ты̀,	—	—	—
	написа̀ о҃нъ, на̀, но̀.	—	—	—
мн.	написа́хме,	—	—	—
	написа́хте,	—	—	—
	написа́ха.	—	—	—

Непредѣлное третїе.

ед.	написа́лъ, ла, ло самъ,	—	—	—
	написа́лъ, ла, ло си,	—	—	—
	написа́лъ, ла, ло є҃.	—	—	—
мн.	написа́ли сме,	—	—	—
	написа́ли сте,	—	—	—
	написа́ли са.	—	—	—

Непредѣлное четвертое.

ед.	написа́лъ, ла, ло бе́хъ,	—	—	—
	написа́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	—	—	—
	написа́лъ, ла, ло бе́ше о҃нъ, на̀, но̀.	—	—	—
мн.	написа́ли бе́хме,	—	—	—
	написа́ли бе́хте,	—	—	—
	написа́ли бе́ха.	—	—	—

Бȣдȣщее первое.

ед.	ще пи́шемъ,	ще бі́емъ,
	ще пи́шешъ,	ще бі́ешъ,
	ще пи́ше,	ще бі́е.
мн.	ще пи́шеме,	ще бі́еме,
	ще пи́шете,	ще бі́ете,
	ще пи́шатъ.	ще бі́ѧтъ.

Бȣдȣщее второе.

ед.	ще напи́шемъ,	— — —
	ще напи́шешъ,	— — —
	ще напи́ше.	— — —
мн.	ще напи́шеме,	— — —
	ще напи́шете,	— — —
	ще напи́шатъ.	— — —

Бȣдȣщее третіе.

ед.	писа̀ щемъ,	бѝ щемъ, (42)
	писа̀ щешъ,	бѝ щешъ,
	писа̀ ще.	бѝ ще.
мн.	писа̀ щеме,	бѝ щеме,
	писа̀ щете,	бѝ щете,
	писа̀ щатъ.	бѝ щатъ.

Бȣдȣщее четвертое.

ед.	написа̀ щемъ,	— — —
	написа̀ щешъ,	— — —
	написа̀ ще.	— — —

мн.	написа́ щеме,	— — —
	написа́ щете,	— — —
	написа́ щатъ.	— — —

За бѫдѫщее пѧтое и шестое писалъ быхъ, и написалъ быхъ, зри примѣч. 35.

Наклоненїе повелително.

Времѧ настоѧщее.

ед.	пиши́,	бі́й,
	да пи́ше.	да біе.
мн.	пише́те,	бі́йте,
	да пи́шатъ.	да бі́ѧтъ.

Непредѣлное.

ед.	напиши́,	— — —
	да напи́ше.	— — —
мн.	напише́те,	— — —
	да напи́шатъ.	— — —

Наклоненїе желателное и подчинителное, изѧби́сѧ въ перво то сопрѧже́нїе.

Времѧ непред. когато напи́шехъ, дано напи́шехъ, ако напи́шехъ, и проч. като продѹмахъ.

„Така́ се начерта́ватъ рѣжемъ, лѫжемъ, мо́жемъ, ма́жемъ, дре́мемъ, мыемъ, жніемъ (или жне́мъ) быемъ, шіемъ, спіемъ, піемъ, сѹ-

чемъ (то ѐсть цыцамъ) сꙋ́чемъ (то ѐсть ко́нцы ӥлӥ дрꙋ́го не́що) пла́чемъ, ти́чемъ (тжрчи́мъ) смѣ́емъ (то̀ ѐсть ӥмамъ смѣлость) грѣ́емъ, старѣ́емъ, бле́емъ, младѣ́емъ, бѣлѣ́емъ, чернѣ́емъ, червенѣ́емъ, стриже́мъ, воде́мъ, вере́мъ, пере́мъ, дере́мъ, пече́мъ, тече́мъ, влече́мъ,

Страдателный залогъ,

ӥзѫви́сѧ въ пе́рвото сопрѧже́нїе.

„Тaкà се начерта́ватъ ӥ смѣ́емсе, грѣ́емсе, ма́емсе, мы́емсе, вї́емсе, пере́мсе, кѫне́мсе, пече́мсе, ӥ дрꙋ́ги таки́ва.

Примѣръ третїй.

Сопрѧженїе третїе.

За си́чките ȏнї́ѧ глаго́лы що се ȏконча́ватъ на имъ, на-кой то вто́ро то лицѐ се начерта́ва на ишъ, а̂ тре́то то на и.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненїе ӥзѫвителное.

Времѧ настоѧщее.

ед.	са́димъ, са́дишъ, са́ди.	но́симъ, но́сишъ, но́си.

мн.	са́диме, са́дите, са́датъ.	но́симе, но́сите, но́сатъ,

Преходѧщее.

ед.	са́дехъ, са́деше ты̀, са́деше о҆́нъ, на̀, но̀.	но́сехъ, но́сеше ты̀, но́сеше о҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	са́дехме, са́дехте, са́деха.	но́сехме, но́сехте, но́сеха.

Пресшедшее.

ед.	сади́лъ, ла, ло самъ, сади́лъ, ла, ло си. сади́лъ, ла, ло е҆.	носи́лъ, ла, ло самъ, носи́лъ, ла, ло си, носи́лъ, ла, ло е҆.
мн.	сади́ли сме, сади́ли сте, сади́ли са.	носи́ли сме, носи́ли сте, носи́ли са.

Давнопресшедшее.

ед.	сади́лъ, ла, ло бе́хъ, сади́лъ, ла, ло бе́ше ты̀, сади́лъ, ла, ло бе́ше, о҆́нъ, на̀, но̀.	носи́лъ, ла, ло бе́хъ, носи́лъ, ла, ло бе́ше, ты̀, носи́лъ, ла, ло бе́ше, о҆́нъ, на̀, но̀.

мн.	сади́ли бе́хме, сади́ли бе́хте, сади́ли бе́ха.	носи́ли бе́хме, носи́ли бе́хте, но̀си́ли бе́ха.

Непредѣлное первое.

ед.	сади́хъ, (34) садѝ ты̀, садѝ о̃нъ, нà, нò.	носи́хъ, носѝ ты̀, носѝ о̃нъ, нà, нò.
мн.	сади́хме, сади́хте, сади́ха.	носи́хме, носи́хте, носи́ха.

Непредѣлное второе.

ед.	насади́хъ, насадѝ ты̀, насадѝ о̃нъ, нà, нò.	— — — — — —
мн.	насади́хме, насади́хте, насади́ха.	— — — — — —

Непредѣлное тре́тїе и̑ четве́ртое, насади́лъ самъ, и̑ насади́лъ бе́хъ, като сади́лъ са́мъ, и̑ сади́лъ бе́хъ прешедшее и̑ давнопрешедшее, начертава́ютсѧ непремѣнно.

Будущее первое.

ед.	ще са́димъ, ще са́дишъ, ще са́ди.	ще но́симъ, ще но́сишъ, ще но́си.

мн.	ще са́диме, ще са́дите, ще са́датъ.	ще но́симе, ще но́сите, ще но́сатъ.

Бꙋдꙋщее второе.

ед.	ще наса́димъ, ще наса́дишъ, ще наса́ди.	— — — — — —
мн.	ще наса́диме, ще наса́дите, ще наса́датъ.	— — — — — —

Бꙋдꙋщее третїе.

ед.	садѝ щемъ, садѝ щешъ, садѝ ще.	носѝ щемъ, носѝ щешъ, носѝ ще.
мн.	садѝ щеме, садѝ щете, садѝ щатъ.	носѝ щеме, носѝ щете, носѝ щатъ

Бꙋдꙋщее четвертое

ед.	насадѝ щемъ, насадѝ щешъ, насадѝ ще.	— — — — — —
мн.	насадѝ щеме, насадѝ щете, насадѝ щатъ.	— — — — — —

За бѫдѫщее пѧтое и шéстое садíлъ быхъ, и насадíлъ быхъ, зрѝ примѣ́ч. 35

Наклоненïе повелително.

Времѧ настоѧщее.

ед.	садѝ, да сáди.	носѝ, да нóси.
мн.	садéте, да сáдатъ.	носéте, да нóсатъ.

Непредѣлное.

ед.	насадѝ, да насáди.	— — — —
мн.	насадéте, да насáдатъ.	— — — —

Наклоненïе желателное и подчинително, измѣнѧсѧ въ пéрво то спрѧжéнïе.

Времѧ непредѣлное.

ед.	данò насáдехъ данò насáдеше ты, данò насáдеше о̑нъ,	а̑ко насáдехъ, — — — —

нà, нò.

мн.	данò насáдехме, данò насáдехте, данò насáдеха.	а̑ко насáдехме, — — — —

Та́кожде и̂ страда́телный зало́гъ и̂зави са въ пе́рво то сопряже́ніе.

„Така̀ се начерта́ватъ ви́димъ, ко́симъ, про́симъ, му́шимъ, ду́шимъ, пи́шимъ, те́глимъ, лю́бимъ, и̂зла́зимъ, вла́зимъ, оу́чимъ, му́чимъ, кро́имъ, това́римъ, паза́римъ, ô би-хо́димъ, грѣ́шимъ, пла́шимъ, ва́димъ (и̂зва́ждамъ) ва́димъ (по́имъ) слу́жимъ, су́димъ, тро́шимъ, вла́чимъ, рѣ́шимъ, ô вла́чимъ, мо́лимъ, сѣди́мъ, хо́димъ, лежи́мъ, ту́жимъ, мы́слимъ, ржи́мъ, стои́мъ, тръчи́мъ, жа́лимъ, спи́мъ, та́ко и̂ бои́мсе, чу́димсе, звѣ́римсе, бо́римсе, че́рвимсе, сты́димсе, мо́лимсе, двоеу́мимсе и̂ дру́ги таки́ва.

Приме́ръ четве́ртый.

Сопряженіе четвертое.

За си́чките ô нія глаго́лы щосе ô конча́ватъ на амъ (44) на-кой то вто́ро то лицѐ се начерта́ва на ашъ, а̂ тре́то то на а.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненіе изявителное.

Времѧ настоѧщее.

	ва́нямъ, (45)	ô пра́вямъ,
ед.	ва́няшъ,	ô пра́вяшъ,
	ва́ня.	ô пра́вя.

мн.	ва́нѧме,	о̂пра́вѧме,
	ва́нѧте,	о̂пра́вѧте,
	ва́нѧтъ.	о̂пра́вѧтъ.

Преходѧщее.

ед.	ва́нѧхъ,	о̂пра́вѧхъ,
	ва́нѧше ты̀,	о̂пра́вѧше ты̀,
	ва́нѧше о̂нъ, нà, нò.	о̂пра́вѧше о̂нъ, нà, нò.
мн.	ва́нѧхме,	о̂пра́вѧхме,
	ва́нѧхте,	о̂пра́вѧхте,
	ва́нѧха.	о̂пра́вѧха.

Прешедшее.

ед.	ванѧ́лъ, ла, ло самъ,	о̂правѧ́лъ, ла, ло самъ,
	ванѧ́лъ, ла, ло си,	о̂правѧ́лъ, ла, ло си,
	ванѧ́лъ, ла, ло е̂.	о̂правѧ́лъ, ла, ло е̂.
мн	ванѧ́ли сме,	о̂правѧ́лисме,
	ванѧ́ли сте,	о̂правѧ́листе,
	ванѧ́ли са.	о̂правѧ́ли са.

Давнопрошедшее.

ед.	ванѧ́лъ, ла, ло бе́хъ,	о̂правѧ́лъ, ла, ло бе́хъ,
	ванѧ́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	о̂правѧ́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,
	ванѧ́лъ, ла, ло бе́ше о̂нъ, нà, нò.	о̂правѧ́лъ, ла, ло бе́ше о̂нъ, нà, нò.

мн.	ванѧ́ли бе́хме,	о̂правѧ́ли бе́хме,
	ванѧ́ли бе́хте,	о̂правѧ́ли бе́хте,
	ванѧ́ли бе́ха.	о̂правѧ́ли бе́ха.

Непредѣлное первое.

ед.	ванѧ́хъ,	о̂правѧ́хъ,
	ванѧ̀ ты̀,	о̂правѧ̀ ты̀,
	ванѧ̀ о҃́нъ на̀, но̀.	о̂правѧ̀ о҃́нъ, на̀, но̀.
мн.	ванѧ́хме,	о̂правѧ́хме,
	ванѧ́хте,	о̂правѧ́хте,
	ванѧ́ха.	о̂правѧ́ха.

Непредѣлное второе.

ед.	о̂ванѧ́хъ,	о̂прави́хъ,
	о́ванѧ̀ ты̀,	о̂правѝ ты̀,
	о̂ванѧ̀ о҃́нъ, на̀, но̀.	о̂правѝ о҃́нъ, на̀, но̀.
мн.	о̂ванѧ́хме,	о̂прави́хме,
	о̂ванѧ́хте,	о̂прави́хте,
	о̂ванѧ́ха.	о̂прави́ха.

Непредѣ́лное тре́тїе й четве́ртое, о̂вонѧ́лъ самъ, о̂прави́лъ самъ, о̂ванѧ́лъ ве́хъ като преше́дшее й давнопреше́дшее.

Бѹдѹщее первое.

ед.	ще ва́нѧмъ,	ще о̂пра́вѧмъ,
	ще ва́нѧшъ,	ще о̂пра́вѧшъ,
	ще ва́нѧ.	ще о̂пра́вѧ.

мн	ще вáнѧме,	ще ôпрáвѧме,
	ще вáнѧте,	ще ôпрáвѧте,
	ще вáнѧтъ.	ще ôпрáвѧтъ.

Бȣдȣщее второе.

ед.	ще ôвáнѧмъ,	ще ôпрáвимъ,
	ще ôвáнѧшъ,	ще ôпрáвишъ,
	ще ôвáнѧ.	ще ôпрáви.
мн.	ще ôвáнѧме,	ще ôпрáвиме,
	ще ôвáнѧте,	ще ôпрáвите,
	ще ôвáнѧтъ.	ще âпрáватъ.

Бȣдȣщее третïе.

ед.	ванѧ̀ щемъ,	ôправѧ̀ щемъ,
	ванѧ̀ щешъ,	ôправѧ̀ щешъ,
	ванѧ̀ ще.	ôправѧ̀ ще.
мн.	ванѧ̀ щеме,	ôправѧ̀ щеме,
	ванѧ̀ щете,	ôправѧ̀ щете,
	ванѧ̀ щатъ.	ôправѧ̀ щатъ.

Бȣдȣщее четвертое.

ед.	ôванѧ̀ щемъ,	ôправù щемъ,
	ôванѧ̀ щешъ,	ôправù щешъ,
	ôванѧ̀ ще.	ôправù ще.
мн.	ôванѧ̀ щеме,	ôправù щеме,
	ôванѧ̀ щете,	ôправù щете,
	ôванѧ̀ щатъ.	ôправù щатъ.

За бꙋ́дꙋщее пѧ́тое и҆ шесто́е банѧ́лъ бы́хъ, о̂правѧ́лъ бы́хъ, о̂банѧ́лъ бы́хъ, о̂прави́лъ бы́хъ, зрѝ примѣча́нїе 35.

Наклоненїе повелителное.

Време настоѧщее.

ед.	ба́нѧй, да ба́нѧ.	о̂пра́вай, да о̂пра́ва.
мн.	ба́нѧйте, да ба́нѧтъ.	о̂пра́вайте, да о̂пра́ватъ.

Непредѣлное.

ед.	о̂ба́нѧй, да о̂ба́нѧ.	о̂правѝ, да о̂пра́ви.
мн.	о̂ба́нѧйте, да о̂ба́нѧтъ.	о̂праве́те, да о̂пра́ватъ.

Наклоненїе желателное и҆ подчинителное.

И҆збѣ́сѧ въ пе́рвото сопрѧже́нїе, та́кожде и҆ страда́телный зало́гъ.

Време непредѣлное.

ед.	данò о̂ба́нѧхъ, данò о̂ба́нѧше тѝ, данò о̂ба́нѧше о҆́нъ нà, нò.	данò о̂пра́вехъ, данò о̂пра́веше ты, данò о̂пра́веше о҆́нъ, нà, нò.

мн.	дано̀ о̂ва́нахме,	дано̀ о̂пра́вехме,
	дано̀ о̂ва́нахте,	дано̀ о̂пра́вехте,
	дано̀ о̂ва́наха.	дано̀ о̂пра́веха.

Та́ко и̂ въ подчини́телното а̂ко о̂ва́нахъ, а̂ко о̂пра́вехъ.

„Така̀ се начерта́ватъ тарка́ламъ, фа́рламъ, о̂ста́вамъ, забра́вамъ, препра́вамъ, разва́ламъ, лю́лаалъ, ва́ламъ, о̂вика́ламъ, завика́ламъ, и̂ страда́телни те и̂ возвра́тни те, ва́намсе, тарка́ламсе, фа́рламсе, лю́ламсе, ва́ламсе, кла́намсе, и̂ дру́ги таки́ва.

Назначенїе I. За непра́виланы те глаго́лы.

„Непра́вилни глаго́ли почтѝ несу́ществуватъ въ Бо́лгарскїатъ ꙗ̂зы́къ (какко́то щосе доказа̀ простра́нно на стран. 124. и̂ въ примѣча́нїе 28.) защо́то о̂нї́а щоса̀ непра́вилни въ Славе́нскїатъ, като вѣ́мь, да́ю, ꙗ̂́мь, хощу̀, сѣжу̀, сто́ю, и̂ду̀, хожду̀, е̂́маю (и̂лѝ и̂ма́ю) граду̀, рѣ́хъ, и̂ дру́ги не́кои, по Бо́лгарски разли́чно сѧ произно́сатъ о̂тъ Славе́нски те защо́то за вѣ́мь, оу̂потребла́вase зна́мъ (и̂лѝ зна́емъ) за да́ю, да́вамъ, ꙗ̂́мъ, па́ки ꙗ̂́мъ (и̂лѝ ꙗ̂де́мъ) хощу̀ ще́мъ, сѣжу̀ сѣди́мъ, сто́ю стои́мъ, и̂ду̀ и̂́демъ, хожду̀ хо́димъ, е̂́м-

лю фашамъ, градѹ йдемъ (йли дохождамъ) а рѣхъ рекохъ, не е ѹпотребително й въ Болгарскіатъ въ настоѧщее времѧ. Кой то сички те, каквото що се види отъ окончаніѧ та ймъ превъзратсе въ правилны, й относатсе секой въ подобающее свое сопряженіе, йземлютсѧ токмо ямъ, щото въ повелително то наклоненіе во второ то лицѐ страда неправилность, каквото й Славенскію, защото не говориме йди, споретъ примѣратъ на-сопряженіе то мѹ, но яждь (йли яшъ по просто) й виждь (йли вишъ по просто) отъ видимъ. Й дръжъ, отъ держимъ, негли й дрѹги.

Назначеніе 2. За безличны те глаголы.

„Безлични глаголи се наричатъ оніѧ, що то нематъ перво й второ лицѐ но токмо въ трето то се начертаватъ, като н. п. подобаетъ (кое то се ѹпотреблява попросто подобае) приличествѹетъ прилича, требѹва, може, дождитъ (вали дождь, йли капе дождь, йли йде дождь) снѣжитъ (вали снѣгъ, йли капе снѣгъ) гремитъ гърми, довлѣетъ стига, доста, боли, мрѫкнѹва йли мрѫкнѹвасе. Й страдателни, светкасе, слѹчавасе, дѹмасе, говорисе, заоблачисе й дрѹги такива. Кой

то се начертáватъ въ сичките временà тóкмо въ третото лицè каквóто и личните, н. п. настоащее гърмù, преходáщее гърмè ще, прешéдшее гърмéло е, давнопрешед. гърмéло бéше, непредѣлное пéрвое гърмè, непредѣл. вторóе грамнà, (или погърмè) непредѣл. трéтїе грамнáло е, непред. четвéртое грамнáло бéше, бꙋдꙋщее пéрвое ще гърмù, бꙋдꙋщее вторóе ще грамне (или ще погърмù) бꙋдꙋщее трéтїе гърмè ще, бꙋдꙋщ. четвер. грамнà ще, бꙋдꙋщ. пáтое гърмéло бы, бꙋдꙋщ. шестóе грамнáло бы. (Тóй глагóлъ гърмù оупотреблáвасе нéкогашъ и за личенъ, като щосà слѣдꙋющите примѣри, да ме грамнешъ (или да ма грамнешъ ты мéне) и, грамнасе пꙋшка, вмѣсто пꙋкнà пꙋшка, и грамнáхъ, сир. фърлúхъ пꙋшка, и, гърмáтъ, вмѣ. фърлатъ (пꙋкатъ пꙋшки, и дрꙋги такúва) сúчките безлúчни глагóли не сà оупотребúтелни въ сúчките временà, като н. п. подобáе, коèто е оупотребúтелно тóкмо въ настоащее врéма оу Болгарете, а въ дрꙋгите временà отъ трéбꙋва, трéбꙋваше, требꙋвáло е, ще трéбꙋва, и проч. заима. Такúва са и слѣдꙋющите страдáтелни, коùто се произнóсатъ всегдà неразд ѣлно съ дáтелныатъ падéжь. Дрéмемисе, ядéмисе, пїéмисе, спáвамисе, (или

спи́мисе) блю́вамисе, га́димисе, и̂ съ части́ца та не, не хо́димисе, не седи́мисе, не рабо́тимисе не ду́мамисе, и̂ дру́ги таки́ва.

Глава пѧтаѧ.

За наре́чїето.

Наре́чїето е̑ часть сло́ва нескланѧ́ема, и̂ споретъ разли́чїето на-о̂ні́ѧ о̂бстоѧ́телства, кои́то и̂зобража́ватъ наре́чїѧта, полу́чуватъ и̂ о̂нѝ различно наименова́нїе. И̂ зна́чатъ,

1. Вре́ме. Дне́сь, ны́нѣ, сега̀, о̂де́ве, о̂то́чки, то́чка, дру́ги пу́ть, па́ки (па́къ, па̀) веке, вечъ, вече, всегда̀, се́когажь, оу̑тре, въ дру́гидень, вче́ра, за́вчера, ча́съ по́часъ, завча́съ, то́ѧчасъ, а̑вїе, и̂зведна́шъ, кѫ́сно, доцна̀, ра́но, ско́ро, вѫ́рже, чѫврѫ́сто, кога̀, кога́то, дре́вле (оу̑ ста́ро вре́ме) додѐ, доклѐ, не́когашъ, ни́когашъ, тога̀, тогда̀, тога́ва, тоги́ва, тога́съ, по́слѣ, подиръ, се́тне, на́поконъ, ла́ни, по́лани, до годи́на, ле́тоска, е̑сене́ска, проле́тоска, зимо́ска, дове́чера, о̂да́вна, о̂тко́лѣ, и̂спѫ́рво, су́тра, пре́жде, напредѝ, ве́черъ, за́ранъ, денѧ̀, де́нѧмъ, нощѧ̀, но́щѧмъ, сно́щи, ноще́ска, (и̂лѝ ноще́съ) поле́ка, бѫ́рзо, забавно, внеза́пу, напра́сно, рѣ́дко, че́сто и̂ дру́ги.

2. Мѣ́сто, гдѣ̀, (дѐ, де́ка) ту́ка, ту́ва, та́мо, вну́трь (вне́тре и̂лѝ вѫ́тре) во́нъ (вѫ́нъ

йли вонка) горе, долꙋ, близꙋ, далече (далеко) ѿтреща, ѿдонатъ, ѿдокатъ (йли ѿтсѫтъ ѿдкѫтъ) ѿтзадъ, ѿтпредъ, задъ, предъ, назатъ, напредъ, надесно, налево, дето, декато, ѿтъ секаде, камо (като камого) камъ (като камъ да видимъ) секаде, никаде (нійде) некаде, нейде, нохнамъ, нохвамъ (йли) на тамъ на самъ) дома, (йли оу дома) ѻколо, наоколо, ѿколобрѫсъ, междꙋ, помеждꙋ, посредъ, насредъ, й дрꙋги.

3. Качество. Какво, какъ, каквото, тако (така йли тѫй) ѿнака, йначе (йнакъ, дрꙋго ѫче) добре, зле, разꙋмно, паметно, полезно, тайно, ꙗвно, (на ꙗвѣ) напрасно, право, криво, кєꙋе, тщетно, тꙋне, трꙋдно, лесно, мꙋчно, благо, горко, сладко, страшно, весело, радостно, наполꙋ, добоано, мирно, тихо, ѻпако, наопако, оустремително, напрасно, сꙋрово, нечаянно, дрꙋжески, мꙋжески (мѫшки) детински, женски, наꙋстъ, (наꙋсъ) йзъ оустъ, седешкомъ, тѫрчешкомъ, лежешкомъ, ходешкомъ, мижешкомъ, мѫлчешкомъ. (*)

---

*) Назначи во ѻбще, защо ѿтъ сички те почти прилагателни имена происходи нарѣчіе качества, кое то согласꙋва со средніатъ родъ, н. п. ѿтъ злый-зло, йли зле, ѿтъ тихій-тихо, й проч.

4. Количество, (ѡпредѣлѐнно). Єднáшъ, двáшъ, трѝшъ, четы́ришъ, или єди́нъ пꙋ́тъ, двà пꙋ́ти, три пꙋ́ти, пе́ть пꙋ́ти, и до стò, двѣсте пꙋ́ти, хїлѧ́да пꙋ́ти, и проч. (Неопредѣлѐнно), мнóго пꙋ́ти, нѣколко, мнóго, мáло (мáлко) тóлко, кóлко, пóлно, прáзно, добóлно, многокрáтно, єднокрáтно, сꙋгꙋбо, двóйно, трóйно, (дóста, и сти́га, вмѣ. добóлно) єще (ѻще) и дрꙋги.

5. Порѧ́докъ. Найнапрешъ, пе́рво, (пѫрво) пе́рво и пе́рво, оу̑парвóй, потóмъ, пáки (пáкъ) ѻще, нарѣ́дъ, прóчее, найпослѣ, слѣдователно.

6. Собрáнїе. Вкꙋпѣ, зáедно, нáедно, вéдно, на кꙋ́пъ, всенарóдно, ѡбщенарóдно, вседомóвно, совокꙋ́пно, собóрно, во ѻбще, ѻбщо, громáдно (стадови́дно, гроздови́дно).

7. Повелѣ́нїе. Єла, єлáте.

8. Изѧ́тїе. Кромѣ, ѡсве́нь, тóкмо, рáзвѣ, вéзъ.

9. Оу̑подобле́нїе. Ꙗко, ꙗкоже, (каквóто) тáко, тáкожде, като, подóбно, тóчно, исто, непремѣ́нно.

10. Измене́нїе. То єсть, си́рѣчь, като, на примѣ́ръ.

11. Ѧзы́чески. Єллински, Гре́чески, Оу̑рски, Ри́мски, Латїнски, Єврейски, Славе́нски,

Нѣ́мски, Ἰталїа́нски, Тꙋ́рски, Бо́лгарски, Влашки, Ѧрме́нски.

12. Оўвѣре́нїе. Воистиннꙋ, ѝстинно, наѝстина, ѿтъ-ѝстина, за пра́вда, поистинѣ, пра́во, ѐй, ѐй бо́гꙋ, та́ко.

13. Ѿрица́нїе. Не, ни, нито, нето, нити, ѿню́дъ, ни ма́ло, ни́какъ.

14. Запреще́нїе. Не, ни, нико́коже, (по Тꙋ́рски сакъ́нъ) не де́й, (не дѣ́й) не мо́й, не дерза́й.

15. Напрѧже́нїе. Ѕѣло̀, весма̀, мно́го, ѧ́ко, чрезвыча́йно, си́лно, сте́гнато, цврѫсто.

16. Ѡслабле́нїе. Ѥдва̀ (ѥдва́мъ) ѐле.

17. Разсꙋжде́нїе. Не́жели, по̀, на́й, по́много, на́ймного, по́силно.

18. Сомнѣнїе. Почтѝ, токо речѝ, о̀коло, до, не́гли (бе́лкимъ) мо́же бы́ти, боже́мъ (гїобѐ).

19. Вопроси́телни. Защо̀; гдѣ̀; де; де́ка; ѿтъ де́ка; кѫдѐ; на кѫдѐ; кога̀; какво̀; докога̀; така̀ ли.

20. Ра́зность и̂ли раздѣле́нїе. Осо́бно, на ѥдинѣ̀, раздѣле́нно, (Тꙋ́рски, башка̀, по башка̀, набашка̀) и̂ проч.

Глава шестаѧ.

За предлóгатъ.

Предлóгъ є҆сть чáсть слóва нескланѧ́ема, и҆ полагáетсѧ прéдъ дрꙋ́ги те чáсти слóва раздѣ́лно или́ собокꙋ́пно.

Болгарскій ѧ҆зы́къ и҆ма тіѧ и҆сты те предлóзы, кой то и҆ма и҆ мáйката мꙋ Славéнскій, и҆ сꙋ́ть, слѣдꙋющи те двáдесѧть.

Оу̑, ѿъ, и҆зъ, во, со, на, надъ, ѡ̑, или́ ѡ̑б, по, подъ, предъ, при, до, ко, за, вос, нис, рас, пре, про (*)

Глава седмаѧ.

За союзатъ.

Союзъ є҆сть чáсть слóва нескланѧ́ема, коѧ то покáзꙋва взаи́мно соотвѣтствованіе на-по-

*) Во, оу҆потребла́васе и҆ въ, когáто се полáга предъ рѣ́чи кой то започи́натъ ѿъ соглáсна бꙋ́ква, н. п. въ цéрква, въ кѫщи. Тáкожде и҆ со-съ, съ тéбе съ мéне (а̑ нéкогашъ и҆ сосъ.) Тáкожде и҆ вос-воз. возблагодари́хъ, возрáдовахсѧ. И҆ ко-къ. къ бóгꙋ, и҆ нис-низ. низвергóхъ, низри́нꙋхъ, рас-раз. раздроби́хъ, разнéсохъ. Тꙋ́ка принадлежи́ и҆ код (ѿъ ко) кодъ мéне, кодъ нéго, кóй-то не є҆ рáвно оу҆потреби́теленъ сéкаде.

на́тїѧ та, и҆ ча́сти те на-перїо́датъ, и҆лѝ и҆ са́ми те перїо́ды соединѧ́ва.

Союзи те споретъ различно то свое̑ знаменова́нїе, разли́чни и҆ и҆менà са полꙋчи́ли. И҆ сꙋ́ть,

1. Сопрѧга́телни. И҆, та, же, а҆.

2. Раздѣли́телни. И҆лѝ, ли, нито, нето.

3. Сослага́телни, и҆лѝ подчини́телни. (Ко́и то не́кои грамматїкописа́тели оу҆сло́вни нари́чатъ) а҆́ще, а҆́ко, а҆́ко ли, а҆́ко бы, не бы, да, да бы.

4. Противи́телни. Но, поне (тꙋ́рски баремъ) а҆́ко и҆, (мака́ръ греч.) о҆ба́че.

5. Винослóвни. Бо, и҆́бо (защò, защо́то) ради, заради, поне́же, оу҆́бо, защо́то.

6. Недоꙋмѣ́телни. Е҆дà, е҆да́ли, дали̇̀, и҆лѝ, (и҆ тꙋ́рски а҆́джебъ.)

7. Заключи́телни (συμπερασματικοὶ) оу҆́бо, про́чее.

Предло́зи, воз, низ, раз, пре, про. Оу҆потребла́ватсе то́кмо сло́жно, сир. совокꙋ́пно съ рѣчи́ те, а҆ раздѣлно никогдà. Добрò бы былò, а҆́ко бы-се сочисли́ло и҆ нарѣ́чїе то, безъ, съ предло́зи те, защо́то по ни́що не разли́чествꙋе ѿтъ ни́хъ, но грамматїкописа́тели те не знамъ за коѧ̀ причи́на го и҆сключа́ватъ ѿтъ ни́хъ. Та́кожде и҆ чрезъ (презъ.)

Глава ѻ҆смаѧ.

За междомѣ́тїе то.

Междомѣ́тїе то є҆ ча́сть сло́ва нескланѧ́ема, и҆ и҆зобража́ва разли́чны стра́сти человѣ́чески въ глаго́ланїе то. Междомѣ́тїѧ та се раздѣлѧ́ватъ на разли́чни, и҆ сꙋ́тъ слѣ́дꙋющи те, кои то зна́чатъ.

1. Оу҆каза́нїе. Сѐ, є҆́то, (є҆тѐ) тѐ, нà, ви́ждь.

2. Оу҆дивлє́нїе. ѿ! ѿле! ле́ле, ле́ле бо́же!

3. Похвалꙋ. Бла́гоже, бла́гоже, (по Тꙋрски ма́шалла, а҆́ферим) бра́во.

4. Поноше́нїе. Оу҆à, оу҆хъ, а҆л.

5. Печа́ль. Ѧ҆́хъ, а҆́хъ! ѻ҆́хъ! ѻ҆́оо! оу҆вы! го́ре! ле́ле! ѻ҆хъ, бо́же ми́ли! ма́йчице ми́ла!

6. Понꙋжде́нїе. Хà, хà, дѐ, дѐ, де.

7. Клѧтвꙋ. Тако ми здра́вїе, тако ми бо́га, тако ми вѣ́ра, є҆́й бо́гꙋ.

8. Зва́нїе. Ѡ҆, хей, э҆й, э҆эй.

9. Жела́нїе. Данò, є҆гà, давы, да бы да́лъ бо́гъ!

10. Молча́нїе. Сѫ́тъ, сѫѫ́тъ, (междомѣ́тїто на-молча́нїе то не мо́же да се ѻ҆пи́ше, защò то́кмо сѫ́ка, и҆ за тò тре́бꙋва да го чꙋе не́кой ѻ҆тъ жи́въ гла́съ, въ Славе́нск. грамм. стой, цы́тъ, и҆ цсс.)

11. Оу҆блаже́нїе. Блазе́си те́бе, блазѐ ти.

12. Оудоволствїе. Охохо̀!

13. Сожалѣнїе. (по Тѹрски, ꙗзѫкъ) по Рѹски жа́лько.

14. Внеза́пность. Ва.

15. Смѣхъ. Ха, ха, ха.

ЧАСТЬ ВТОРАѦ.

За кра́тки те пра́вилца на-правописа́нїе то, де́ка се напи́сѹватъ голе́ми бѹ́квы.

1. Въ се́кое нача́ло. Н. п. Нача́ло премѹ́дрости є҆́сть стра́хъ Госпо́день. Въ нача́лѣ сотворѝ Бо́гъ не́бо и҆ зе́млю.

2. И҆ въ се́кой сті́хъ, що започи́на по то́чка. Товà що тѝ є҆ Бо́гъ далъ съ не́го се наслажда́вай. О҆тъ товà що го не́машъ ра́до се лиша́вай.

3. Въ со́бствении те и҆менà на человѣцы те, градове́ те, мѣстà та, земли́ те, рѣкѝ те, горы́ те, и҆ дрѹги. Н. п. Пе́тръ вели́кїй, А҆лекса́ндръ Македо́нскїй, Є҆катері́на А҆ле́ксїевна, Клеопа́тра. Вїе́нна, Петрбѹргъ, Мо́ска. Ко́сово по́ле, Россі́ѧ, Герма́нїѧ, А҆фрика, А҆ме́рика. Їорда́нъ, Дѹнавъ, Ма́рица, И҆скръ, Стрѹма. Балті́йское мо́ре.

4. Въ имената що значатъ нѣкое достоинство. Н. п. Царь, Воевода, Архїепископъ, Князь, Прингипсъ.

5. Въ имената що то значатъ некоя наука. Грамматїка, фїлософїя, Богословїя, Географїя.

6. Въ прилагателни те имена, що то се производатъ отъ собственни те, или отъ онія що значатъ достоинство. Вїенскїй, Баварїйскїй Ѳеѳонъ, Россїйское воинство. Александровъ сынъ, Архїепїскопскїй санъ. И въ други некои случаи, кой то се научуватъ отъ навыкновенїе. За други те буквы.

„И-се написува секаде отъ крайатъ на-рѣчи те предъ согласна букка, а въ средъ, секогашъ между двѣ согласны, и на край, декато не се пише ы. Н. п. йграмъ, игла, єдинъ, творити, вихъ, женски, мяшки. Извваждат-се некои рѣчи що се пишатъ или съ ї, за разлїчїе рѣчи отъ рѣчи. Н. п. миръ и мїръ. Вїно и выну. Или чужестранны, їдолъ, їрмосъ, їндїктъ, їкосъ, вїсокосъ, Нїлъ, лїтургїа, и други такива. И сосъ ѵ, мѵро, крѵсталлъ, ѵпостась, и други. И въ предлогатъ при, претварасе въ ї, кога то стой предъ некои самогласны буквы. Като н. п. прїемлю, прїидите, прїобрѣтохъ, прїяхъ, и проч.

„ї-се написꙋва всекога предъ слѣдꙋющы те самогласны а, е, и, о, ꙋ, ѫ, и отъ край, и въ рѣчь та̀ дѣкато ы не сѐ пише. Н. п. Їаковъ, Географїа. Їерꙋсалимъ, знаменїе. Їисꙋсъ, тїи. Їорданъ, сладкїо. Їꙋда, змїѫ. И въ нѣкои чꙋжестранны рѣчи като що са по́горни те лїтꙋргїа, їкосъ, и дрꙋги.

„ы-се пише въ сички те винителны падежи на мꙋжескїа родъ на-второ то склоненїе. (Освень ако бы се окончавалъ некой винителенъ падежь съ г, к, х. Защото по тїѫ бꙋквы никогашъ не сѐ написꙋва ы. И ако бы винители те происходили отъ именителны що имать окончанїе на ь, като н. п. оучители, кнѧзи, падежи, пастыри, и дрꙋги такива.) Также и въ сички те множественны падежи на женскїа родъ на-перво то склоненїе, кой то се окончаватъ со слѣдꙋющи те бꙋквы: на а въ единствен. число̀, б, в, д, з, л, м, н, п, р, с, т, ф, цы, ѳ. И въ сички те винителны токмо паки на женскїа родъ, кой то се окончаватъ на слѣдꙋющы те бꙋквы ж, ч, ш, щ. Н. п. мрежи именит. мрежы винит. лꙋчѝ именит. лꙋчы̀ винит. дꙋши именит. дꙋшы винит. пищи именит. пищи винит.

„По ц, всегда̀ се пише ы, н. п. человѣцы, рцы̀, тецыте, и проч.

„Вѫ сичкы те прилагателны имена вѫ именителныатѫ родит. дател. винит. и зват. безѫ оусѣчен. единств. и винителныатѫ множеств. н. п. свѧтый, старый, младый, и сѫ о, свѧтыо, старыо, младыо, свѧты те, стары те, и проч. (Освѣнь оныѧ щесѐ оканчаватѫ на гїй, жїй, кїй, чїй, шїй, щїй, хїй. За кой то зри на стран. 104. и вѫ примѣч. 8). Изваждатсе отѫ това правило слѣдующи те прилагателни, кой то се всегда пишатѫ сѫ їй, и вѫ никой падежь ни единственѫ ни множеств. прїиматѫ ы. ближнїй, братнїй, бѹїй, верхнїй, вечернїй, владычнїй, велїй, вчерашнїй, вышнїй, горнїй, довлїй, долнїй, домашнїй, братнїй, бѹїй, верхнїй, вечернїй, владычнїй, велїй, вчерашнїй, вышнїй, горнїй, довлїй, долнїй, домашнїй, дивїй, древнїй, днешнїй, еленїй, заднїй, здѣшнїй, исподнїй, (и преисподнїй) козїй, крайнїй, кравїй, ленїй, лисїй, матернїй, мнїй, нижнїй, нынѣшнїй, ослїй, песїй, прадѣднїй, прежнїй, послѣднїй, синїй, среднїй, сыновнїй, третїй, оутреннїй, чѹждїй. (Зри и за нихѫ на стран. 104.) Назначи же, защо тїѧ непраквиани прилагателни не сѫ сичкы те оупотребителни вѫ простыатѫ изыкѫ.

„Слѣдующи те коренны рѣчи всегда сѫ ы-се пишатѫ вѫ средни те слогове. Бы, быкѫ,

вылїе, быстрый (т. е. скорый, а не това що выкаме быстръ) выти, вы, выдра, выкамъ, выну (всегда) выма, высокїй, вылю, выѧ (шїѧ) владыка, грызу, дымъ, дынѧ, дыхаю, колыбель, корысть, корыто, копыто, крыю, лысый, мы, мысль, мыто, млынъ, мышъ, мышца, мыю, монастырь, нынѣ, пелынь, пастырь, плыскаю, плыти, прыщь, пузырь, пытаю, пыхаю, рыба, рыгаю, рыжїй, рыкъ, рысь, рыю, скрыпаю, слышу, стрый, стыдь, стыню, сытный, сынъ, сыпаю, сылаю (т. е. посылаю), сыръ, сырый, сытый, ты, тыква, тыкаю, тылъ, тысѧща, ѵвы, четыри, ѩзыкъ, ѧзыкъ, и сички те що происходатъ отъ нихъ.

„Въ имената на-женскїа родъ, що са на ына, като пустынѧ, рабынѧ, милостынѧ, ако предъ слогъ ынѧ, не предиде некоѧ буква що то не прїима ы, н. п. Кнѧгинѧ, Грекинѧ, Сербкинѧ, Монахинѧ, Влахинѧ и другы такива.

„Въ нарѣчїѧ та, единожды, двaжды, трижды, многажды, и проч. въ кои то просто то обыкновенїе изоставѧ ы-то говорѧ тако, еднаждъ, дваждъ, многаждъ, и проч. (или още попросто, еднашъ двашъ, многашъ, и проч.)

„А въ чужестра́нны те ре́чи се не пи́ше, н. п. Геогра́фїа, А́строно́мїа, Канцелла́рїа, и̂ проч. (*)

Примѣчанї́ата.

(1) родителный членъ (или падежь) въ мужески те имена̀ на а, то́кмо во оудушевле́нны те вещи е̂ употреби́теленъ, като н. п. на-а̂по́стола, на-человѣка, на-а̂ггела, на-по́па, на-во́ла, на-ко́на, τȣ̃ ἀποςόλȣ, τȣ̃ ἀνθρώπȣ, τȣ̃ ἀγγέλȣ, τȣ̃ παππᾶ, τȣ̃ βοὸς, τȣ̃ ἵππȣ. а̂ въ бездушны те ра́бенъ е̂ съ вини́телныатъ (съ тока̀ то́кмо разли́чїе, щото роди́телныо и̂ма части́ца та на) н. п. на-сто́латъ, на-ко́-

*) Назначи̂ о̂ба́че, защо̀ Ру́сси те и̂ Се́рби те въ гражда́нски те книги пи́шатъ геогра́фїа, а̂строно́мїа, та́ко и̂ въ о̂ныа чужестра́нны ре́чи що тре́бува да се пи́шатъ съ і, или сосъ ѵ, сосъ и пи́шатъ, като и̂долъ, фи́зика, криста́лъ, и̂ проч. А̂ то́кмо на-ы-то сохраня́ватъ хубаво правописа́нїе то. Мо́жеме и̂ мы̂ да подража́еме ни́хныатъ приме́ръ. „За о̂ксі́и те не мо́же да се о̂предѣлатъ гла́вни пра́вила, защо̀ не согласуватъ Болгаре те въ ни́хъ, но кога̀ се и̂зри́натъ всеконе́чно и̂ о̂тъ на́ши те Болгарски списа́нїа (каквото о̂тъ Ру́ски те и̂ о̂тъ Се́рбски те) тога́ва ще се подло́жатъ безъ погрѣшность подъ пра́вила.

латъ, на-вѹ́катъ, на-градѫ́тъ, а̀ нѐ на-сто́ла, на-ко́ла, на-вѹ́ка, на-градѫ̀, и̂ проч. кога́то ô ва́че тїѧ бездѹ́шни се пола́гатъ за́едно съ прилага́телни въ сло́во то, тога́ва не си претворѧ́ватъ чле́натъ а на атъ, като н. п. бога́тство то на-Ѥ̂ллинскїа ѧ̂зы́къ, величина́ та на-земныа ша́ръ, ô крѹжностьта̀ на-но́выа гра́дъ, а̀ нѐ на-Ѥ̂ллинскїатъ ѧ̂зы́къ, на-земны́атъ ша́ръ, на-но́выатъ градъ. Назначѝ ô ва́че и̂ това̀, защо̀ не́кои ô тъ ô нїѧ ô дѹшевле́нни и̂мена̀, що сѐ ô конча́ватъ на ь, и̂ кло́натсе по то́ѧ приме́ръ, роди́телныатъ чле́нъ а, променѧ́ватъ го на ѧ, като н. п. на-ко́нѧ, на-царѧ̀ на-оу҆чи́телѧ, на-мѹчи́телѧ, и̂ про́чаѧ. Тїѧ мо́жеха и̂ така̀ да се пи́шатъ, на-ко́ньа, на-царьа̀, на-оу҆чи́тельа, на-мѹчи́тельа, за да ô ста́не чле́но а, всегда̀ пра́виленъ, но поне́же това̀ написѹва́нїе весма̀ ѥ҆ гро́зно и̂ неприли́чно, а̀ и̂ оу҆ Славе́нско то въ таки́ва и̂мена̀ роди́телныо паде́жь стои̂ сосъ ѧ, като н. п. ô тъ ца́рь и̂менит. царѧ̀ род. конь конѧ̀, оу҆чи́тель оу҆чи́телѧ, мѹчи́тель мѹчи́телѧ. За то̀ и̂ мы̀ та́ко тре́вѹва да ги ô ста́виме и̂ пи́шеме.

(2) Ѿтъ си́чки те ô нїѧ и̂мена̀ що се кло́натъ по то́ѧ приме́ръ, почтѝ ни́кое дрѹ́го се не нахо́жда да и̂ма двѐ ô конча́нїѧ въ мно́жественно то число̀, като що ѥ҆ това̀, кра́йове и̂

кра́ища, и̂ затова̀ се заградѝ вто́ро то ô окончáніе съ вмѣстúтелнаѧ.

(3) Назначѝ защо̀ въ ô ні́ѧ и̂мена̀ на-же́нскі́а ро́дъ що сѐ ô окончáватъ на ь, и̂ склонѧ́ватсе на това̀ склоне́ніе, про́сто то ô обыкнове́ніе когáто ги произно́си сосъ чле́нъ, въ є̂ди́нственното число̀ всегда̀ сне́ма ô ксі́а та на кончáемыатъ сло́гъ (сир. на нáй крáйныатъ що є̏ ô тъ чле́натъ) н. п. рáдость радость та̀, кро́тость кротость та̀, ми́лость милость та̀, кро́вь кровь та̀, ő сь ô сь та̀, че́сть честь та̀, пѣ́сень пѣсень та̀, и̂ проч.

(4) Не́кои гово́ратъ, защо̀ въ това̀ склоне́ніе ті́ѧ две́ те та та що стоѧ́тъ є̂дно̀ по-дру̂го, произво́датъ голе́ма непрі̂ѧ́тность и̂ злоглáсіе въ произноше́ніе то и̂ въ слы́шаніе то, като н. п. поле́та та, теле́та та, ку̂чета та, ждребе́та та, (брата̀ та, оу̂стá та), и̂ проч. Но ні́е ви́диме защо̀ не то́кмо въ това̀ склоне́ніе се слу̂чáватъ двѐ та та въ мно́жест. число̀ є̂дно̀ по дру̂го, но и̂ въ є̂ди́нственно то то то като що са̀ слѣду̂ющи те, блáто то, злáто то, лѣ́то то, жи́то то, и̂ въ прилагáтелни те, камени́то то, ледови́то то, десе́то то, и̂ про́чаѧ. Тáкожде и̂ въ пе́рво то склоне́ніе въ є̂ди́нственно то число̀, та та, като що са̀ слѣду̂ющи те, петá та, лопáта та, высота̀ та, голота̀ та, рá-

вота та, клевета́ та, красота́ та, и̑ дру́ги мно́го. И̑ прилага́телни те десе́та та, ледови́тата, камени́та та, ꙗ̑дови́та та, и̑ дру́ги мно́го, кои̑ то то то, и̑ та та, ту́ка се непроизво́датъ о̑тъ склоне́нїе то, но е̑дно̀ то си е̑ е̑сте́ствено, а̑ дру́го то чле́нъ, какко́то и̑ въ пе́рво то е̑ по подража́нїю на-Славе́нско то, о̑слѧ̀ е̑динств. о̑слѧ́та множ. и̑ а̑ко бы прї́ѧло и̑ чле́нъ та, щѐше да ста́не тога́ва о̑слѧ́та та, по то́ѧ про́чее примѣ́ръ е̑ стана́ло пи́лета та, ку́чета та, теле́та та, и̑ проч. И̑ а̑ко бы производи́ли две́ те та та голе́мо злогла́сїе въ тї́ѧ и̑мена̀, ку́чета та, теле́та та, поле́та та, то́ бы подо́бнѣ производи́ли и̑ въ слѣ́дующи те, лопа́та та, клевета́ та, камени́та та, ꙗ̑дови́та та, и̑ въ тї́ѧ, зла́то то, бла́то то жи́то то, десе́то то, ꙗ̑дови́то то, кои̑ то о̑тню́дъ не мо́жеме да о̑твѣ́гнеме, защо̀ не сѫ̀ о̑тъ склоне́нїе то. Но какво̀ было̀ да было̀, въ това̀ злогла́сїе (а̑ко бы могаи̑ да го нарече́ме злогла́сїе) нико́й не е̑ вино́венъ, защо́то е̑ тако́ва сво́йство то на-ѧ̑зы́катъ ни. Но а̑ко бы въ Бо́лгарскїатъ ꙗ̑зы́къ производи́ли голе́мо злогла́сїе двѐ та та и̑ли̑ то то е̑дно̀ по дру́го, ко́лко бы по́много производи́ли въ Гре́ческїатъ като въ слѣ́дующи те рѣ́чи, ὡραιότατα, σοφώτατα, μεγαλώτατα, τιμιώτατα, τὰ τάγματα, τὸ τό-

ξου, τὸ τομάρι, и̂ дру́ги мно́го таквы́ѧ, ко́и-то не терпѝ ни наймало злогла́сїе; непроизво́дисе про́чее ни́кое злогла́сїе ѿтъ тїѧ та та ни то въ Гре́ческїатъ ни то въ Бо́лгарскїатъ, защо́то не е҆̈ нокоприкне́сено ни то въ е҆де́ныатъ ни то въ дру́гїатъ но ѿтъ са́мо то нача́ло на-ѧ҆зы́катъ та́ко е҆̈ ѡ҆станáло. А҆ наипа́че не́кои гово́ратъ, защо̀ ѿтъ два̀ подо́бни сло́гове що стоѧ́тъ непосре́дственно е҆ди́нъ по дру́ги, произво́дисе ѡ҆со́бна сла́дость въ слы́шанїе то и̂ произноше́нїе то, като що са̀ сле́дующи те Гре́чески рѣчи, *ἀλαλάζω, βάρβαρος, βόρβορος, κακὰ, κεκέτζι, λελέδι, μόμος, μίμησις, μπεμπέκι, παπαγάλος, πέπαικται, λέλεκται, κεκένωται,* и̂ проч. —

(5) Това̀ сокраще́нїе ѿтъ їе, на ѣ, въ глаго́лани те и̂мена̀, като ѿтъ ѧ҆де́нїе ѧ҆денѣ, и̂гра́нїе и̂гра́нѣ, стоѧ́нїе стоѧ́нѣ, и̂ проч. Защо̀ е҆̈ оу҆потреби́телно было̀ и̂ въ дре́вни те Болгари, какво́то и̂ въ сега́шно то вре́ме въ Болгарїа та, не́ма ни́кое сомнѣнїе въ това̀. И̂ за оу҆вѣре́нїе да приведе́ме не́колко примѣри ѿтъ І̂оа́нна Е҆ксарха Бо́лгарскаго. На стра́ница 19. редъ 27. та́ко пи́шетъ, съказанье яко есть богъ, и̂ проч. вмѣсто сказа́нїе. И̂ въ 28 ре́дъ, указанье яко единъ есть богъ, и̂ проч. вм. оу҆каза́нїе. И̂ на стран. 26. редъ 25. видѣнье,

слышанье. вм. видѣніе, слышаніе. Оубо сказанье, и оуказанье и видѣнье, и слышанье, не є ли исто то сосъ сказанѣ, и оуказанѣ, и видѣнѣ, и слышанѣ; кой то по прóсто произнóсиме, казꙋвáнѣ, видꙋвáнѣ слꙋшанѣ, и проч. За да отбѣгнеме отъ дóлго то и протяжéнно то произношéніе казꙋвáніе, видꙋвáніе, слꙋшаніе, и проч. Тамо же и братьа, вм. брáтіа. И на стран. 107. 108. 111. 121. да придетъ царствье твое, вм. цáрствіе. Въ искушенье, вм. во искꙋшéніе. Тáмо и братья, пáки, вм. брáтіа. и на стран. 29. редъ 3. въ пéрвомъ столпѣ. имѣнье свое. Тáмо же на редъ 6. абье, вм. áбіе. И на стран. 42. редъ 23. цѣжденьемъ, вм. цѣждéнѣмъ или цѣждéніемъ. И на стран. 44. редъ 6. тоже оубо-божьемъ повелѣньемъ, вм. бóжіемъ (бóжіимъ) повелѣніемъ. И на стран. 46. редъ 5. житье преходимъ. вм. житіе. И на стран. 130. рéдъ 5. имѣнье свое, вм. имѣніе. (не є ли товà исто то що говóриме по прóсто, имáнѣ, вм. имѣніе) и пóдолꙋ рéдъ 30. и 31. видѣнье, слышанье, разумѣнье. и дрꙋги мнóго такива тáмо. Тія сички те не покáзꙋватъ ли явно, защò товà окончáніе на іе, и въ стáро то врéме є было сокращáвано на ье (кое то є исто то ѣ) каквóто и на

сега́шно то; ѡ҆свѣнь предложе́нни те весма̀ достовѣ́рни примѣ́ри, да приведе́ме во оу҆вѣре́нїе и҆ ѿ сега́шни те Болгарски списа́тели є҆днаго̀, кой то є҆ҋ весма̀ ча́сто оу҆потреби́лъ това̀ сокраще́нїе. Въ Болгарска та а҆рїѳме́тїка, коѧ́ то є҆ҋ и҆зда́лъ Хрїса́нѳъ Па́вловичъ (сꙋ́щїй и҆зъ Дꙋпница македо́нска) оу҆чи́тель Сїщо́вскїй, въ Бѣлиградъ во 1833, на стран. 3. писꙋва тако, во изговаранѣ то, вм. во и҆зговара́нїе-то. И҆ на стран. 5. това измѣняванѣ, вм. и҆змѣнѧва́нїе. И҆ на стран. 7 изятїе или изваждане, вм. и҆зважда́нїе. И҆ на стран. 13 во умножаванѣ то, вм. во оу҆множава́нїе то. И҆ дрꙋги многочи́слении въ предрече́нна та а҆рїѳме́тїка. Ѿ и҆зложе́нни те про́чее доказа́телства, не мо́же ни́кой да противорѣ́чи, защо̀ това̀ сокраще́нїе въ глаго́лни те и҆мена̀ не є҆ҋ пра́вилно и҆ прїѧ́тно. Нѐ ѡ҆ба́че въ си́чки те що ѡ҆конча́ватъ на їе, защо̀ не мо́жеме пра́вилно да сокра́тиме зна́менїе на зна́менѣ, нитò ца́рствїе на ца́рствѣ, нитò житїѐ на житѐ, но стоѧ́нїе на стоѧ́нѣ, сѣ́дѣнїе на седе́нѣ, весма̀ добрѐ и҆ пра́вилно сокраща́ваме. Ѧ҆́ко и҆ да гле́даме защо̀ въ ста́ро то вре́ме и҆ въ ца́рствїе, и҆ въ житїѐ, и҆ въ а҆ҋвїе са ги сокращава́ли.

(6) Въ прилага́телни те и҆мена̀ на-мꙋ́жескїа ро́дъ, поне́же не́кои произно́сатъ чле́натъ на

о, като свѧтыо, Бо́лгарскїо, а̑ дру́ги на ѧ, като свѧтыѧ, Бо́лгарскїѧ (то е̑сть свѧтыа, Бо́лгарскїа) като що се доказа̀ простра́нно на стра́ница 43. въ предисло́вїе то, за то̀ ми се мнѝ, защо̀ а̑ко быхме о̑ставили въ ни́хъ и̑ о-то и̑ а-то, и̑ оу̑потреблѧва́ли быхме чи́сти-те Славе́нски сосъ чи́стыатъ Славе́нски чле́нъ, като н. п. свѧты́й, Бо́лгарскїй, а̑ про́сти те то́кмо що не са̀ оу̑потреби́телни въ Славе́нскїатъ ѩзы́къ сосъ е̑ди́нъ о̑тъ предрече́нны те члено́ве, като н. п. го́лыо и̑ли́ го́лыа, голе́мыо и̑ли́ голе́мыа, по́добро бы было̀.

(7) Мно́гїй, и̑ въ три́ те ро́ды, и̑ въ две́ те числа̀ е̑ нескланѧ́емо. Н. п. мно́го до́ждь, мно́го вода̀, мно́го вїно̀. Мно́го челове́цы, мно́го жены̀, мно́го дѣца̀, вмѣсто рещѝ, мно́гъ до́ждь, мно́га вода̀, мно́го вїно̀, мно́зи челове́цы, мно́ги жены̀, мно́га древеса̀. А̑ кога́ то се пола́га за́едно сосъ дру́ги прилага́телны и̑мена̀ и̑ли́ наре́чїѧ, тога́ва е̑ наре́чїе, кое́ то зна́чи напрѧже́нїе, н. п. мно́го высо́къ, мно́го дѫбо́къ, мно́го дебе́лъ. И съ наре́чїѧ, мно́го высо́ко, мно́го дѫбо́ко, мно́го стра́вно, мно́го серди́то, вм. высо́къ зѣло̀, глубо́къ зѣло̀, зѣло̀ стра́шенъ, и̑ проч.

(8) Назначѝ защо̀ си́чки те прилага́телни и̑мена̀ що се о̑канча́ватъ на гїй, жїй, кїй, чїй,

мі́й, щі́й, хі́й всегда̀ тре́бꙋва да се писꙋватъ сосъ ї, като н. п. благі́й, бо́жїй, кро́ткїй, ѿвчїй, ло́шїй, ни́щїй, глꙋхі́й, и҆ли̇̀ сосъ про́стите члѣ́нове, благїо, бо́жїо, кро́ткїо, ѿвчїо, ло́шїо, ни́щїо, глꙋхї́о, и҆ проч. А҆ дрꙋги те си́чки те се пи́шатъ сосъ ы предъ члѣно, какво́то и҆ Славе́нски те, н. п. млады́й, досто́йный, слѣпый, ста́рый, свѧты́й, и҆ли̇̀ мла́дыѧ, досто́йныѧ, слѣпыѧ, ста́рыѧ, и҆ проч. Ѻсвень непра́вилни те що сѐ назначи́ха въ ча́сть втор. въ правописа́нїе то на стран. 161. и҆ зрѝ та́мо, и҆ на стран. 104.

(9) Тї́ѧ двѐ те части́цы, по и҆ най, въ сравни́телни те и҆ превосходи́телни те и҆мена̀, тре́бꙋва да прїи́матъ оу҆даре́нїѧ, сир. надъ по̀ да се тꙋ́ра варі́а, а҆ надъ на́й ѻ҆ксі́а, като н. п. по̀ высо́къ, на́й высо́ка, защо́то се така̀ и҆ слꙋ́шатъ въ произноше́нїе то.

(10) Рꙋ́сси те ѿтъ Гео́ргїевичъ, Васі́лїевичъ, І҆оа́нновичъ, Ѳео́доровичъ, Па́вловичъ, и҆ дрꙋги таки́ва, начерта́ватъ же́нски те на вна, Гео́ргїевна, Васі́лїевна, І҆оа́нновна, Ѳео́доровна, Па́вловна, то̀ е҆́сть дще́рь Па́влова, Гео́ргїева и҆ проч. А҆ нѐ жена̀, какво́то и҆ Па́вловичъ значи сы́нъ Па́вловъ. А҆ оу҆ на́съ вмѣ́сто ни́хъ оу҆потреби́телни са Гео́ргїева, Васі́лїева, Па́влова, и҆ проч.

(11) Прилагáтелни те ймена́ щото се не производáтъ отъ дрУги сУществи́телни, значáтъ йлй кáчество йлй коли́чество. Като н. п. чéрный, бѣ́лый, жéлтый, мУдрый, свя́тый, благíй, ни́зскїй, высóкїй, злы́й, крóткїй, вели́кїй, мáлїй, мнóгїй, коли́кїй, (коѐ то се говóри по прóсто кóлкавъ, йлй нескланя́емо кóлко) толи́кїй, (тóлкавъ йлй тóлко), й дрУги таки́ва. А̓ кой то се производáтъ отъ сУществи́телни те, йлй отъ нарѣ́чїя, значáтъ йлй веществò, йлй стяжáнїе, йлй врéмя, йлй мѣ́сто. н. п. отъ дрéво древя́нный (крéстъ) отъ кáмень кáменный (мóстъ) отъ злáто злáтый (пéрстень) отъ сребрò срéбряный (сосУдъ) мѣ́дь мѣ́дяный, óлово оловя́нный, глйни глиня́ный, пéрсть пéрстный, тéрнїе тернóвный (вѣнéцъ) й дрУги таки́ва. Тїя обáче йсти те когáто значáтъ й стяжáнїе, нéкои се йзмѣня́ватъ, а нéкои остáнУватъ сосъ тóя йстый глáсъ. Като н. п. когáто говóриме древя́нный крéстъ, сосъ товà прилагáтелно, древя́нный, йзявля́ваме отъ каквò е̏ веществò напрáвенъ крéсто, сир. защò е̏ отъ дрéво. А̓ когáто йскаме да йзяви́ме ли́ствїе то на-дрéво то, тогáва не мóжеме веке да речéме древя́нный ли́стъ, йлй древя́нное ли́ствїе (дя́рвени листà) но говóриме, древéсный ли́стъ, й

тогà ѝзжблàжваме прóсто лѝствїе то на-джрвò то, â нè защò са напрàвени лѝствїе то ôтъ джрво, коѐ то прилагàтелно се нарѝча притяжàтелно. Тàко ѝ земленный ѝ земный, â кàменный мóстъ говóриме, ѝ кàменнаѧ твéрдость неизмѣ́нно, ôтъ кои то пéрво то ѝзжблàва веществò, â второ то стяжáнїе. Такѝва са ѝ ôнїѧ що ѝзжблàватъ тóкмо стяжàнїе, кои то се произвóдатъ ôтъ всѧ́кое почтѝ сѹществѝтелно, н. п. ôтъ нéбо небéсный, земла̀ земный, (а земленный значи веществò) вóздѹхъ воздѹшный, сóлнце сóлнечный, лѹна̀ лѹнный, ôблакъ ôблачный, востóкъ востóчный, зàпадъ зàпадный, глава̀ главный, рѹка̀ рѹчный, нога̀ ножный, оуъмъ оумный, тѣ́ло тѣлéсный, ôко ôчный, вода̀ водный, птѝца птѝчїй, пéсъ пéсїй, живóтъ живóтный, жѝзнь жѝзненный, пѣ́снь пѣ́сненный, пѹстыня пѹстынный, цéрковь церкóвный, кнѝга кнѝжный, ѝ дрѹги такѝва многочѝслении. Тàко ѝ ôтъ нарѣ́чїѧ та, ôтъ вчера̀ вчерàшнїй, днéсь днéшнїй, оутрѣ̀ оутрешнїй (â ôтъ оутро оутреннїй) нощéсь нощéшнїй, гдѣ̀ гдѣ́шенъ (ѝлѝ дéкашенъ) тѹ́ка тѹ́кашенъ, тàмо тàмошнїй, гóре гóрнїй, долѹ̀ дóлный, близѹ̀ блѝжнїй, предъ прéднїй, задъ зàднїй, прéжде прéжнїй, ѝ дрѹги такѝва.

Тáко и҆ на скїй що се ѡ҆кончáватъ, свѧти́тель свѧти́телскїй, му́ченикъ му́ченическїй, оу҆чи́тель оу҆чи́телскїй, Є҆ѵрóпа Є҆ѵрóпскїй, и҆лѝ Є҆ѵропéйскїй, Ѧ҆сі́а Ѧ҆сі́йскїй, Кнѧ́зь, Кнѧ́жескїй, Цáрь цáрскїй, ѡ҆вчáрь ѡ҆вчáрскїй, ю҆́ноша ю҆́ношескїй, дѣтà дѣ́тскїй, Мóска Москóвскїй, Болгарскїй, Грéческїй, и҆ дрꙋ́ги многочи́слении.

(12.) Мꙋ́жескїй рóдъ се прои́знóси многови́дно, н. п. двà двáма, двами́на, двойца. И҆ прїйма члéнатъ на-жéнскїа рóдъ.

(13.) Три, въ мꙋ́жескїатъ рóдъ се произнóси многообрáзно, каквóто и҆ двà, н. п. трѝ, три́ма, трими́на, трóйца, тáко и҆ четы́рма, четырими́на, червóрица, а҆ петь, тóкмо пети́на, шести́на, седми́на, ѡ҆сми́на, девети́на. А҆ десети́на человѣ́цы, оу҆потреби́телно є҆ за дрꙋ́гъ рáзꙋмъ, а҆ нѐ за дéсетъ человѣ́цы, като що вы́каме шести́на и҆ седми́на человѣ́цы, и҆ проч. си́чки те тїѧ прїйматъ члéнатъ на-жéнскїа рóдъ по подражáнїю на-сꙋ́ществи́телни те и҆менà, като воевóда та, водà та и҆ проч.

(14.) Нéкои притꙋ́ратъ и҆ є҆днò зе при ѧ҆, и҆ говóратъ ѧ҆зе, тáко и҆ а҆зе, а҆ дрꙋ́ги и҆ ѡ҆ще є҆днò ка-ѧ҆зека-а҆зека, а҆ дрꙋ́ги и҆ ѡ҆ще є҆днò на-ѧ҆зекана-а҆зекана, а҆ дрꙋ́ги и҆ ѡ҆ще є҆днò к, и҆лѝ

ка-ѫзеканакъ, или ѫзеканака. И воистиннꙋ достойно е оудивленїѧ, какво са се накачили толкова притꙋрки при едно ѫ, (или ѫзъ)-зе-ка-на-ка. Кой то нематъ никое начало, нито сложенїе съ некои рѣчи въ Славенскїатъ ѧзыкъ. Но колко да бы былй такива притꙋрки, въ склоненїе то сички те се оставатъ нескланѧемы и неизмѣнѧемы. Подобре бы обаче было да не бы се ни споменали некогашъ, а нѣ и да се склонѧватъ такива непотребности.

(15.) Тїѧ родителни падежи на-мене, на-тебе, на-себе, и множественно, на-насъ, на-васъ, на-себе, оупотребителни са токмо кога то се сопрѧгаватъ съ прилагателни те имена, н. п. дѣла та на-мене окаѧннаго обличаватъ ме. Сынъ веше на-тебе недостойнаго, помышлѧваше дѣла та на-себе недостойнаго. Тако и въ множественно то число. Но ако въ такива слꙋчаи не са оупотребителни, или ако не са потребни, въ дрꙋги слꙋчаи не знамъ да-ли щатъ се оупотреби, или потребꙋва некаде.

(16.) Се, макаръ е иместоимѣнїе тꙋка, всегда може да се претворѧва въ страдателны те глаголы, н. п. поиска да се обеси да се продаде, вмѣсто да обѣситсѧ, да продаетсѧ, и то исто то се, щото е въ страдателны те

глаго́лы, а̂ нѐ о̂со́бно се, защо́то далобе́си се́бе, и̂ да се о̂бе́си, сѐ є̑ є̂днѐ.

(17.) Мы, не́кои говóратъ ніе, а̂ не́кои ні́и, а̂ не́кои мы́е, коѐ то є̑ и̂ по́право, но ма́ло оу̂потреби́телно, тáко и̂ вы̀, не́кои произно́сатъ віе, а̂ не́кои віи, и̂ тре́бꙋваше товà віе, прáвилно да се пи́ше сосъ ы вы́е, но поне́же совпáда съ глаго́лъ вы́е, (то̀ є̑сть като кꙋче, като во́лкъ и̂ проч.) за то тре́бꙋва да се различа́ва є̂днò то сосъ ї, сир. віе (вм. вы̀ мѣстоим.) а̂ вы́е вмѣ. вы́ѐ глаго́лъ, и̂лѝ понѐ съ о̂ксі́а та вы́е, мѣст. вы́ѐ глаголъ.

(18.) Ті́а мѣстоиме́ніа го, ѫ̑, ги, не мо́жатъ ни́когашъ да стоа́тъ предъ глаго́лы те, каквóто що ги оу̂потребла́ватъ Гре́цы те, и̂ нáши не́кои. н. п. *τὸν ἔξειλαν*, немо́же да се речѐ оу̂ насъ прáвилно, го прати́ха, но прати́ха го, *τὴν ἔλαβα*, пріѧ́хъ ѫ̑, и̂лѝземáхъ ѫ̑, а̂ не ѫ̑ пріѧ́хъ, ѫ̑ земáхъ, защо́то ѫ̑ земáхъ ще да речѐ, *ἐγὼ ἔλαβα* а̑зъ земáхъ. Тáко и̂ множ. *τοὺς ἔπιασαν* фанáха ги, а̂ нѐ, ги фанáха, каквóто що є̑ оу̂потреби́лъ Васі́лїй Не́новичъ на стран. 44. ре́дъ 10. въ свѧще́нна та Ї̂сто́ріа. Го предáдоха на хрістіáне то, вмѣ́сто предáдоха го на хрістіáне то. Когà то о̂бáче преди́датъ не́кои части́цы тогáва мо́же да стои̂. Като що сà ті́а, ако ги зе-

мемъ, ако го видимъ, ако ѭ сретнемъ, и други такива.

(19) Оный, некои говорятъ онай, други оней, други оне, други онѫ (сокращенно отъ оныѫ сосъ простыятъ членъ) други онза. Отъ родителныятъ падежь на-оный, происходи производното местоименїе оноговый-оноговъ, оногова та-оногова, оногово то-оногово. Каквото и отъ родителныятъ падежь на-онъ, происходи неговый-неговъ, негова та-негова, негово то-негово. Также и отъ той отъ родит. тоговый-тоговъ, тогова та-тогова, тогово то-тогово. Также и отъ той отъ родит. тоговый-тоговъ, тогова та-тогова, тогово то-тогово. Также и отъ множ. число отъ родит. нихный-нихенъ, нихна та-нихна, нихно то-нихно, или техный-техенъ и проч. сички те тїѫ производни склонѭватсе по примератъ на-четверто то склоненїе на-прилагателни те имена. А томузовъ и ономузовъ, и други таквыѫ, не сѫ секаде равно оупотребителни, но по некои токмо места. Назначи и това защо отъ местоименїѭ та той, онъ, това, тая, оно, она, они, тїя, и други, по места ги оупотреблѭватъ тако, тойзи или този, или тосъ, онзи, туй, онуй, този, онози, тѫзи, онази, тези, (или тези)

ѡнѣзи (ѝлѝ ѡнѣзи) тако и такѫвзи, такьази, такьѡзи, и нарѣч. тогизи, тогази, толкози, и дрꙋги такива. Тіѧ сичките нахожда нѣкой доволно, въ Бꙋкварь изданный ѡтъ Петра Х. Беровича за Болгарскитѣ оучилища въ 1824 лѣто. Но тіѧ са токмо помѣстни произношеніѧ, и за то не трѣбꙋва нито да се оупотреблѧватъ въ пишемыатъ ѧзыкъ, нито да се полагатъ за правила и примѣри въ грамматіка та.

(20) Той глаголъ есмь, въ Болгарскіатъ ѧзыкъ понеже е несовершенъ въ настоѧщее врема, за то и мѫчно може да се полага самостоѧтелно въ слово то, ѝлѝ и почтѝ не може да се положи самъ предъ имена та, ако и да го оупотреблѧватъ нѣкои, но безпѫтно. Н. п. що е Грамматіка; есть една наꙋка, коѧто ны оучи, и проч. вмѣсто, е една наꙋка, което (е) никакъ не може да стой предъ име то, а по имена та и по глаголы те стой, като н. п. що е человѣкъ; человѣкъ е, вмѣсто человѣкъ есть. И, наꙋчилъ е, вм. наꙋчилъ есть. Тако и въ множеств. число, ѡнѝ са, вмѣсто ѡнѝ сꙋть, а, сꙋть нѣцыи человѣцы, иже, не можеме да речеме, са нѣкои человѣцы, кой то. Тако и, дошлѝ са, вм. пришлѝ сꙋть. За то се полага пѣрво Славенско то чисто ѡкон-

чанїе като совершенно, а послѣ Болгарско то като недостаточно, есмь — самъ, еси-си, есть-е есмы-сме, есте-сте, суть-са. Самъ отъ есмь не прїима оударенїе да различествува отъ самъ (μόνος). Кромѣ когато стои съ не заедно, като н. п. несамъ.

(21) Вмѣсто това е въ простыатъ языкъ се оупотреблява злоупотребително и, има, като що говориме. Имали огнь; имали вода; имали още; вмѣсто слав. есть ли огнь; вода; еще; и Грецы те тако говоратъ (εἶναι φωτιὰ; εἶναι νερὸν; εἶναι ἀκόμι;) тако и въ прешедшее време. ἦτον ποτὲ βασιλεύς τις, кое то мы по просто говориме, имало нѣкогашъ еденъ царь, вм. беше нѣкогашъ царь нѣкой. Каквото що се види и отъ слѣдующїй примѣръ въ К. Анастасово то Цвѣтообранїе въ часть 1. истор. 43. листь 180. „Въ Аусїтї-„дїиска та страна имало нѣкой си мужъ на-„зыблемый Іовъ „вмѣсто. Бяше нѣкїи мужъ, и проч. И во 2-та частъ. истор. 36. листъ 110. „Имало въ Виѳанїя единъ боленъ человѣкъ.“

(22) Това, са, правилно требуваше да се пише сѫ, защото происходи отъ Славенско то суть-су-сѫ, кое то оу, претворява просто то обыкновенїе на ѫ, като що се доказа пространно въ предисловїе то на стран. 37. Но

понеже то не пріима никаде оксіа, (кромѣ когато стои сосъ не заедно, като н. п. не са тука, и проч.) Паки се произноси и чуе като ж, ако и да се пише сосъ а, Серби те вмѣсто са, употреблявать су поправо, они су, говорать, вмѣсто они са, и добро беше, ако бехме го и мы поне писали тако, ако и да го не произносиме.

(23) Назначи и това, защо глаголо есмь, освѣнь настоящее време, нема други времена свои, но заима ги отъ глаголъ бываю (бывамъ) кои то се начертава правилно въ сички те свои времена. Бывамъ, бывахъ, бывахъ, бывалъ-самъ, былъ самъ, бехъ, или быхъ, ще да бѫдемъ, и проч.

(24) Това ще, по различни мѣста различно се произноси, некои говорать вмѣсто ще, ке. а други кю, а други че, а други ща, а други ша, а други са, а други ше. Н. п. ще да идемъ, ке да идемъ, кю да идемъ, че да идемъ, ща да ида, ша да ида, са да ида, ше да ида, и тія сокращенія видисе сички те да си иматъ начало то отъ свои те источницы, и ке и кю видисе да са по подражанію Сербовъ, защото они говорать вмѣсто хощу хоћу (то есть хокю) вм. не хо-

щꙋ нéћꙋ (нéкю) тáко и̂ во второ то и̂ трéто то лицѐ хóщеши (хóћешъ хóкешъ) хóщетъ (хóћe хóке. Ѿтъ послѣдни те прóчее слóгове хоћю, хоћешъ, хоће, происхóдатъ кю и̂ ке. А̂ че, видисе да ѐ по подражáнїю Россїáновъ, защó-то па ôнѝ вмѣсто хощꙋ, хочꙋ говóратъ, тáко и̂, хóчешъ, хóчетъ, и̂ ôтъ трéто то лицѐ хóчешъ хоче-че. Тáко ôнѝ говóратъ и̂ вмѣ. нóщь нóчь, и̂ вм. бꙋдꙋћи Серб. бꙋдꙋчи, и̂ проч. А̂ кóлкото за ще, ше, ща, ша, са, тїѧ са сичкитe ôтъ хощꙋ Слав. И̂ понéже ще-то е̂ нáй влúжно до Славéнско то трéто то лицѐ, хóщетъ-щетъ-ще, каквó то и̂ Грéческо то се ᵘ̂потреблѧва трéто то лицѐ θέλει εἶμαι, θέλει εἶσαι, θέλει εἶναι, и̂лѝ тóкмо де, за товà се предпочúта тò въ тáѧ Граммáтика. Вóленъ е̂ ô-вáче сéкой да ᵘ̂потреблѧва коѐто ôвúча, тóкмо да се ᵘ̂тверждáва на нéкои прáвила и̂ ôснованїѧ.

(25) ще самъ, и̂ ще вы́демъ, мóжатъ да се ᵘ̂потреблѧватъ и̂ съ притꙋрáнѣ е̂днò да, безъ да и̂мъ се повреди знаменованїе то. Като н. п. що то знáчатъ тїѧ, ще самъ и̂ ще вы́демъ, товà и̂сто то знáчатъ, и̂ ще да самъ, ще да вы́демъ, като Греч. θὰ γένω, и̂, θὰ νὰ γένω. тáко и̂ въ сослагáтелно то наклонéнїе,

(26) Ще быдемъ, и бѫдемъ, може правилно да се употреблява, и ще да будемъ отъ Славенско то буду.

(27) Назначи защо причастіе въ Болгарскіатъ ѧзыкъ не существува, и за чудо е! какво да сѫ го изгубили всеконечно Болгаре те. Може быти и отъ само то начало да не сѫ го пріѧли и употребили. Но ніе слушаме защо по мѣста се понуждаватъ да го произносатъ, но по много по Турско израженіе, за щото говоратъ тако, ходейки или ходейкенъ, седейки или седейкенъ, спавайки или спавайкенъ, но ако второ то е и Турско, перво то обаче на ки, есть по подражанію Сербовъ, кои то непремѣнно тако начертаватъ свои те общи причастіѧ, съ това токмо разлічіе що изоставатъ й, или вмѣсто й, ю употребляватъ въ глаголи те на-перво то сопряж. н. п. ходећи, спавлюћи, и проч. а въ сѫществителныатъ глаголъ що се положи будуки или будучи, (кои то, Россійски те грамматікописатели дѣепричастіѧ наричатъ, двигаючи, грѣючи, строючи, моючи, и проч.) кои то обыча може да го оупотреблява, ако и да не е употребително въ простолюдно то произношеніе. Зри и настран. 64. въ предисловіе то, въ назнач. (л)

(28) Изваждатсе нѣкои глаголи ѿтъ това правило, кои то се видатъ като неправилни, като н. п. знамъ, ймамъ, но ѡни са весма мало, и неправиластьта имъ е токмо въ перво то лицѐ настоѧщаго времена, а други те двѣ лица второ то и трето то правилно се начертаватъ по предпоказанни те сопраженїѧ, н. п. ймамъ, ꙗдешъ, ꙗдѐ. Знамъ, знаешъ, знае. Но когато йска нѣкой да ѿтбѣгне ѿтъ стропотностьта имъ, може да гѝ начертава и нихъ со всѣмъ правилно, и тога може да види ꙗвно защо нѣма ни єдинъ глаголъ да ѡстане неправиленъ, н. п. ймамъ, говорисе и ꙗдемъ, ꙗдешъ, ꙗдѐ. Тако и знамъ, знаемъ, знаешъ, знае. И бываатъ тогива со всѣмъ правилни. Други нѣкои глаголи лесно можатъ да се промѣнѧватъ ѿтъ єдно сопраженїе въ друго, но и тогава пакъ ѡставатъ правилни. Като н. п. глаголъ спимъ, спишъ, спѝ, говорисе и спїемъ, спїешь, спїе, и тогава се ѿтноси ѿтъ трето то на второ то сопраженїе. Или спавамъ, спавашъ, спава, и тогава се ѿтноси ѿтъ второ то на перво то, и тако глаголъ спимъ по своему непостоѧнству преходи сички те сопраженїѧ и нѣма ни єдно своѐ (защо па по други мѣста ще го чуешъ спѫ). Но това ми се чини да не е непостоѧнство

на-глаголатъ спимъ, но помного непостоянство Болгарско, защото єдинъ глаголъ толкова тураіи го произносатъ. Такива са и слѣдующи те пишемъ и писувамъ, хоратимъ и хортувамъ, и други такива.

Главно то несогласіе между Болгаре те состой въ членове те и въ глаголы те (каквото се доказа пространно и въ предисловіе то на стран. 37. и 15.) За то споретъ помѣстни те произношенія на-глаголи те требуваше да се положатъ и още двѣ или три спряженія на а, ѫ, и е, защо онія глаголи що се оканчаватъ по мѣста на емъ и на имъ, като пишемъ пиша, ходѫ ходе, тако и шіемъ шія, четемъ четѫ, леемъ леѫ, біемъ біѫ, любимъ любѫ любе, носимъ носѫ носе, водимъ водѫ воде, говоримъ говорѫ, просимъ просѫ просе, спимъ спѫ спе, и други такива. Но азъ быхъ реклъ, защо каква бы была потреба да имаме толкова стропотстка (неправиности) въ Грамматіка та си, когато можеме да имаме сичките глаголы правилны, и да ги начертаваме весма лесно, защото и пословица та говори „τὸ δι᾽ ὀλίγȣ γινόμενον, μάτην διὰ πολλȣ̃ γίνεται" то єсть, коя то работа може да се совершй съ малъ трудъ, всуе се вър-

ши съ много́ъ. И когато за ради една то́кмо лесно́та неѹсомнѣхасе нѣкои си да оуничто́жатъ сичко-то Славе́нско правописа́ніе, и начна́ха да пишатъ са́мо со́съ ї, а дрѹги дерзна́ха да изоставатъ и членове-те, и о́нй о́бачѐ съ основа́телно сло́во, защо́-то и тіи (сир. члено́ве-те) не произво́датъ ма́ла неправилность въ имена-та, защо́-то са о́смь тѹраіи, какъ-то що сѐ доказа пространно на страница 43. въ предисло. И какво́-то се́кой мо́же да види я́вно тая правда. Що бы было̀, ако бы и мы̀ начертали трѝ илй четыри то́кмо тѹраіи глаго́лы-те, и избавили бы се благовре́менно о́тъ то́лкова стро́потства, що ни се представляватъ о́тъ различны страны̀; се́кой нека разсѹждава, и нѣка послѣдѹва право-то и лесно-то. Защо́-то (какво́-то що говори Хрїстави Павловичъ оучитель Сїщовскій сѹщій изъ Дѹпница Македонска въ предисло́віе-то на-не издаденыатъ си еще язічнікъ, доде-міе да сі връшім работа і да сі пішем секоя речь с' прелеснечко-то іота, за коя мі са вѣда и, ы, г, ѡ, ъ, и прочая) до де мо́жеме да си вършиме работа съ три-тѐ то́кмо сопряже́нія, за коя ни са вѣда ше́сть; но ще да речѐ нѣкой че са дрѹги-те начерта́нія по́прави и по́пріискрени до Славе́нски-те,

хранꙗ́ватъ ӥстыатъ предлóгъ щото го ӥма глагóло въ настоꙗ́щее врéмѧ, като н. п. ѿтвáрамъ-ѿтворúхъ, затвáрамъ-затворúхъ, продáвамъ-продáдохъ, стрꙋ́вамъ-стóрихъ, ѿстáвѧмъ-ѿстáвихъ, ѿвтáкамъ-ѿвточúхъ, ӥ прóч. Ӥ дрꙋги пáки нéматъ ѿтнюдъ втóро непредѣ́лано, но пéрво то є ӥ втóро ӥ пéрво, като, ѿтъ стóимъ-стоꙗ́хъ, вóдимъ-водúхъ, мы́слимъ-мыслúхъ, нóсимъ-носúхъ, сѣчéмъ-сѣкóхъ, ӥмамъ-ӥмáхъ, славослóвимъ-славословúхъ, празднослóвимъ-празднословúхъ, ӥ дрꙋ́ги такúва.

„Назначѝ во ѡ́бще, защò сéкой глагóлъ кóй то започúна ѿтъ кóй да є предлóгъ, нúкогаішъ не мóже да го ӥзостáви въ дрꙋ́ги те временà, ӥлѝ да пріúме дрꙋги нéкой вмѣ́сто нéго, но всегдà ӥстыатъ наблюдáва. Ѿтъ предидꙋщи те прóчее примѣ́ри, ꙗ́сно се покáзꙋва, защò различни те знаменовáніѧ на-глагóли те покáзꙋватсе съ различны те предлóзы въ непредѣ́ланое вторóе, ӥ ѿтъ тáмо происхóдатъ ӥ различни те сложéнни глагóли. Като н. п. глагóлъ простый сѣчéмъ, не мóже да се слóжи лéсно съ предлóзы те каквóто що стоѝ въ настоꙗ́щее врéмѧ, сир. ѿтсѣчéмъ; ӥзсѣчéмъ сосѣчéмъ, насѣчéмъ, ѿсѣчéмъ, ѡ́всѣчéмъ, посѣчéмъ, подсѣчéмъ, присѣчéмъ, досѣчéмъ,

засѣче́мъ, разсѣче́мъ, пресѣче́мъ, просѣче́мъ, каккóто се сла́гатъ Гре́чески те ѿтъ *κόπτω, ἐνκόπτω, ἐκκόπτω, συγκόπτω, προσκόπτω, προκόπτω, κατακόπτω, διακόπτω, ἀντικόπτω, περικόπτω.* Но ѿтъ настоѧщее сѣче́мъ, непредѣлное сѣкóхъ, начерта́васе пра́вилно со си́чки те предрече́нны предлóзы, като н. п. ѿтсѣкохъ дре́во, ѝзсѣкохъ си́чка та горà, сосѣкохъ си́чки те дървà, ѻбсѣкохъ го на ѻ́коло, посѣкохъ злодѣѧ та, подсѣкохъ перó то (сир. подрѣза́хъ го) присѣкохъ ѻ́ще држвцà, досѣкохъ дървà та, засѣкохъ пѫтатъ, разсѣкохъ го на двѣ, пресѣкохъ го до полови́на та, просѣкохъ на сре́дъ ду́пка, ѿтъ кой то се начерта́ватъ въ настоѧщее вре́мѧ слѣдующи те глагóли, ѿтси́чамъ, ѝзси́чамъ, соси́чамъ, наси́чамъ, ѻси́чамъ, ѻбси́чамъ, поси́чамъ, подси́чамъ, приси́чамъ, доси́чамъ, заси́чамъ, разси́чамъ, преси́чамъ, проси́чамъ, та́ко ѝ ѿтъ пі́емъ ѝспи́хъ, ѝспи́вамъ, пропи́вамъ, напи́вамъ, ѝ проч. ѝ ѿтъ хóдимъ-ходи́хъ, дойдóхъ, дохóждамъ, похóждамъ, ѿтхóждамъ, прохóждамсе, прехóждамъ, (кой то мóже да се реча́тъ ѝ, дохóдимъ, ѿтхóдимъ), ѝ проч. ѿтъ ту́ка є̑ прóчее ѩ́вно, защò не мóжатъ да се ѻпредѣлатъ гла́вни пра́вила за втóро то непредѣлно вре́мѧ какво̀ се начерта́ва, за-

щото едни глаголи съ единъ предлогъ, а други съ другъ, а други безъ предлогъ го начертаватъ, а други паки никакво го не-матъ, каквото що се доказа пространно. Но на тія многоиспещренни непредѣлени времена, може да ни буде оучитель повече нуждата и потребата, нежели Грамматіката, сир. единъ простъ глаголъ споретъ потребата таковъ и предлогъ пріима, или каквото знаменованіе искаме да представиме съ глаголатъ таковъ и предлогъ земаме. Това що се доказа тука за глаголы те, не е токмо на простылатъ языкъ свойственно, но тако точно го видиме и въ Славенскіатъ, когото е подражалъ и простыо, и войстинну, ако да невы го грозили многоразлични те членове, и совсѣмъ не существующи те родителни падежи, щеше да выде таковъ, каквото го похвалява Юрій Венелинъ, въ книга называемая. „Древніе и нынѣшніе Болгаре" изданная въ 1829 годѣ, въ Москва. Който говори (на страница 16. томъ первый) тако. „Букварь „съ различны поученія, собрани одъ Пе„тра Беровича, за Болгарски-тѣ училища. „Напечатася съ помощь-та, Г. Антоньо„ва Іоанновича. Въ годѣ 1824. Я неви„далъ (говори той списатель) ни одной Рус-

„ской азбуки, которую бы можно срав-
„нить съ достоинствомъ сей книжки ве-
„сма поучителной; изложеніе статей ея
„ясно, слогъ пріятный, показывающій
что Болгарскій языкъ гибокъ для вся-
кихъ оборотовъ.“ Воистиннȣ щéше да бȣ-
де такóвъ какóвъ то го представлѧ́ва до-
стóинъ похвалы̀, ако да нéмаше предречéнны
те недостáтки, (кой то предречéнный списá-
тель, като инозы́ченъ, не є̏ поистинѣ ощȣ-
ти́лъ съ такáва чȣвстви́телность съ каквóто
ги ощȣщáва єди́нъ прии́скренній Бóлгаринъ,
кóй то обáче не є̏ заражéнъ отъ стрáсть са-
молю́біѧ и ѧзыколю́біѧ, и кой то и́ма вѣдо-
мость и въ чȣ́жды ѧзы́цы). Но онѝ мȣ са
голéмо препѧ́тствіе за да пости́гне вéрхатъ
на-совершéнство то, и да воспріи́ме достóйны
те похвалы̀. Защóто когà нáчне нéкой да преbó-
ди на прóсто слѣдȣющы те, примѣры. „Прéжде
шестѝ днéй пáсхи“ и „безъ пóмощи дрȣги́хъ“
и Гречес. „Ἐκεῖνο τὸ μέρος τȣ̃ ὀρανȣ̃ ὅπȣ ἀ-
νατέλλει ὁ ἥλιος, ὀνομάζεται ἀνατολή. Ἡ
γῆ ἔχει σχῆμα σφαίρας. „Οἱ κάτοικοι
τῆς γῆς. „Ἡ ὅρασίς μας εἰς τὸ μέσον
πεδιάδος, περιορίζεται πανταχόθεν ἀπὸ
περιφέρειαν, ἥτις ὀνομάζεται ὁρίζων.“
Ὁ ἄνθρωπος ἠθέλησε νὰ ἐρευνήσῃ τὶ ἡ-

κολέϑησε πρὸ ἀυτȣ̃, καὶ ἐσημείωσεν, ὅσα ἐμπόρεσε νὰ μάϑῃ ἐκ παραδόσεως τῶν ἄλλων ἢ ἀπό τινα σημεῖα καὶ ἔργα τῶν χειρῶν, ἢ τȣ̃ νοὸς τῶν προγενεςέρων τȣ."
Ще да познáе кóлко хрóме (кȣ́ца) Бóлгарскїо ѩзы́къ съ родíтелни те падéжи, а̂ дрȣ́ги те, макáръ и̂ ô ни̂ що несȣ́щесткȣватъ, не мȣ причинѧ́ватъ нíкакво безобрáзїе и̂ хромотà. За дрȣ́ги те падéжи мóже да разсȣждáва нéкой ô тъ слѣдȣющїатъ примѣ́ръ. Οἱ καλοὶ νόμοι κάμνȣν τȣ̀ς καλȣ̀ς πολίτας, οἱ κακοὶ τȣ̀ς κακȣ̀ς, добрѝ те закóни прáватъ добры̀ те грáждани, а̂ злѝ те злы̀ те, (и̂лѝ тáко, а̂ лóши те лóши те) а̂ а̂ко вéше написано товà тóкмо съ ȉóты, кóлко щéше да бȣ́де пò неȣдобобразȣмíтелно. Добрї те законї прáватъ добрї те граждáнї, а лошї те лошї те. Ѳéкой познáва тȣ́ка прáвда та.

(33) Товà щемъ, нéкои го дȣ́матъ кемъ, дȣмáкемъ, вдигáкемъ, слагáкемъ, а̂ дрȣ́ги чемъ, дȣмáчемъ, вдигáчемъ, слагáчемъ, а̂ дрȣ́ги сокращéнно ща, дȣмáща, вдигáща, слагáща, каккóто що се доказà простра́нно и̂ въ 24 примѣчáнїе на-сȣществíтелныатъ глагóлъ.

(34) Въ бȣ́дȣщее трéтїе и̂ четвéртое, тóкмо помагáтелныо глагóлъ щемъ, щешъ, ще, и̂ множ. щеме, щете, щатъ, прїи́ма и̂змѣнé-

нїе, а глаголъ дума, вдига, и продума, вдигна, оставатъ неизмѣнни и въ единств. и въ множ. число. И видисе защо тїя двѣ будущи времена да са начертани по подражанїю Греческому. Θέλω ὁμιλεῖ, θέλεις ὁμιλεῖ, θέλει ὁμιλεῖ, θέλομεν ὁμιλεῖ, θέλετε ὁμιλεῖ, θέλουν ὁμιλεῖ. Тако и θέλω ὁμιλήσῃ, θέλεις ὁμιλήσῃ, θέλει ὁμιλήσῃ, θέλομεν ὁμιλήσῃ, θέλετε ὁμιλήσῃ, θέλουν ὁμιλήσῃ. Въ кой то глѣдаме защо токмо помогателныю глаголъ θέλω-се измѣнява, като нашето щемъ а ὁμιλεῖ, и ὁμιλήσῃ оставатъ неизмѣнни. Они обаче и обратно говоратъ θέλει ὁμιλήσω, θέλει ὁμιλήσῃς, θέλει ὁμιλήσῃ, θέλει ὁμιλήσομεν, θέλει ὁμιλήσητε, θέλει ὁμιλήσουν. сир. глаголъ ὁμιλῶ прїима измѣненїе то, а θέλω остава неизмѣнно, кое то у насъ не може да буде. Или е равно съ второ то будущее, ще продумамъ, ще продумашъ, ще продума, въ кое то глѣдаме защо ще-то остава неизмѣнно, а продумамъ-се измѣнява.

(35). Тука ни се представляватъ още двѣ будущи времена, думалъ быхъ, вдигалъ быхъ, слагалъ быхъ, земалъ быхъ и проч. тако и въ непред. продумалъ быхъ, вдигналъ быхъ, и проч. (кой то поприлично мо-

жатъ да принадлежа́тъ на жела́телното наклоне́ніе, не́жели на ӥзъави́телното. Ӥ не́ка разсꙋждава́тъ ѡ то́мъ оучи́телите). Но видѣ́мисе стра́нно да поло́жимъ на редъ́тъ въ сопряже́ніето ше́сть бꙋ́дꙋщи времена̀, коѐто не́що въ никой ӥзы́къ се ненахо́жда. Но ако бы се сꙋди́ли ӥ ѡнѝ за нꙋ́ждни ӥ за прии́скренни, мо́жатъ по вре́ме да се привнеса́тъ ѿъ бꙋ́дꙋщите грамматі́кописа́тели, ӥлѝ въ едно̀то ӥлѝ въ дрꙋ́гото наклоне́ніе. Ӑ по настоя́щемъ ако потре́бꙋва да се начерта́ватъ, не́ка ги начерта́ва вся́кій въ давнопреше́дшее ӥ въ непредѣ́лное тре́тіе вре́ме, прилага́я къ ни́мъ едно̀ вы́хъ.

(36) Кога́то непредѣ́лное второ́е наклоне́нія ӥзъави́телнаго ѡконча́ва на ихъ като сложи́хъ, кꙋпи́хъ, носи́хъ, слꙋжи́хъ, тꙋри́хъ, (гꙋди́хъ) тогда̀ непредѣ́лното въ повели́телното наклоне́ніе ӥ вто́рото ӥ тре́тото лицѐ, ѡконча́ва на и н. п. сложѝ, да сло́жи, кꙋпѝ да кꙋ́пи, тꙋрѝ, да тꙋ́ри, ӥ проч. А кога́то ѡконча́ва на ахъ, като продꙋма́хъ, вдигна́хъ, зема́хъ, тога́ва тре́тото лицѐ ѡконча́ва ӥлѝ на а, ӥлѝ на е, н. п. продꙋ́май да продꙋ́ма, послꙋ́шай да послꙋ́ша, вѣ́нчай да вѣ́нча, по́чтай да по́чта. Позна́й да позна́е, кажѝ да ка́же, землѝ да зе́ме, та́ко ӥ да́й да дадѐ.

ꙗ́ждь да ꙗдѐ, разꙋмѣ́й да разꙋмѣе, побес-
нѣ́й да побеснѣ́е, и҆ проч.

(37) Тї́а двѣ̀те наклоненї́а желателното и҆ подчинителното, ѡ҆свенѣ тоѝ непредѣ́лное време̑ що сѐ и҆зложѝ на редъ́тъ, нѣ́матъ дрꙋ́ги различни временѝ ѿ и҆зъвително наклоненїе, но то́кмо що се и҆зображаватъ, желателното оу҆̀бо съ частицыте да дадѐ богъ да, да бы далъ богъ да, данѝ дадѐ богъ да, и҆ са́мо данѝ, и҆ со сꙋществителныатъ глаголъ самъ, си, е҆̀. И҆ подчинителното сосъ частица а҆́ко, и҆ да, и҆ со сꙋществителныатъ глаголъ, н. п.

е.	да бы далъ богъ да дꙋ́мамъ,	данѝ дꙋ́мамъ,
	да бы далъ богъ да дꙋ́машъ,	данѝ дꙋ́машъ,
	да бы далъ богъ да дꙋ́ма.	данѝ дꙋ́ма.
м.	да бы далъ богъ да дꙋ́маме,	данѝ дꙋ́маме,
	да бы далъ богъ да дꙋ́мате,	данѝ дꙋ́мате,
	да бы далъ богъ да дꙋ́матъ.	данѝ дꙋ́матъ.

Тако и҆ а҆́ко дꙋ́мамъ, а҆́ко да дꙋ́мамъ, а҆́ко продꙋ́мамъ и҆ въ сичките временѝ непремѣ́нно като и҆зъвителното наклоненїе по сичките временѝ, съ товѝ то́кмо различїе що и҆матъ предъ себе предизложенныте частицы. И҆ затѝ не сѐ писаха ѡ҆со́бни примѣ́ри за нихъ со сичките числѝ и҆ лицѝ, защо́то сѣ́кой мо́же

да ги начертáва весмà лéсно въ изявително-то наклонéніе, ако наблюдáва тóкмо прилич-ныте на-сéкое врéме частúцы, и сѫществит. глагóлъ.

„На товà свидѣтелствува и Славéнската граммáтіка (коя-то се надпѝсува „сокращéніе Славéской Етѷмологíй" печáтана въ Мóсква въ 1810 годѣ) на стран. 96. коя-то говóри тáко въ пéрвото примѣчáніе. „Сослагател„ное наклоненіе ничемъ кромѣ приба„вляемой частицы аще, и глагола есмь, „неразличествуетъ отъ изявителнаго, „какъ видѣть можно изъ вышшаго при„мѣра, по сему и не нужно здѣсъ пола„гать особенный образецъ онаго"

(38) Назначѝ защò срéдните глагóли въ трéтото единственното лицè пріúматъ се-то отъ страдáтелныятъ глагóлъ, и стáватъ то-гúва като страдáтелни, ако и да не сà. За-щóто говóриме, лѣтувасе, зимувасе, знáесе, почúвасе, оумúрасе, спáвасе, стáвасе, пáдасе, и проч. и тогáва выватъ като безлúчни стра-дáтелни, коè-то свóйство Грéческій язы́къ нé-ма сир. не мóже да се начертáе отъ срéденъ глагóлъ, лúченъ страдáтеленъ, защò не мóже никогдà да се речè оу нúхъ ὑγιαίνεται, ἀποθνήσκεται, θαυμάζεται, πίπτεται,

σκύπτεται, πηγαίνεται, и҆ проч. ни ти ѡ҆тъ ѡ҆нїѧ що ги нарúчатъ ѡ҆нѝ ἐπίμεσα н. п. ἔρχεται, κοιμᾶται, κάθεται, ςοχάζεται, μεταχειρίζεται, вмѣсто доходисе, спáвасе, седúсе, мы́слисе ѹ҆потреблѧ́васе, защóто ἔρχεται ще да речѐ доходи, а҆ нѐ доходисе, тáко и҆ κοιμᾶται спѝ, κάθεται сѣдѝ, ςοχάζεται мы́сли, μεταχειρίζεται ѹ҆потреблѧ́ва, и҆ проч.

(39) Товà, се, въ страдáтелны те глагóлы нѣкои го пúшатъ сѧ, согласно со Славéнско то, а҆ко и҆ да го не ѹ҆подоблѧ́ватъ въ рáзговоратъ, дꙋ́мамсѧ, дꙋ́машсѧ, дꙋ́масѧ, и҆ тò си и҆́ма мѣсто то защóто е҆ Славéнско, но нѣкои го и҆ пúшатъ и҆ произнóсатъ са, дꙋ́мамса, дꙋ́машса, дꙋ́маса, коѐ то е҆ весмà безмѣстно и҆ непотрéбно, каквóто що се доказà пространно въ предисловїе то на стран. 18. се-то защò се полáга и҆ предъ глагóли те и҆ по глагóли те невозбрáнно, мóже да види сéкой ѿтъ слѣдꙋющи те примѣри. Каквò се нарúча товà; и҆лѝ, каквò се и҆менꙋ́ва товà дрéво; и҆лѝ, каквò се вы́ка товà селò; предъ глагóлатъ, вмѣсто, каквò нарúчасе, и҆менꙋ́васе, вы́касе. И҆, кой то ѡ҆бы́чатъ да се препúратъ чéсто, ѡ҆нѝ се нарúчатъ любопрїтелни. вмѣ. кой то ѡ҆бы́чатъ да препúратсе, ѡ҆нѝ нарúчатсе. И҆, не мó-

же да се йзвади, вм. да йзвадисе. Й, азъ самъ се кръстилъ на чичово то ми йме, вм. азъ самъ кръстилсе. И, азъ вехъ се оумылъ, вм. азъ вехъ оумылсе, й други такива. Въ такива прочее случаи, се-то благоприлично сѫ полага предъ глаголи те, защото по глаголи те произходи велика непрїятность, каквото що види секой отъ предложенни те примѣри. Едно се, може да служи (за обще) й на два йли три страдателни глаголи. Н. п. когато жидки те се (то есть тѣлеса) согрѣватъ й йспарявать, тогава се претварятъ на воздушни, й други такива.

(40) Страдателни глаголи йзображаватсе некогашъ й со страдателни те причастїя, (кой то са оупотребителни й въ простыатъ ѧзыкъ като за прилагателни имена), й со сѫществителныатъ глаголъ. Н. п. думанъ самъ, думанъ си, думанъ е, вдиганъ самъ, вдиганъ си, вдиганъ е, й множ. вдигани сме, вдигани сте, вдигани са. Тако й, вдиганъ вехъ, вдиганъ беше ты, вдиганъ беше онъ, на, но. Тако й въ непредѣл. вдигнатъ вехъ, вдигнатъ беше ты, вдигнатъ беше онъ, на, но. Тако й вдигнатъ самъ, вдигнатъ си, вдигнатъ е, й проч. така се начертаватъ сички те

страда́телни. Єто ти и примѣри на предреченни те. Да знаешъ защо това є думано. Така є продумано. Тоѧ мость є вдиганъ. Когато отидохме ніе, мосто беше вдигнатъ. Каквото се види, тоѧ сендукъ є отваранъ, таѧ врата є отварана, и други такива.

(41) Писахъ, Єvангелско то „Єже писахъ писахъ" въ Греческо то стои, ὃ γέγραφα γέγραφα, въ прешедшее време, а наше то въ непредѣлное. Но многажды се полага Греческо то прешедшее (παρακείμενος) оу насъ въ непредѣлное, каквото що є и слѣдующее εἰσακήκοα κύριε, оуслышахъ Господи, и други такива, защото и непредѣлно то є прешедшее (сир. заминало).

(42) Оніѧ глаголи на-кои то непредѣлное первое окончава на охъ, като сѣкохъ, рекохъ, соблекохъ, отблекохъ, дадохъ, дойдохъ, и други такива, несохранѧватъ правило то въ будущее третіе, по кое то требуваше да се начертаатъ, сир. отъ трето то лице на перво то непредѣлно. Н. п. отъ писахъ, писа ты, писа онъ, писа щемъ, отъ бихъ, би ты, бы онъ, бы щемъ, отъ сѣкохъ, сѣче ты, сѣче онъ, не може да се рече сѣче щемъ, но сѣкъ щемъ, тако и рекъ щемъ, соблекъ щемъ, о-

влекъ щемъ, ѿтвлекъ щемъ, дашемъ, доищемъ, или дойщемъ (а дойщемъ, ѿтъ дойхъ) и други такива.

(43) Садихъ, носихъ, сушихъ, защо значатъ многократное, и прешедшее дѣйствіе, явно се показува ѿтъ слѣдующи те примѣри. Вчера весь день носихъ вода, или дърва. Завчера вездень лежахъ, вчера вездень сушихъ жито то. Кое то не може да се рече во второ то непредѣлно, вчера вездень насадихъ, или завчера вездень изсушихъ жито то, това исто то се разумѣва за сички те глаголы, освень оніа що то нематъ собственно непредѣлно второ. Зри ѿтомъ и въ примѣч. 31.

(44) Тіа глаголи на ꙗмъ, можатъ правилно да се начертаватъ на перво то сопряженіе, ако променувашъ токмо а-то на ꙗ. н. п. ванꙗмъ, ванꙗшъ, ванꙗ, като думамъ, думашъ, дума, и проч. и излишно е това четверто то сопряженіе, но понеже иматъ различно ѿкончаніе, изложисе и за нихъ ѿсобный примѣръ.

(45) Назначи защо глаголъ ванꙗмъ не е равно оупотребителенъ по сичка та Болгаріа, а вмѣсто него оупотребꙗвасе помного, кꙗпемъ, сир. вмѣсто ѿванꙗхъ (или изва-

нѧ́хъ) детѐто, говóратъ ѡ҇кѫпáхъ детѐто, и҆ бмѣ̀. и҆збанáхсе хꙋ́баво, ѡ҇кѫпáхсе хꙋ́баво. Пе́рвыю оу҆́бо ѿъ бáнѧ, а҆ вторыю ѿъ кꙋпáюсѧ, (ѿъ коѐто и҆ кꙋпѣ̀лъ) а҆ и҆ двà та Бо́лгарски.

„Ко́й то ни помогнà да присти́гнеме
на-Бо́лгарска та Граммáтіка къ концꙋ̀.
„Слáва, хвалà, и҆ че́сть ѿъ нáсъ да бꙋ́де
всѣ́хъ благи́хъ и҆ до́брыхъ дáтелю творцꙋ̀.

Ре́чи Тꙋ́рски и҆ нѣ́колко Гре́чески,

Кои то са во ꙋ҆потребле́ніе на сега́шно то вре́ме въ си́чка та Болга́ріа, и҆столкꙋ́ваны по возмо́жности съ равнознаменова́телны Славе́нски, и҆лѝ Рꙋссі́йски.

А.

А҆дж҃мъ. Є҆ѵнꙋ́хъ, ка́женикъ.

А҆джебъ. є҆дà, є҆дà ли, ꙋ҆́бо.

А҆феримъ. бла́гоже (бра́во.)

А҆мане́тъ. зало́гъ, закла́дъ. да́емое что̀ въ соблюде́ніе.

А҆пж҃нежсъ, напра́сно.

А҆рабаджі́а. кола́ръ, колесницедѣ́латель.

А҆рсла́нъ, ле́въ.

А҆ртж҃къ. и҆зли́шно, и҆зли́шный.

А҆ста́ръ. подкла́дка, подста́въ.

Б.

Банлди́сꙋвамъ. преми́рамъ, ѻ҆бмира́ю.

Бака́линъ, ла́вощникъ.

Ба́ница, пиро́гъ.

Баре́мъ, понѐ.

Басама́къ, степе́нь.

Ба́хтъ, ща́стіе.

Бахтлі́а, щастли́въ.

Бе́лкимъ, не́гли.

Бербе́ринъ, брія́чъ.

Береке́тъ, и҆зоби́ліе.

Бе́збели. Пои́стинѣ, и҆звѣ́стно.

Боклꙋ́къ. гно́й, гно́йще.

Борнꙋ́тъ, зри є҆мфі̀е.

Бо́рчъ, до́лгъ.

Бохчà, ма́лаѧ плащани́ца.

Бо́ѧ. цвѣ́тъ, ша́ръ, кра́ска.

Боѧджі́а, краси́лникъ.

Боѧди́сꙋвамъ, кра́шꙋ.

В.

Везне. вѣ́съ, мѣ́рило.

Г.

Гайта́нъ, ѻ҆тто́ка.

Гемі́а, кора́бль.

Гемиджі́а, кора́бленикъ.

Гіо́нъ, ко́жа воло́ваѧ вы́дѣланнаѧ.

Гюллѐ, ꙗ҆дрò.

Гюмрꙋ́къ, мы́то.

Гюмрꙋкчїа. мытоимецъ, мытарь.

Гюмрꙋкчїйница, мытница.

Д.

Далга̀, волна̀.

Девѐ-кꙋ́шъ, стрꙋдокамилъ (птица.)

Джаба. тꙋне, даромъ.

Джелатинъ, спекꙋлаторъ.

Джепъ, чпагъ.

Джирахъ. хїрꙋргъ, ꙗзвоцѣлитель.

Дибидꙋсъ. всеконечно, совсѣмъ.

Дивитъ, чернилница.

Дꙋка́нъ. лавка, дѣлателище.

Дꙋлапъ, постакецъ, шкапъ.

Дꙋргеринъ, домоздатель, древодѣль, зидатель, зѡдчїй, плотникъ.

Долюмъ. оуврать, Болгар.

Дꙋшекъ, постелѧ мѧгкаѧ.

Дꙋшманинъ, врагъ,

Дꙋшманлѫкъ, вражда̀.

Є.

Єгленджѐ оупражненїе въ чемъ превожденїе времене.

Єлчїа. посолъ, посланикъ.

Ємфїе. табакъ, нюхальный табакъ.

Єшеклѫкъ, варварское ѡбхожденїе. Безчеловѣчїе, непотребность.

Єшъ. равнаѧ, подобнаѧ вещь дрꙋгой.

З.

Зейтинъ, древанное масло, єлей.

Зенгїѧ, стремѧ.

Зенджиръ. вериги, верига Болгар.

Зїафетъ. пиръ, пиршество, оугощенїе

И.

Ибрикъ. сосꙋдъ ꙋмывалный.

Изинъ. дозволенїе, допꙋщенїе.

Инкѧръ. ѿреченїе, ѿверженїе.

Ищахъ, ѡхота.

К.

Кабахатъ. вина̀, согрѣшенїе.

Кабахатлїа, повинный.

Кавга̀. сварь, распрѧ.

Калѫпъ. форма, видъ,

Калѫфъ, влагалище.

Кантаръ. мѣрило, кентинаръ.

Камшикъ, бичь.

Караѹлъ, стра́жа.
Ка́тъ. кро́въ, кро́влѧ.
Кафе́съ, рѣше́тка оу҆ ѡ҆кна.
Кепе́нгъ. хлѧ́вїй, две́рь съ вы́ше затворѧ́емаѧ, и҆лѝ низпꙋща́емаѧ.
Кесі́а. мошна̀, мощеле́къ.
Кефи́лъ, порꙋ́чникъ.
Кефъ, благодꙋ́шїе.
Кехаѧ̀, начлло па́стырь.
Килипи́ръ, коры́сть.
Кирі́а, прено́снаѧ запла́та. пла́та за прево́зъ.
Кираджі́а. преносѧ́щїй това́ры, и҆зво́щикъ.
Кола́й. спосо́бъ, на́чинъ, ѡ҆бразъ.
Кола́нъ. по́прагъ Болгар.
Колаѹ́зинъ, пꙋте во́ждь-ди́тель.
Комші́а, сосѣ́дъ.
Кꙋбѐ. сво́дъ, крꙋ́гъ.
Кꙋршꙋ́мъ. ѽлово, и҆ ꙗ҆дро̀ пꙋ́шечное.
Кꙋ́ла. сто́лпъ, кꙋсꙋ́ръ, недоста́токъ.
Кꙋчі́ѧ. колесни́ца, калѧ́ска.
Кюркчі́а, кожꙋ́харъ Бо́лгар.
Кютꙋ́къ, пе́нь.

Л.

Лагѫ́мъ, подко́пъ.
Лꙋлà, гли́нѧнный сосꙋ́децъ длѧ̀ кꙋ́рителнаго таба́ка.
Леге́нъ. рꙋкомо́йникъ, лоха́нъ.
Лꙋфѐ, запла́та во́инскаѧ.

М.

Мааса́рѐ. ѡ҆са́да, ѡ҆бсѣ́дѣнїе.
Маймꙋ́нъ, ѡ҆безѧ́на.
Максꙋ́лъ, плоди̇̀ земні́и.
Манга́лъ. сосꙋ́дъ гли́нѧный въ не́мже стои́тъ оу҆́глїе горѧ́щее къ грѣ́нїю.
Максꙋ́съ, наро́чно.
Маша̀. щипцы̀, кото́рыми е҆́млютъ оу҆́гли горѧ́щыѧ.
Маслаа́тъ. подло́гъ, дѣ́ло.
Машалла̀. зрѝ а҆́феримъ.
Менгемѐ. тиска́ло, щипцы̀, и҆ клещи̇̀ Рꙋсски.
Мехкемѐ, сꙋди́лище, и҆лѝ сꙋде́бный до́мъ.
Мꙋ́лкъ. и҆мѣ́нїе недви́жимое, села̀.
Мꙋмъ-маказлари̇̀. щи́тпцы кото́рыми со свѣчи̇̀ снима́ютъ.
Мꙋрда́ръ. нечи́стый, гнꙋ́сный.
Мꙋрдарлѫ́къ. нечистота̀, гнꙋсота̀.

Мутафчі́а. вретищедѣлатель.

Н.

Налба́нтинъ. подко́вивающій ко́ни, и҆лѝ волѝ.

На́ркъ. ѡ҆предѣле́ннаѧ цѣна̀ нѣкіѧ ве́щи.

На філлѐ. всѹ́е, во тщѐ.

Нещеръ. жилосѣчиво-и҆лѝ топоро́къ, ланце́тъ, кровометательное копьецо̀, кровопуска́телное хірургіческое ѡ҆ру́діе.

Нишещѐ. ви́дъ му́кѝ немле́нныѧ.

О.

῾Одаѧ. клѣть, го́рница, (поко́й по Ру́с.)

῾Оджа́къ. ды́мникъ, дымова́ѧ тру́ба̀.

῾Ока̀. мѣра ѡ҆предѣле́ннаѧ вса́кой ве́щи въ ту́ре́цкой держа́вѣ.

῾Ордіа. ста́нъ, ла́геръ, расположе́ніе во́инства, а҆́рміѧ, по́лкъ вели́кій.

῾Орма́нъ. лѣсь, ду́брава.

῾Орта́къ. содру́гъ, това́рищъ.

П.

Паза́ръ. то́ргъ, и҆ соглаше́ніе цѣны̀ нѣкіѧ ве́щи.

Папу́цы. башмакѝ, че́хлы Болгар. (санда́ліа).

Парчѐ, ча́сть.

Перге́лъ, ци́ркулъ.

Пердѐ, завѣса.

Паструма̀, соленосу́шеное ма́со.

Р.

Рака́мъ. числи́телнаѧ нау́ка, число̀, числе́ніе, ці́фра, ціфи́рное число̀.

Раха́тъ, поко́й, оу҆покоеніе

Резѐ, коловра́тъ, пе́тлѧ желѣзнаѧ Ру́сски.

Ре́нгъ. цвѣтъ, ша́ръ.

Рефенѐ. ѡ҆бщи́на, складчи́на.

Ре́химъ, зало́гъ, закла́дъ.

С.

Сама́ръ. вю́къ вью́чное сѣдло̀.

Сара́финъ. торжни́къ, банки́ръ, пѣнѧзоизмѣни́т.

Саха́тъ. ча́съ (вре́мѧ), часы̀, то є҆́сть ѡ҆ру́діе пока́зывающее часы̀.

Сахті́анъ. ко́жа вы́дѣланнаѧ, ѡ҆брабо́теннаѧ.

Сеи́ръ. зрѣлище, зрѣніе, позо́ръ.

Силѧ́хъ, всеору́жіе.

Сефа̀. раско́шство, сладостра́стіе.
Соджу́къ. начине́нная кишка̀, колбаса̀.
Сока́къ. оу́лица, распу́тіе, сто́гна.

Т.

Таба́къ. коже́вникъ, оусма́рь.
Тава́нъ. досча́тый потоло́къ.
Тама́мъ. соверше́но, цѣ́ло, то́чно, по́лно.
Тахта̀-би́тъ. досча́нная во́шъ, кло́пъ Рус.
Те́къ. нече́тный, нечо́тка. са́мо, є҆ди́но что̀.
Тела́линъ. пропове́дникъ, разгласи́тель, геро́льцъ, наро́дный провозвѣ́стникъ ми́ра и҆лѝ во́йны, и҆ прода́тель полуве́тхихъ о҆де́ждей.
Те́нджере. мѣ́дный сосу́дъ ради варе́ній.
Темесу́тъ. зае́мное писмо̀, ве́кселъ.
Терзі́а, шве́цъ.
Терджома́нъ. толма́чъ, пре́водчикъ.
Те́скере. біле́тъ, пашапо́ртъ, пашо́шъ, запи́ска, пи́сменно свидѣ́телство, да́емое о҆тъ вла́сти путешественникомъ.
То́пъ, болша́я пу́шка, о҆гнеме́стное о҆ру́жіе, є҆щѐ же и҆ о҆предѣле́нное коли́чество нѣ́кія ве́щи, є҆ди́нъ то́пъ богасі́а, а҆ладжа̀ и҆ проч.
Турші́а. разли́чныя ви́ды соленоки́слыхъ веще́й представля́етъ н. п. ла́хана туршусу̀, капу́ста, біве́ръ туршусу̀, хіа́ръ туршусу̀, о҆гу́рцы̀ ки́слыя, и҆ проч.
Турлі́а. ви́дъ, о҆́бразъ, би́ръ турлу̀, нико́имъ о҆́бразомъ.
Туту́нъ. таба́къ кури́телный.

Ф.

Фаида̀. ли́хва, и҆ по́лза.
Ферма́нъ. пи́сменное ца́рское повелѣ́ніе оу҆ ту́рковъ прика́зъ.
Фі́ль, сло́нъ.
Филди́шъ, слоно́вый зу́бъ, и҆лѝ слоно́вая ко́сть.

Фітилъ. кнотъ оу свѣщи, светилнѧ. кнотъ къ ꙗ-звѣ гнойной. корпіѧ, гнотикъ, которой вкладываютъ въ раны, чтобъ ѻни не такъ скоро затворились.

Фудулъ. кичливъ, горделивъ.

Х.

Хаберъ. вѣсть, возвѣщеніе.

Хаберджіа, вѣстникъ.

Хазна. сокровище. сокровищное хранилище.

Хазнатаръ. сокровищехранитель.

Халка. кольцо, звѣно въ цѣпи. мѣднаѧ цѣпь, ѻшейникъ.

Хамалинъ. бременосецъ, носильщикъ.

Хамамджіа, банщикъ.

Хамамъ, банѧ.

Харамъ, неправедно.

Хатѫръ. любовь, благодать, даръ.

Хекиминъ. ӥкимджіа, врачъ, лѣкаръ, цѣлитель. докторъ.

Хеменъ. мало не, почти, токо речи Болгар.

Хесапъ. счисленіе, счетъ.

Хизмикѧръ. рабъ, слуга, служитель, наемникъ.

Хілалъ. оухочистка, сухо-вертка.

Хичъ. ѻтнюдъ, нимало.

Хайде. пойдемъ, идемъ, ступай.

Хакъ. заплата, плата, мзда, наемъ.

Ханджіа. странопріемникъ, гостинникъ,

Ханъ. страннопріемница-ѧтелище, гостинница.

Хапусхана, хапсана. темница, оузилище, тюрма.

Хапусъ, хапсъ. оузникъ, въ темницу вверженный. затворенъ Болгар. (ӥли запренъ по мѣста).

Хапсанаджіа, темничный стражь.

Харчимъ. ӥждиваю, ӥзнурѧю ӥздерживаю.

Харчъ. ӥждивеніе, ӥздержка,

Хентекъ. ровъ, прекопъ.

Ч.

Чѧдѫръ. сѣнь, шатеръ, палатка.

Ча́ркъ, стрꙋ́къ, и҆лѝ вса́кое ѻу҆рꙋ́діе, кото́рое и҆лѝ водо́ю, и҆лѝ рꙋко́ю, и҆лѝ ного́ю движи́мо дѣ́лаетъ что̀ самоссбо́ю.

Чарша́къ. плаща́ни́ца пона́ва.

Чаршı́а. то́ржище, ра́дъ.

Чаши́гинъ. согляда́тай, шпіо́нъ лазꙋ́тчикъ.

Черпı́а. ѻ҆рꙋ́діе ко́имъ и҆змѣра́ютъ что̀ древодѣ́ли. столя́рный и҆нстрꙋме́нтъ.

Черчивѐ.

Чибꙋ́къ.

Чи́фтъ. сопрꙋ́гъ, па́ра.

Чифли́къ, село̀.

Ш.

Шайтинъ, свидѣ́тель.

Ю.

῞Юрга́нъ. но́щное покрыва́ло.

῞Юрне́къ. примѣ́ръ, показа́ніе (мо́стра, про́ба.)

῞Юрꙋ́шъ, нахо́дъ, нападе́ніе.

Ѩ.

Ѩ҆зꙋ́къ, жа́лько Рꙋ́с. (крі́ма Греч.) неща́стіе, бѣда̀.

Ѩ҆сакчı́а. препроводи́тель, прово́дникъ, провожа́тай.

Слѣдꙋющы те са Гречески.

А҆ре́сꙋвамъ. ѻу҆го́дно ми є҆́сть, и҆ ѻу҆го́денъ є҆́смь.

А҆рга́тинъ, зрѝ є҆рга́тинъ.

ва́псꙋвамъ, зрѝ бояди́сꙋвамъ.

Є҆́фтинъ. не драгі́й не скꙋ́пый.

Є҆фтині́а. и҆зоби́ліе, нескꙋ́пость.

Калама́ръ, черни́лница.

Камı́ла, велблю́дь.

Керамı́да.

Перꙋстı́а. са́джакъ.

Пе́тало. подко́ва, и҆лѝ плꙋ́ча.

Пе́тало. по́ясъ же́нскій.

Си́норъ. предѣ́лъ, межда̀.

Ска́ра, рѣше́тка.

Тꙋ́вла, пли́нда. кирпи́чъ.

Харı́зꙋвамъ. да́рствꙋю, да́рꙋю.

Хіля́да, тысяща.

Хо́ро. ликова́ніе, и҆гра́ніе.

И҆ дрꙋ́ги рѣ́чи се ѻу҆потребля́ватъ Тꙋ́рски и҆ Гре́чески по не́кои мѣста̀, каквото що сѐ види и҆ въ предисло́віе то на стра́ница

5 6 и̑ 7 но понеже ги и̑-маме въ а̑зыкатъ си, и̑ по дрꙋги мѣста̀ ги сꙋ̑по-треблѧ́ватъ чисто по Бо́л-гарски, за ни́хъ не́маме нико́ѧ потре́ба. Като н. п. по мѣста̀ дꙋ́матъ сен-дꙋ́къ, а̑ по мѣста̀ ковче́гъ, Та́ко и̑ ге́мъ и̑ оу̑зда̀, и̑ проч. И̑ за то̀ се не и̑зло-жи́ха тꙋ́ка на реджтъ-си́ч-ките.

Содержаніе.

B 8 4 6 4 1

ПОГРѢШНОСТИ.

стр.	редъ.	
1.	12.	Въ посвати́телно то писмо̀. Во сꙋче́-
„	„„	ніето на-своите ѥдиноплеме́нни. Пи-
„	„„	ши́ тако. Во оу̑че́ніе то, позна́листе
„	„„	съ сожалѣ́ніемъ бѣдность та̀ и̑ непро-
„	„„	свѣще́ніе то на-свои те ѥдиноплеме́нни.
—	15.	За нача́ло на — за нача́ло то на-
2.	20.	Разꙋмѣ́ніе — разꙋмѣ́ніе то
3.	20.	Хꙋдо́жество тре́бꙋва — хꙋдо́жество;
„	„„	колми́ па́че оу̑мно то хꙋдо́жество тре́-
„	„„	бꙋва.
4.	17.	Да се оу̑се́тать. За кои — да се оу̑-
„	„„	се́тать закои.
1.	3.	Въ предꙋвѣдомле́ніе то.
1.	3.	Славенновол — Славеновол.
2.	22.	Да пріи́ма — да пріи́ме
3.	12.	Да оу̑блажа́ва — да оу̑важа́ва.
4.	6.	Да оу̑блажа́ва — да оу̑важа́ва.
—	7.	Гото́въ неложенъ — Гото́въ и̑ неложенъ.
—	24.	Совѣ́тѣхъ „— Совѣ́тѣхъ быва́етъ„
7.	6.	Ѥкса́рхꙋ — Ѥкса́рхѣ
—	12.	Отъ Славе́нскіатъ; — ѿтъ Славе́нскі-
„	„„	атъ Глаго́лъ
9.	19.	Ла́кать — ла́коть

стр.	редъ.	
13.	8.	лѣна — лѣнѫ
16.	22.	поглѣднемъ — поглѣднеме
19.	2.	по славенскомъ — по славенскому
—	10.	оутверждавамъ — оутверждаватъ
20.	7.	подвержаватъ — подтверждаватъ
—	18.	произношеніе. Каквото — произно-
„„	„„	шеніе, каквото
21.	12.	въ примѣч. оучителѣмъ — оучителемъ
26.	10.	въ примѣч. на-секото — на-секо го
29.	20.	начерта́вашъ — начертаватъ
30.	20.	быхъ и быхъ — быхъ и бихъ
31.	1.	аво — ако
32.	3.	а дрꙋгꙋ — а дрꙋги
36.	5.	смерты — смерть
38.	24.	Болгарскомъ — Бългapскомъ
39.	4.	о крстѣ — о кръстѣ
40.	3.	и подолꙋ. многажды — и подблꙋ
„„	„	многажды
42.	9.	замѣнаеми — замѣнаема
—	15.	щ — щ
—	20.	сѧ — частіе — сѧ — счастіе
43.	3.	а Болгарскій има — а Болгарскій ги
„„	„	има
—	8.	ô — ỏ
44.	2.	въ примѣч. слѣдꙋющите. отъ Х. Іоа-
„„	„	кіма — слѣдꙋющите отъ Софроніа епі-
„„	„	скопа Врачанскаго кѵріакодроміонъ.
„„	„	отъ Х. Іоакіма
48.	1,	и — и
49.	20.	человѣкъ человѣкъ той — человѣкъ
„„	„„	той

стр.	редъ	
49.	22.	За тба члѣнъ — за тба члѣнъ!
51.	1.	проч. — и҆ проч.
—	7.	за́ть — зать
—	13.	Славе́нските — на-Славе́нските
55	2.	съ чле́нове те — въ чле́нове те
—	13.	(каквбто — (а҆ нѐ какво́ то
56.	13.	въ примѣч. чле́но на — чле́но атъ на
57.	17.	σαβαωϑ. а҆ нѐ свату́й — Σαβαώϑ.
,,	,,	оу҆ на́съ, сва́тъ, сва́тъ, сва́тъ, а҆ нѐ
,,	,,	сваты́й.
—	18.	и҆ коѧ̀ нѫжда — и҆ коѧ̀ є҆ нѫжда
58.	4.	слѫжи родителенъ — слѫжи за ро-
,,	,,	ди́теленъ
—	4	въ назнач. даго пока́же — да го
,,	,,	нака́же
59.	8.	кога̀ то — кога́то є҆
—	17.	крѣпоть та̀ — крѣпость та̀
—	21.	а҆като са — а҆ като за
60.	21.	дрѹги — дрѹгъ
63.	22.	кога — кога́то
65.	1.	вини́телныатъ ѿтъ дрѹгите — вини́-
,,	,,	телныатъ не́когашъ, а҆ сосъ атъ, ви-
,,	,,	ни́телныатъ ѿтъ дрѹги те
—	7.	въ примѣч. ды се — да се
66.	1.	преизло́жни — предизложе́нни,
—	3.	дрѹги — дрѹгъ
67	2.	и҆ дрѹго — и҆ дрѹги
—	11.	въ примѣч. надписа́ніе то — въ над-
,,	,,	писа́ніе то
77.	3.	водо —— водо̀ (в)

стр.	редъ.	
77.	22.	———
”	”	(в) Сні́а и҆мена̀ щѡ се ѡ҆кончѧ́ватъ на
”	”	ца, зва́телныатъ и҆матъ на це, ла́-
”	”	стовице, цари́це, піѧ́нице, и҆ проч. и҆
”	”	не́кои на жа, ча, ша, ща, като Госпо-
”	”	жѐ, лꙋчѐ, дꙋшѐ, пи́ще, но говѡриме по
”	”	прѡсто и҆ тжрпѝ дꙋшо, цжрне́й кѡжо.
81.	15.	на чи́сто — на чи́сто а,
82.	25.	А҆рхіере́й — а҆ А҆рхіере́й
83.	12.	ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ, ὁ Ἱερεὺς, καὶ,
”	”	ὁ φαρισσαῖος, καὶ, ὁ κακοῦργος —
”	”	ἀρχιερεὺς, καὶ, ἱερεὺς, καὶ, φα-
”	”	ρισσαῖος, καὶ, κακοῦργος.
84.	10.	сѫществи́телни — сѫществи́телни те
89.	20.	пе́рсть — перстъ
—	25.	(то́кмо пѧ́тища множ (не́гли — (то́к-
”	”	мо пѧтища множ) не́гли
90.	12.	въ тре́то то) — въ тре́то то склон.)
—	11.	листѝ — листа̀
—	14.	(и҆лѝ склоненъ) мышье (и҆лѝ мышье)
91.	42.	звѧта́го — свѧта́го
92.	10.	дѣвѣ, Маріи. — дѣвѣ маріи.
93.	22.	насредніа — на-сре́дніа
96.	9.	пеле́та — поле́та
98.	24.	свеща̀ — свѣща̀
—	27.	както н. п. — като н. п.
102.	3.	кола̀ є҆ди́нств. — кола̀ є҆динств и҆
”	”	множ.
—	17.	послѣ́дна — послѣ́дната
106.	20.	а҆ нѐ чи́човъ, ви́дисе — а҆ не чи́човъ.
”	”	но чи́човъ ви́дисе

стр.	редп.	
—	26.	начетве́рто то — на-четве́рто то
—	—	склона́въ — склона́ватъ
123.	24.	наклоненіе неопредѣле́нное да се поло́-
""""	""	жи на стран. 124 по редъ 19. защо
""""	""	то е̑ погрѣше́но ѿтъ редѫтъ
124.	20.	(75) — (27)
140.	5.	(34) — (43)
150.	3.	Гѫрме́щe — Гѫрме́ше
160.	20.	цы — ц,
164.	4.	съ прилагателни — съ прилага́телни те
167.	10.	ѝ произноше́ніето — ѝ въ произноше́-
""""	""	ніе то
171.	15.	гли́ни — гли́на
175.	22.	ѝ местоимѣ́ніе — ѝ мѣстоиме́ніе
—	25.	да продае́тса — да прода́стса,
—	26.	ѝ то̀ и̌стото — ѝ то̀ е̑ и̌стото
177.	5.	ѡ̌нза — ѡ̌нзи
—	13.	та́мо два̀ ре́да са два́жды пи́сани,
""""	""	ѝ тре́бува да се ѝзгла́датъ.
179.	25.	оу̑ — ѹ
181.	3.	(хоѣе хо́ке. — (хо́ѣе хо́ке)
—	15.	де, — ѳе,
182.	26.	64 — 66
—	27.	(а) — (н)
183.	5.	вре́мена — вре́мене
184.	9.	на стран. 37. ѝ 15. — 43. ѝ 17.
—	14.	пи́шемъ пи́ша — пи́шемъ, хо́димъ,
""""	""	по дру̑ги мѣста̀ се произно́сатъ, пи́-
""""	""	ша, хо́да,
186.	3.	по предложе́нію — по преложе́нію

стр.	рѧдъ.	
187.	1.	ѻ̆бща — ѻ̆бща та
—	7.	вдигалъ го — вдигахъ го
188.	15.	ѻ̑предѣлѧватъ — ѻ̑предѣлѧва
193.	11.	съ какво́то — съ ка́ква̀ то
194.	14.	а̑ лӑши те лӑши те — а̑ лӑши т
„„„	„„	лӑшы те
199.	12.	оу̑подоблѧ́ватъ — оу̑потреблѧ́ват
200.	12.	какво̀ то що стой и҆ въ є҆ѵа́ггелїе т
„„„	„„	ѿтъ лꙋкѝ Гл. 15. стїхъ 23. возвес
„„„	„„	ли́тижеса и҆ возра́довати подобаш
„„„	„„	вмѣсто возвесели́тиса же и҆ возра́д
„„„	„„	ватиса.
201.	2.	така̀ є҆ — това̀ є҆
203.	4.	кꙋпѣлъ — кꙋпѣль,
		въ Тꙋрските и Греч. рѣчи.
205.	28.	провожде́нїе — препровожде́нїе
—	29.	посла́никъ — посла́нникъ
207.	22.	пѣнѧзоизмѣнит — пѣнѧзоизмѣни
„„„	„„	тель
208.	7.	ѻ̑гнеместное — ѻ̑гнеме́тное
209.	3.	Гно́й но́й — Го́дно́й
210.	1.	стрꙋкъ — стрꙋгъ
—	2.	оу̑рꙋдїе — ѻ̑рꙋдїе
—	7.	є҆ргатинъ. рабо́тникъ дѣлатель.